

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN YURT DIŞI
DİN HİZMETLERİ: DANİMARKA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Zeliha KAHRAMAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Eğitimi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep KAYMAKCAN

HAZİRAN 2007

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ YURT DIŞI DİN
HİZMETLERİ: DANİMARKA ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fatma Zeliha KAHRAMAN**

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Eğitimi**

Bu tez 26/ 06 /2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma Zeliha KAHRAMAN

26.06.2007

ÖNSÖZ

Diyanet İşleri Başkanlığı, hem Türkiye hem de Türkiye dışında pek çok kişiyi inanç, ibadet ve ahlak konularında bilgilendirmekte, dini pratiklerini yerine getirmesine yardımcı olmaktadır. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yurt Dışı Hizmetleri: Danimarka Örneği” adlı bu çalışma, bir alan araştırmasıdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Danimarka hakkında genel bir bilgilendirme yapıp, Danimarka’da mevcut olan eğitim ve din eğitiminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, Diyanet İşleri Başkanlığı, yurt dışında yürüttüğü din hizmetleri ve Danimarka’da sürdürdüğü faaliyetler ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Danimarka’da gerçekleştirilen alan araştırmasının bulgularının yorumu ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu araştırmayı çalışırken bana yardımları dokunan dönemin Danimarka Din Hizmetleri Müşaviri sayın Mehmet Emin BAYAR’a, Danimarka Türk Diyanet Vakfı Başkanı sayın İsa KUYUCUOĞLU’na, Danimarka’daki kaynaklara ulaşmamızda yardımcı olan sayın Asiye ŞANLI’ya ve sayın Erol TUNCER’e, anket kağıtlarını doldurarak çalışmanın asıl kısmını oluşturan bütün deneklere, anket uygulamasının SPSS programına aktarılmasında yardımcı olan sayın Kazım MERT’e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışma boyunca bütün hatalarımı ve kusurlarımı olgunlukla karşılayıp, daima bu işi başaracağıma ikna eden çok saygıdeğer hocam Doç. Dr. Recep KAYMAKCAN’a, maddi manevi destekleriyle yanımda olan ANNE-BABAM’a ve EŞİM’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Fatma Zeliha KAHRAMAN

26.06.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
ŞEKİLLER.....	v
TABLolar.....	vi
ÖZET.....	xv
SUMMARY.....	xvi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ DANİMARKA	
HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	6
1.1. Danimarka Hakkında Coğrafi ve Tarihi Bilgiler:	6
1.2. Danimarka’da Eğitim Ve Din Eğitimi	10
1.2.1. Danimarka Eğitim Sistemi	10
1.2.1.1. Anaokulu	12
1.2.1.2. İlköğretim	12
1.2.1.2.1. Özel Okullar	14
1.2.1.2.2. İkinci Dil Olarak Danimarka Dili Eğitimi Ve Anadilde Eğitim ...	15
1.2.1.3. Lise ve Dengi Eğitimler	16
1.2.1.4. Yüksek Öğrenim Düzeyindeki Eğitimler	17
1.2.2. Din Eğitimi	18
1.2.2.1. Hıristiyanlık Ve Diğer Dinler Hakkında Bilgilendirme:.....	18
1.2.2.2. Hıristiyanlığın Dışındaki Dinler.....	20
1.2.2.3. İslam Dini Eğitimi	21
1.3. Danimarka’da Dini Yapı Ve İslamiyet.....	22
1.3.1. Dini Yapı	22
1.3.1.1. Danimarka’nın Resmi Dini: Hıristiyanlık	22
1.3.1.2. Diğer Dinler:	23
1.3.2. Danimarka’da İslamiyet	24
1.3.2.1. İslamiyetin Bugünkü Durumu	27
1.3.2.2. Yabancıların Topluma Uyum Sorunu	27
1.3.2.3. Dini Vecibelerin Yerine Getirilmesi İle İlgili Sorunlar	27

BÖLÜM 2: TÜRKİYE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI VE YURT DIŞI DİN HİZMETLERİ.....	29
2.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Ve Yurt Dışı Din Hizmetleri	29
2.2. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Danimarka'da Sürdüğü Faaliyetler.....	32
2.2.1. Din Hizmetleri Müşavirliği, Kuruluşu Ve Hizmetleri	33
2.2.1.1. Din Hizmetleri Müşavirlik Ve Ataşeliklerin Görevleri.....	33
2.2.1.2. Eğitim Faaliyetleri:.....	35
2.2.1.2.1. Gençlere Yönelik Faaliyetler:	35
2.2.1.2.2. Kadınlara Yönelik Faaliyetler:	36
2.2.1.2.3. Yabancılara Yönelik Faaliyetler:	36
2.2.1.2.4. Dinler Arası Diyalog Çalışmaları:.....	36
2.2.1.2.5. İhtida işlemleri:	37
2.2.1.3. Camiler:.....	37
2.2.1.3.1. Cami Lokalleri:	38
2.2.1.3.2. Cami Alımları:.....	38
2.2.1.4. Ramazan Ayı Programı	38
2.2.1.5. Kurban Kampanyası	39
2.2.1.6. Ziyaretler ve Toplantılar:	39
2.2.1.6.1. Dernek Ziyaretleri:	39
2.2.1.6.2. Hastane ve Hapishane Ziyaretleri:	39
2.2.1.7. Din Görevlileri	40
2.2.1.7.1. Denetim Hizmetleri	40
2.2.1.7.2. Müşavirliğin Din Görevlileri İle İlgili Ve Değerlendirme Teklifleri.....	40
2.2.2. Danimarka Türk Diyanet Vakfı Kuruluşu ve Hizmetleri.....	41
2.2.2.1. Vakfın Gayesi.....	41
2.2.2.2. Vakfın Gelirleri	41
2.2.2.3. Vakfın Sunduğu Hizmetler.....	42
2.2.2.3.1. Yayın Hizmetleri	42
2.2.2.3.2. Hac Hizmetleri	43
2.2.2.3.3. Cenaze Hizmetleri	44
2.2.2.3.4. Kültür Merkezleri Alım Hizmetleri.....	45

2.2.2.4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	45
2.2.2.5. Yapılan Diğer Faaliyetler	46
2.2.2.5.1. Yasal Dini Cemaat Statüsü Hakkı Alma Girişimleri	46
2.2.2.5.2. Daha Geniş Bir Mekana Taşınma Girişimleri	46
2.2.2.6. Din Görevlisi Getirtme Sorunu	47

BÖLÜM 3: YAPILMIŞ ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARININ

YORUMLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....48

3.1. Bulguların Yorumlanması	48
3.1.1. Demografik Bilgiler:	48
3.1.2 Dini Tutumlar Hakkında Bilgi Veren Veriler:	51
3.1.3. Üye Olunan Dernekler Hakkında Veriler:	78
3.1.4. Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Hizmetleri Müşavirliği ve Diyanet Vakfı İle İlgili Tutumlar:	85
3.1.5. Din Görevlilerine Karşı Gösterilen Tutumlar:	93
3.1.5.1. Nesnel Tutumlar:	93
3.1.5.2. Öznel Tutumlar:	102
3.2. Bulguların Değerlendirilmesi	128

SONUÇ.....	147
KAYNAKLAR.....	151
EKLER.....	154
EK I ANKET.....	154
EK II D.İ.B. DEN RESMİ YAZI.....	167
ÖZGEÇMİŞ.....	170

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği.
- Ans.** : Ansiklopedisi.
- c.** : Cilt.
- DEM** : Değerler Eğitimi Merkezi.
- DİA** : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- DİB** : Diyanet İşleri Başkanlığı.
- DKK** : Danimarka Kronu.
- Doç. Dr.** : Doçent Doktor
- İ.H.L.** : İmam Hatip Lisesi.
- NATO** : Kuzey Atlantik Savunma Paktı.
- SPSS** : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)
- T.C.** : Türkiye Cumhuriyeti.
- TESEV** : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlr Vakfı
- Üniv.** : Üniversitesi.
- vb.** : Ve benzeri
- Yay.** : Yayınları.

ŞEKİLLER

Şekil 1. Danimarka Eğitim Sistemi.....	18
--	----

TABLolar

Tablo 1: Yaşınız.....	48
Tablo 2: Cinsiyetiniz.....	49
Tablo 3: Doğum yeriniz.....	49
Tablo 4: Eğitim durumunuz.....	49
Tablo 5: İş durumunuz.....	50
Tablo 6: Eşiniz çalışıyor mu?.....	50
Tablo 7: Size göre Müslüman Türk vatandaşının Danimarka'da karşılaştığı en önemli sosyal problem nedir?	51
Tablo 8: Gayr-ı Müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?.....	51
Tablo 9: “Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	52
Tablo 10: “Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı	53
Tablo 11: Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?	53
Tablo 12: “Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	54
Tablo 13: “Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı....	54
Tablo 14: Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?	55
Tablo 15: “Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	55
Tablo 16: “Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	56
Tablo 17: Alkol kullanıyor musunuz?.....	56
Tablo 18: “Alkol kullanıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	57
Tablo 19: “Alkol kullanıyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	57
Tablo 20: Bara veya diskoya gider misiniz?.....	58

Tablo 21: “Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı...	58
Tablo 22: “Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı...	59
Tablo 23: Kuran’ın Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?.....	59
Tablo 24: “Kuran’ın Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	59
Tablo 25: “Kuran-ı Kerim’in Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	60
Tablo 26: Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?.....	61
Tablo 27: “Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	61
Tablo 28: “Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	62
Tablo 29: İmanın altı şartını biliyor musunuz?	62
Tablo 30: “İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı...	63
Tablo 31: “İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı	63
Tablo 32: İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?.....	64
Tablo 33: “İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz? sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	64
Tablo 34: “İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı	65
Tablo 35: İslam’ın beş şartını biliyor musunuz?.....	65
Tablo 36: “İslam’ın beş şartı ile ilgili bilgileri biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.	66
Tablo 37: “İslam’ın beş şartı ile ilgili bilgileri biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	66
Tablo 38: İslam’ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?.....	67
Tablo 39: “İslam’ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	67
Tablo 40: “İslam’ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyetle dağılımı.....	68
Tablo 41: Namaz kılmayı biliyor musunuz?.....	69
Tablo 42: “Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	69

Tablo 43: “Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı...	70
Tablo 44: Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?.....	70
Tablo 45: “Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	71
Tablo 46: “Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	72
Tablo 47: Namaz kılıyor musunuz?.....	72
Tablo 48: “Namaz kılıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	73
Tablo 49: “Namaz kılıyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	73
Tablo 50: Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?.....	74
Tablo 51: “Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı...	74
Tablo 52: “Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı	75
Tablo 53: Hacca gittiniz mi?	75
Tablo 54: Hacca gittiniz mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	76
Tablo 55: Hacca gittiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	76
Tablo 56: Hacca hangi kurumla gittiniz?.....	77
Tablo 57: “Hacca hangi kurumla gittiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	77
Tablo 58: “Hacca hangi kurumla gittiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	78
Tablo 59: Çocuklarınız yaz tatilini nasıl değerlendirirler?.....	78
Tablo 60: Müslüman Türk vatandaşlarının kurmuş olduğu bir derneğe üye misiniz?	78
Tablo 61: Derneğinizin bünyesinde cami var mı?.....	79
Tablo 62: Caminizi Diyanet Vakfı mülkiyetine hibe etmek ister misiniz?.....	79
Tablo 63: Caminizde din görevlisi bulunuyor mu?.....	79
Tablo 64: Caminizde din görevlisi bulunuyorsa kim tarafından getirildi?.....	80
Tablo 65: Kadrolu yada uzun süreli bir din görevlisi yoksa her ramazanda caminizde din görevlisi bulunur mu?.....	80
Tablo 66: Din görevlisinin ailesinin yanında olmasının hizmetleri aksattığını düşünüyor musunuz?.....	80
Tablo 67: Din görevlisinin süresi nedir?.....	81
Tablo 68: Caminizde kadrolu imam ister misiniz?.....	81
Tablo 69: Camiden başka eğitim öğretim yeri olarak kullandığınız dersane, salon, sınıf vb. gibi yerler bulunmakta mıdır?.....	81

Tablo 70: Cami ve derneğinizde din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinizde aşağıdaki öğretim araç ve gereçlerinden hangileri kullanılmaktadır?.....	82
Tablo 71: Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?.....	82
Tablo 72: Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?.....	82
Tablo 73: Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?.....	83
Tablo 74: Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?.....	83
Tablo 75: Caminizde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?.....	83
Tablo 76: Caminizde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi varsa neler yapılmaktadır?.....	84
Tablo 77: Caminizde yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?.....	84
Tablo 78: Caminizde yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?	84
Tablo 79: Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?	85
Tablo 80: “Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	85
Tablo 81: “Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	86
Tablo 82: Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır?.....	86
Tablo 83: “Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır? sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	87
Tablo 84: “Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır? sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	87
Tablo 85: Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?.....	88
Tablo 86: “Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	88
Tablo 87: “Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	89
Tablo 88: Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?.....	89
Tablo 89: “Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?” sorusunun yaşlara	

göre dağılımı.....	90
Tablo 90: “Diyamet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	90
Tablo 91: Diyanet Vakfı’nın cenaze fonuna üye misiniz?.....	91
Tablo 92: Diyanet Vakfı’nın cenaze fonuna üye değilseniz nedeni belirtiniz?.....	91
Tablo 93: Diyanet Vakfı özel bir okul açsa çocuğunuzu oraya gönderir misiniz?.....	91
Tablo 94: Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?.....	92
Tablo 95: “Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	92
Tablo 96: “Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	93
Tablo 97: Din görevlisinin din eğitimi ve öğretimi faaliyetleri esnasında öğrencilere karşı tutumu nasıldır?.....	93
Tablo 98: Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetleri yapmayı kabul ediyor mu?.....	94
Tablo 99: Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetler karşılığında ücret veya hediye kabul ediyor mu?	94
Tablo 100: Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?..	94
Tablo 101: “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	95
Tablo 102: “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	95
Tablo 103: Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?	96
Tablo 104: “Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	96
Tablo 105: “Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	97
Tablo 106: Vaazdan sonra yada diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız?.....	97
Tablo 107: Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız? sorusunun yaşlara göre dağılımı.	98

Tablo 108: Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız? sorusunun cinsiyete göre dağılımı.	99
Tablo 109: Din görevlisi davetlerinize icabet eder mi?.....	99
Tablo 110: Din görevlisi hasta ziyaretlerine ve ölü taziyelerine gider mi?.....	99
Tablo 111: Din görevlisi yabancı dil biliyor mu?.....	100
Tablo 112: Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?.....	100
Tablo 113: “Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı	101
Tablo 114: “Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	102
Tablo 115: Cuma günleri, teravîh öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?.....	102
Tablo 116: “Cuma günleri, teravîh öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	103
Tablo 117: “Cuma günleri, teravîh öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	103
Tablo 118: Din görevlisini ders anlatırken yada vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?.....	104
Tablo 119: “Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	104
Tablo 120: “Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	105
Tablo 121: Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?.....	105
Tablo 122: “Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	106
Tablo 123: “Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	107
Tablo 124: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?.....	108
Tablo 125: “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini	

faydalı buluyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	108
Tablo 126: “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Türkiye’den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	109
Tablo 127: Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?.....	109
Tablo 128: “Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	110
Tablo 129: “Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	110
Tablo 130: Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?....	111
Tablo 131: “Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	111
Tablo 132: “Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	112
Tablo 133: Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?.....	112
Tablo 134: “Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	113
Tablo 135: “Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	113
Tablo 136: Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?.....	114
Tablo 137: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	114
Tablo 138: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	115
Tablo 139: Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?.....	115
Tablo 140: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı...	116
Tablo 141: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı..	116
Tablo 142: Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?.....	117

Tablo 143: “Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	117
Tablo 144: “Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	118
Tablo 145: Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?	119
Tablo 146: “Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	119
Tablo 147: “Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	120
Tablo 148: Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?.....	120
Tablo 149: “Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	121
Tablo 150: “Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	122
Tablo 151: Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?.....	122
Tablo 152: “Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	123
Tablo 153: “Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	123
Tablo 154: Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?.....	124
Tablo 155: “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	124
Tablo 156: “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.....	125
Tablo 157: Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?.....	125
Tablo 158: “Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.....	126
Tablo 159: “Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet	

vermesini ister misiniz?” cinsiyetle karşılaştırılması.....	126
Tablo 160: Din görevlisinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?.....	127
Tablo 161: “Din görevlisinin ilahiyat fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı...	127
Tablo 162: “Din görevlisinin ilahiyat fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı...	128

Tezin Başlığı: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yurt Dışı Din Hizmetleri: Danimarka Örneği	
Tezin Yazarı: Fatma Zeliha KAHRAMAN	Danışman: Doç. Dr. Recep KAYMAKCAN
Kabul Tarihi: 26 Haziran 2007	Sayfa Sayısı: XVI (ön kısım) + 151 (tez) + 20 (ekler)
Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilimdalı: Din Eğitimi
<p>Diyanet İşleri Başkanlığı, kurulduğu tarihten itibaren yurt içinde 1980'li yıllardan sonra da yurt dışındaki Müslüman-Türkleri inanç, ibadet, ahlak gibi dini konularda aydınlatmış ve dini pratiklerin gerçekleştirilmesinde yardımcı ve sorumlu bir kurum olarak var ola gelmiştir.</p> <p>Bu çalışmanın problemi; yurt dışında yaşayan Türklerin gözüyle, DİB'nin Danimarka'da yürütmüş olduğu din hizmetleri faaliyetini incelemek, artılarını ve eksilerini ortaya koymaktır.</p> <p>Bu çalışmada sırasıyla literatür taranmış, Danimarka'da gözlemler yapılmış ve yetkililerle görüşülmüş, gözlemler ve görüşmeler ışığında bir anket metni hazırlanıp deneklere uygulanmış ve anket verileri SPSS programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Analiz uygulamalarında her sorunun frekansı ve yüzdesi ele alınmış, gerekli görülen soruların yaş ve cinsiyetle karşılaştırılması yapılmıştır.</p> <p>Anket sonuçlarının ve yapılan mülakatların sonucunda görülmüştür ki; DİB, yurt dışında ciddi bir hizmet sürdürmekte ve ulaşabildikleri Türklere din eğitimi vermektedir. Özellikle 40 yaş altındaki deneklerin DİB'nin yürüttüğü hizmetlerden istifade ettikleri çok belirgindir. 40-54 yaş gurubunun ise en az faydalanan gurup olduğu görülür çünkü bunların yetişme çağında henüz DİB'nin hizmeti yoktur. Diyanet'le olan ilişkilere bakıldığında en sıkı ilişki 55 ve üzeri yaş gurubunda görülmektedir. Bu yaş gurubu emekli olan ve vaktini cami ve dernek çevresinde geçiren guruptur. Diyanetle ilişkilerine bakıldığında 15-24 yaş gurubu ikinci sırada gelir. En az ilişki içinde olan 40-54 yaş gurubudur.</p> <p>Diyanet'le olan ilişkinin niteliğine bakıldığında, sadece ibadet ve ilmihal eksenli olduğu göze çarpmaktadır. Diyanet'in gönderdiği din adamları başta olmak üzere sunmuş olduğu hizmetlerden oldukça memnundurlar ve hizmetlerine güvenmektedirler.</p> <p>Araştırma sonucunda görülmüştür ki, DİB yurt dışında başarılı bir hizmet yürütmektedir. Ancak yurt dışındaki vatandaşları kültürel (dergi, kitap, konferans vb.) ve teknolojik (DİB'nin web sayfası, dersanelerin daha modern yapıya ulaştırılması gibi) konularda bilinçlendirmesi ve daha etkin bir hizmet yürütmesi çalışmalarının kalitesini artıracaktır.</p> <p>Araştırma sonuçlarının DİB'nin yurt dışı hizmetleri politikası oluşturmasına bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.</p>	
Anahtar kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, Yurt Dışı Din Hizmetleri, Danimarka, Din Görevlisi.	

Sakarya University Insitute of Social Sciences   Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: (Religious) Mission of Department of Religious Affairs abroad: The Case (Example) of Denmark	
Author: Fatma Zeliha KAHRAMAN	Supervisor: Assoc.Prof. Recep KAYMAKCAN
Date: 26 June 2007	Nu. of pages: XVI (pre text) +151 (main body) + 20(appendices)
Department: Philosophy and Religious sciences	Subfield: Philosophy and Religious Sciences
<p>The Department of Religious Affairs has enlightened the Muslim Turk over such religious topics as belief, pray, at home since its establishment and abroad since 1980's and existed as a body facilitator and accountable for accomplishment (Performance) of religious rituals (exercises).</p> <p>The purpose of this study is to examine from the eyes of Turks living abroad the religious mission carried on by the DRA in Denmark and to reveal its strengths and weaknesses.</p> <p>In this study, in a sequence, the relevant literature was reviewed, observations were made in Denmark and officials were interviewed with, and a questionnaire was formulated in the light of such discussions, which was applied to the subjects, and the findings were entered in computer medium through SPSS. In analyzing it, the frequency and percentage of each question were treated; Questions requiring further insight were compared in terms of age and sex. From the results of inquiries and interviews held, it is observed that the DRA carries on a serious mission abroad as well as provides religious training to Turks reached. It is quite obvious that especially the subjects under 40 enjoy services provided by the DRA. It is observed that the group at the age of 40-50 enjoy such services minimally because the DRA's service has not been available in the era while they are growing up.</p> <p>In the light of relationships with the DRA, closest relation involves the group of the age of 55 and over. This group of age comprises ones who are retired, and who spend most of their times in mosque and the societies. For relations with the DRA, the age group of 15-24 ranks the second. The age group of 40-54 is one with the minimum relationship.</p> <p>As for the nature of relation with the DRA, it is noticed that it focuses only on pray and the Book of Islamic Principles. The subjects, the mission sent by the DRA in particular, are considerably satisfied with the services performed, and they are confident in their services.</p> <p>It is observed at the end of the survey that the DRA carries on its mission abroad successfully. However, it will improve its mission quality that DRA keeps the citizens abroad informed of cultural achievements (such as journal, book, conference) and of technological developments (such as the DRA's web site, the modernization of teaching centers) and performs its mission more effectively.</p> <p>It is hoped that the findings of the survey will make contributions to the development of DRA's policies on mission abroad.</p>	
Keywords: The department of Religious Affairs, Religious Mission Abroad Denmark, The Missionary (The Religious Official).	

GİRİŞ

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı 1924 yılından itibaren yurt içinde halkını inanç, ibadet ve ahlak gibi dini konularda aydınlatmış ve ibadetlerin gerçekleştirilmesinde, ibadethanelerin açılmasında sorumlu resmi bir kurum olarak var ola gelmiştir. Varlığını kuruluş aşamasından beri ilmi ve siyasi çevreler tartışmıştır.¹

1960'lı yıllarda yurt dışına işçi olarak giden Türk vatandaşları, gittikleri yerden dönmeye karar verdiklerinde ailelerini de yanlarına alarak buldukları yere yerleşmişlerdir. Aile birleşimi sağlandıktan sonra bir takım dini görevleri yerine getirmek, orada yetişen nesillere kendi dinlerini anlatabilmek, milli ve dini kimliği korumak için küçük yerler kiralarak yada satın alarak mescitler ve camiler yapmışlardır. Buralarda bir takım milli ve dini birliği bozacak faaliyetlerin yapılmaya başlaması Türkiye Cumhuriyeti Devletini endişelendirmiş ve bu hizmetlerin daha sağlıklı ellerle yürütülmesi için Türk Konsolosluklarına bağlı Din Hizmetleri Müşavirlikleri ve Ateşelikleri açılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı da buralara 1980'li yılların başından itibaren din adamları göndermiş ve halkın dini ihtiyaçları ile resmi kanallardan ilgilenilmeye başlanmıştır. O yıllardan bu güne gelindiğinde, DİB'nin yurt dışında ciddi bir din eğitimi faaliyeti sürdürdüğü görülmektedir. Özellikle yapılan mescit ve camiler gelen cemaate yetmediği ve ihtiyaçları karşılayamadığı için daha büyük yerler satın alınarak veya kiralanarak daha büyük ibadethaneler yapılmaya başlamıştır. 2003 yılı istatistiklerine göre Diyanet, çoğunluğu Avrupa'da olmak üzere 1186 personelle yurt dışında hizmet vermektedir. (Çakır, Bozan, 2005; 92) Yapılan araştırmaların ortak bulgusu şudur ki; yurt dışındaki vatandaşlarına bu şekilde din hizmeti götüren başka bir ülke bulunmamaktadır.

Yürütülen faaliyetler ilk başladığı yıllar itibariyle çok yol almış ve kalite yönünden bir ilerleme kaydetmiş ise de bu deneyimi ortaya koyabilecek alan araştırmalarının ve istatistik bilgilerin azlığı ve yetersizliği, yapılan hizmetlerin niceliği ve niteliği hakkında bilgilenmeyi imkansız hale getirmektedir. Bu kurumlar açılırken yurt dışında yaşayan

---

¹ Tartışmalar hakkında geniş bilgi için bakınız. *Tartışmalı Kurum Diyanet*, Ömer ULUÇAY; *Sivil, Şeffaf ve Demokratik Bir Diyanet İşleri Mümkün mü?*, Ruşen ÇAKIR, İrfan BOZAN; *Yaygın Din Eğitimi Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı*, Ömer ÖZYILMAZ.

Türklerin dini bilgi ve tecrübeleri nasıldı, onların ibadet alışkanlığı kazanımında ve ahlak anlayışında Diyanet nasıl bir fonksiyon icra etti, vatandaşlarımız yurt dışı din hizmetlerinden ne kadar memnun, yapılan çalışmalar milli ve dini kültürümüzü korumada ne kadar etkin, yurt dışında yaşayan Türklerin yüzde kaç Diyanet'i tanıyor ve hizmetlerinin farkında gibi bir takım soruların cevaplarını bulmak güçtür.

Bugüne kadar yurt dışında hizmet veren Diyanet kadrosu veya din kültürü dersi öğretmenleri ile ilgili bir takım alan araştırmaları yapılmışsa da halkın görüşlerini ele alan araştırmalar bulmak güçtür. Hizmet götürülen halkın Diyanet'i ne kadar tanıdığı, Diyanetin hizmetlerinden haberdar olup olmadığı, hizmetlerinden ne derece istifade ettiği, yapılan çalışmalardan memnun olup olmadığı, eleştirileri, takdirleri ve beklentileri öğrenilmelidir. Her ne kadar Dünya Değerler Araştırması'nda sekülerizmin etkisinin çok olduğu Avrupa ülkelerinde halkın kiliseye veya dini otoritelere karşı güveninin çok az olduğu ortaya çıkarken Türk vatandaşının Diyanet'e güveninin % 64'e kadar çıktığı görülmekteyse de (Kaymakcan, 2005; 482), bu ilgi ve rağbete rağmen verilen hizmetlerin eksilerini ve artılarını değerlendirerek kalitesini artıracak bilimsel çalışmaların yapılması Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarına daha iyi hizmet götürebilmek için gereklidir.

Bütün bunlardan yola çıkarak araştırmanın problemini ve problem cümlesini şu şekilde özetlemek mümkündür.

Araştırmanın Problemi:

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının gözüyle, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Danimarka'da yürütmüş olduğu din hizmetleri faaliyetini incelemek, artılarını ve eksilerini ortaya koymaktır.

- a. Danimarka'da yürütülen Diyanet Hizmetlerinin yasal ve sosyal konumu nedir?
- b. Danimarka'da yaşayan Türk vatandaşları Diyanet'ten ve Diyanet'in sunmuş olduğu hizmetten ne kadar haberdardır ve ne ölçüde istifade etmektedir?
- c. Türk vatandaşlarının Diyanet'in hizmetleri hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- d. Diyanet'in Danimarka'da yürütmüş olduğu din hizmetleri faaliyetleri Türk vatandaşlarının isteğine cevap veriyor mu?

e. Türklerin eleştirileri, teklifleri ve değerlendirmeleri ışığında Diyanet çalışmalarına hangi yenilikler katabilir?

Araştırmanın Amacı:

Danimarka’da yaşayan Türk vatandaşlarının, Diyanet’in onlara sunmuş olduğu din hizmetleri faaliyetinden ne derece faydalandıklarını ve bu hizmetlerden memnuniyet derecelerini tespit etmek; bu tespitler ışığında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yurt dışı din hizmetleri politikası oluşturmasına katkı sağlamaktır.

Araştırmanın Önemi:

Bugüne kadar yurt dışı din hizmetleri üze rinde yapılan çalışmalar ya örgün eğitimde yürütülen din hizmetleri yada Diyanet’in yurt dışı yaygın din eğitiminde hizmet veren kadrosu üzerine olmuştur. Bu araştırmada Diyanet’in bir yaygın eğitim olarak gerçekleştirdiği din hizmetleri ele alınmıştır. Çünkü yaygın eğitim ile örgün eğitimle ulaşılandan daha çok vatandaşımıza ulaşılmakta ve din eğitimlerine katkıda bulunmaktadır. Yaygın eğitim şeklinde din eğitimi sunan ve bu eğitimi resmi kanalla gerçekleştiren Diyanet bu araştırmanın birincil konusu olmuştur. İkinci olarak, yapılan bu araştırma Diyanet’in kadrosu üzerine yapılmaktansa, hizmeti alan kişilere uygulanarak Diyanet’in dışarıdan nasıl algılandığına bakmak istenmiştir. Ayrıca bu tür çalışmalarla elde edilen bilimsel verileri ilgili mercilere ileterek, AB’ye aday bir ülkenin din hizmetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada vatandaşların bakış açısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yurt dışı din hizmeti çalışmaları incelenecek ve bu bağlamda öneriler, eleştiriler ve değerlendirmeler sunulacaktır.

Halen İslam’ı resmi din olarak kabul etmemiş ve ilk öğretimde zorunlu din dersi olarak “Hıristiyanlık” dersinin okutulduğu (Kuyucuoğlu, kişisel görüşme, Aralık 2005) bir Batı Avrupa ülkesi olan Danimarka, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Müslüman çocukların dini eğitimi ya aile içinde yada kurmuş oldukları cami veya derneklere gerçekleştirilen özel derslerle verilmektedir. Bu nedenle cami ve dernek hizmetleri din eğitimi faaliyetinde önemli bir yere sahiptir. Bu cami ve derneklerin çoğu özel teşebbüslerle kurulmuş olsa da çoğunlu ğu din eğitimi ve din hizmetlerini Din Hizmetleri Müşavirliği ve Danimarka Türk Diyanet Vakfı aracılığı ile almaktadır.

Hipotezler:

- a. Danimarka’da yaşayan Türklerin çoğu, dini bilgilerinin tamamına yakınıni Diyanet’in sunmuş olduğu hizmetler sayesinde öğrenmişlerdir.
- b. Vatandaşlarımız Diyanet’i ve sunmuş olduğu hizmetleri yeteri kadar bilmemektedir.
- c. Diyanet’in vermiş olduğu hizmetlerden herkes istifade edememektedir.
- d. Vatandaşlarımız gönderilen bazı din görevlileriyle anlaşamamakta ve bu nedenle istenilen verim alınamamaktadır.
- e. Vatandaşlarımız Diyanet’in hizmetlerine yeterince güvenmemektedir.
- f. Diyanet’in hizmetlerinden beklentiler yaş durumuna göre farklılık arz etmektedir. Cinsiyet farkı da hizmet beklentilerine farklılaştırmaktadır.

Araştırmanın Evren Ve Örneklemi:

Araştırmanın evreni Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Danimarka’da yürüttüğü hizmetlerdir. Ancak bu kadar geniş bir alanı ele alıp incelemek güç olduğu için bu araştırma, Danimarka nüfusunun en kalabalık olduğu Sjælland Adasında bulunan Kobenhaven, Ringsted, Taastrup, Farum ve Slagelse şehirlerinde yaşayan Türkler ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Metodolojisi:

Bu çalışmada ilk olarak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yurt dışı din hizmetleri ile ilgili kaynaklar, bu alanda yapılmış bilimsel makaleler, kitaplar, sempozyum bildirimleri taranmış, çalışmanın türüne ve hangi yol izleneceğine karar verilmiştir. Danimarka’da bir alan araştırması yapılması uygun görüldükten sonra, Danimarka hakkında bilgiler toplanmış, Danimarka Din Müşavirliği ve Diyanet Vakfı’nın kendi çalışmaları incelenmiş, orada bulunan yetkililerle birebir görüşülmüştür. Danimarka’da bulunan süre zarfında oradaki Türklerle beraber olup gözlemler yapılmış, çalışmanın teorisi çizilmiş ve sorular oluşturulmuştur. Anket metni hazırlanarak önce küçük bir guruba test ettirilmiş, anlaşılmayan yerler düzeltilerek çoğaltılmış ve anket kağıtları özellikle cami merkezli olarak dağıtılarak asıl denek gurubuna uygulanmıştır. Anketin uygulanmasının ardından anket soru ve cevapları bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu

araştırma SPSS programı ile çalışılmıştır. Soruların iki tür analizi alınmıştır. nce temel zet istatistikleri elde etmek için Analyze, Descriptive Statistics, Frequencies analizi uygulanmıştır. Bu uygulama ile cevapların frekans ve yüzdelere ulaşılmıştır. Bu alışmada Diyanet'in hizmetlerini yaşa ve cinsiyete göre değerlendirilmesi temel alınmış ve bu çapraz karşılaştırma için Analyze, Descriptive Statistics, Crosstabs analizinden faydalanılmıştır. Yaş ve cinsiyet guruplarındaki farklılıkları belirlemek amacıyla cinsiyet karşılaştırmasında Ki Kare testi, yaş guruplarının karşılaştırılmasında One Way Anova testi uygulanmış, anlamlı bir farkın ortaya çıktığı analizler tabloların altında ifade edilmiştir. Test sonucu anlamlı fark olmayan sorularda analiz sonuçları belirtilmemiştir. Analizlerin ardından her soru tek tek ifade edilmiş ve bu bölümün ardından bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ DANİMARKA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Danimarka Hakkında Coğrafi ve Tarihi Bilgiler:

Bir İskandinav ve Kuzey Avrupa ülkesi olan, Kuzey deniziyle Baltık denizi arasında uzanan Jutland yarımadası ile çevresindeki irili ufaklı bir çok adanın üzerine yayılmış olan Danimarka'nın yüzölçümü 43.094 km² (Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, 2007), nüfusu ise 2006 verilerine göre 5.427.459'tir (Danmarks Statistik, 2007). Tek meclisli meşruti monarşi ile yönetilir (T.C. Kopenhag Büyükelçiliği web sayfası, 2007). Kopenhag, ülkenin başşehri olarak nüfusun yaklaşık beşte birini barındırmaktadır.

Yüksekliği hiçbir yerde 200 metreyi bulmayan Danimarka'nın ana gövdesini, güney kuzey doğrultusunda uzanan Jutland yarımadası meydana getirir. Ülkede ormanların kapladığı alan azdır. Ülke akarsu ve göl bakımından zengindir. Bir kuzey ülkesi olmasına rağmen sıcak su akıntılarının etkisiyle kışları çok soğuk geçmez.(Gelişim Hachette, 1983, III;907) Ülke bazı özellikler göz önüne alınarak 1. Batı ve Kuzey Jutland, 2. Doğu Jutland, 3. Danimarka Adaları ve 4. Bornholm Adası olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır. Diğer İskandinav ülkelerinden daha yoğun nüfusa sahip olan Danimarka'da nüfus eşit bir şekilde dağılmayıp genelde Jutland yarımadasının doğusu ile adalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Halkın üçte biri Århus ve Ålborg (Jutland Adası), Odense (Fyn Adası) ve Kopenhag (Sjælland Adası) şehirlerinde toplanmıştır.(Grolier, 1993, IV; 335) İkliminin elverişliliği sebebiyle tarımda ve hayvancılıkta önemli gelişmeler göstermişlerdir. Yer altı bakımından zengin olmayan ülke, dışardan getirdiği enerji maddeleri ve kuzey denizinden çıkardığı petrolle endüstrisi gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Çalışan alanın % 60'ı sanayi sektöründe hizmet vermektedir. Ticari ilişkilerde bulunduğu ülkelerin başında Almanya, İsviçre, İngiltere, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. (Gözenç, 1983; 62; DİA, 1993, VIII;461)

Ocak 2006 verilerine göre ülkede 463.235 yabancı yaşamaktadır. Bunların % 61'i doğu ülkelerinden gelmiştir. Yabancılardan en büyük gurubu 55.550 nüfusıyla Türkler oluşturmaktadır. Resmi dil olarak Danca konuşulmaktadır. Din bakımından büyük çoğunluğu % 85.09 oranla Hıristiyanlar meydana getirir. Hıristiyanların çoğunluğunu da Evanjelik-Lutherici mezhebi oluşturur. İstatistikler Danimarka'daki Müslümanların

sayısı hakkında bilgi vermese de etnik durumla irtibatlandırılarak % 3.2 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayı ile Müslümanlar, 35.000 civarında nüfusa sahip olan Katolikleri geçmektedir (Danmarks Statistik, 2007).

Danimarka'nın tarihi milattan önce III. binyıla dayanmaktadır. VI. yüzyılda İsveç'ten gelen İskandinav kökenli Danlar, Zealand adasında ilk Danimarka devletini kurmuşlardır. VIII. yüzyılın sonlarında Vikinglerin hakimiyetine giren ve putperest inanca sahip olan ülke, IX. yüzyılın sonlarında dönemin kralı Harald Klak'ın Hıristiyanlığı seçmesi ile Hıristiyanlığı benimsemiştir. XI. yüzyılda İngiltere'yi de içine alan büyük bir imparatorluk haline geldiyse de kısa bir süre sonra dağılmış ve 1397 yılında İsveç, Norveç ve Danimarka Kalmar Birliği adıyla tek bir devlet olarak birleşmişlerdir. 1523'te İsveç bu guruptan ayrılmış, Danimarka ve Norveç bu birlikteliği devam ettirmişler ve XV. ve XVI. yüzyıllarda Kuzey Avrupa'da Danimarka adıyla güçlü bir devlet olagelmişlerdir. 1536 yılında devlet dinini Protestanlığa dönüştürmüş ve bunun sonucunda ülkede Katolikler'le Luterciler arasında mezhep kavgaları ortaya çıkmıştır. Siyasi ve iktisadi bakımından büyük devlet olma niteliğini XVIII. yüzyılda sağlamıştır. 1814 yılında imzalamış olduğu Kiel Anlaşması ile Norveç'i kaybetmiştir. XIX. yüzyılda liberal gelişmeye fırsat tanınmış, 1834 yılında parlamento kurulmuş, 1848 yılından itibaren hükümette liberaller yer almıştır. 1849 yılında mutlak monarşiye son veren ve demokratik esaslara dayanan bir anayasa ilan edilmiştir. XX. Yüzyılda sol partilerin idaresinde önemli yenilikler yapılarak gelişmiş bir demokrasi kurulmaya çalışılmıştır. (Meydan Larousse 1992, V;18,19) I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan Danimarka, II. Dünya Savaşı'nda da Almanya ile saldırmazlık paktı imzalamış olmasına rağmen 1940 yılında Almanlar tarafından işgal edilmiştir. İki dünya savaşı arasında ekonomik, sosyal ve eğitim alanlarında ilerlemeler kat etmiş olsalar da II. Dünya Savaşı'nda tekrar sarsılmışlardır.(Grolier , 1993, IV;338) Batı Avrupa ülkelerinin sarsılan ekonomilerini toparlamak için devreye sokulan Marshall Planı yardımını kabul eden Danimarka Nisan 1949'da NATO'ya girmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın ve Avrupa Konseyi'nin kurucu üyesi olan Danimarka'da 1953 yılında yeni bir anayasa kabul edilmiş ve bu anayasa ile tek meclisli bir sisteme geçilmiştir. 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olmuştur. (DİA, 1993; VIII; 462, 463; T.C. Kopenhag Büyükelçiliği web sayfası, 2007)

1973’de Danimarka’da “göçmenlere durak” konularak çalışmak için gelen yabancı akımı durdurulmuştur. Yabancılar için Danimarka’ya gelmenin tek yolu aile birleşmesi yapmak yada mülteci olmaktır. Ancak Avrupa Birliğinden gelenlere bu kurallar geçerli olmayıp, isteyen Danimarka’da çalışma izni alabilmektedir. Yabancı işçilerin Danca öğrenmesine önem verilmemiştir çünkü bir kaç sene sonra vatanlarına dönmeleri beklenmekteydi. Hatta vatanlarına dönünce zorluk çekmesinler diye kendi dillerini ve kültürlerini unutmamaları istenmekteydi. Çalışan işçilerin yanında aileleri olmaması sebebiyle anadil eğitimi de yoktu. Altmışlı ve yetmişli yıllarda yabancıların ne ekonomik ne eğitim ne de hayat şartlarına ilgi gösterilmiştir.

1982’de Mogens Schlüter yabancılar daha çok hak tanımaya başlamış ve onların yaşam standartlarını Danimarkalıların ayarına getirmek istemiştir. Bir kaç yıl yabancıların yararına yasalar çıkmış, mültecilerin Danimarka’da oturma izni almaları kolaylaşmıştır. Bu gelişim fazla sürmemiş, 1984’de Adalet Bakanı Erik Ninn-Hansen yasaları değiştirip oturma izninin alınmasını tekrar zorlaştırmıştır. Orada yaşayan Türklerin gözüyle artık entegrasyondan çok asimilasyon istenmektedir.

Doksanlı yıllarda yabancılar Danimarka’ya uyum sağlamaları için baskı yapılmaya başlanmıştır. 1998de çıkan bir entegrasyon yasasıyla yabancıların mümkün olduğu kadarıyla Danimarka’yı tanıması ve ayak uydurması istenmiş, Danimarka halkının değerlerini öğrenmesi beklenmiştir. Yabancılar Danca öğretme sorumluluğu belediyelere verilmiştir. Mültecilerin oturdukları yerler devlet tarafından belirlenmiş, mülteciler 3 sene aynı yerde oturmak zorunda bırakılmışlardır. Üç sene geçmeden taşınanların parası kısıtlanmış/azaltılmış bu kural sonradan 1999’un sonbaharında kaldırılmıştır.

2000 senesinde asimilasyon isteği daha da artınca yabancı gençler ve Danimarkalıların arasında çıkan çatışmalar da artmıştır. Gazeteler ve diğer medya organları yabancılar hakkında negatif haberler yazmaya başlamıştır. Bazı politikacılar yabancılar karşı daha da sertleşince Avrupa Birliği Danimarka halkı ve Danimarkalı politikacılar arasında görülen yabancı düşmanlığını durdurmak için değişik öneriler ve uyarılarda bulunmuştur.

20 Kasım 2001 tarihinde yapılan erken genel seçimler sonucunda işbaşına gelen Liberal Parti ve Muhafazakar Partinin oluşturdukları, Başbakan Anders Fogh Rasmussen

liderliğindeki merkez-sağ koalisyon hükümeti 8 Şubat 2005 tarihinde düzenlenen seçimlerden de galip çıkarak ikinci bir dört yıllık dönem için iktidar olmuştur. Koalisyon, daha önce de olduğu gibi, AB karşıtı, aşırı sağcı ve yabancı düşmanı politika güden Danimarka Halk Partisi tarafından dışarıdan desteklenmektedir. 2004 yılı başında düzenlenen muhtelif kamuoyu yoklamalarında oy potansiyeli sürekli % 30'lar civarında seyreden ana muhalefet Sosyal Demokrat Parti, seçim öncesi kampanyanın yoğunlaştığı yılın ikinci yarısında, etkili karşı politikalar üretmekte zorlandığı cihetle, kan kaybetmeye başlamış ve bunun neticesinde seçimlerde aldığı oy oranı % 25.9'a kadar gerilemiştir. (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005)

2002 senesinde yabancılara karşı daha sert tepkiler ve yasalar çıkmaya başlamış ve asimilasyon isteği yine artmıştır. Buna paralel olarak anadil eğitimi durdurulmak istenmiş, aile birleşimine 24 yaş kuralı getirilmiştir. 24 yaş kuralına göre; anavatanından evlenen kişinin eşini Danimarka'ya getirebilmesi için çiftlerin her ikisinin 24 yaşında olması, kendi dairesi, işi ve bankada bir miktar parası bulunması gerekmektedir.

2004 yılı içinde Danimarka gündemini, genel ve 13 Haziran Avrupa Parlamentosu seçimleri, AB 17 Aralık Zirvesinde Türkiye'ye müzakere tarihi verilip verilmemesi, Irak'taki Danimarka Birliği'nin sorumlu olduğu kampta mahkumlara işkence yapıldığının ortaya çıkması, tsunami felaketi gibi konular işgal etmiştir. Öte yandan merkez sağ hükümetinin yabancılar politikasına getirdiği katı sınırlamalar gerek kamuoyunda ve gerek siyasi partiler arasında tartışma konusu olmaya devam etmiştir. Söz konusu tartışmalara mukabil Danimarka'ya yönelik iltica, aile birleşmesi talepleri ve vatandaşlık başvurularında 2003 yılında gözlenen düşüş 2004 yılında artarak sürmüştür. 2003 Eylül ayında İsveç'te EMU konusunda yapılan referandumla bağlantılı olarak, Danimarka'nın AB çerçevesindeki dört çekincesinin (parasal işbirliği, savunma, adalet ve içişleri) halkoylamasına sunulması hususu yoğun olarak tartışılmış, ancak Başbakan Rasmussen'in AB anayasal anlaşması ile ilgili olarak yapılacak referandumdan önce çekinceler konusunda halkın görüşüne başvurulmayacağını açıklaması üzerine mesele 2004'te gündemden düşmüştür.

Türkiye-Danimarka ikili ilişkilerinin 2004 yılı içinde de olumlu seyrini koruduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber, Türkiye ve Türkiye'nin AB üyeliği konuları, gerek AP seçimleri, gerek 8 Şubat'ta yapılan genel seçimler öncesinde malzeme konusu

olmuştur. Esasen 17 Aralıkta yapılan AB Zirvesinde Türkiye'nin üyelik müzakerelerine başlama tarihi verilecek olması nedeniyle Türkiye'nin AB'ye üyeliği 2004 yılı içinde Danimarka basını, kamuoyu ve akademik çevrelerinde de yoğun olarak tartışılmıştır. Dolayısıyla 2005 yılı içinde Türkiye ile ilgili mevcut önyargı ve bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla, Türkiye'nin AB üyeliğinin Birlik açısından önemini çeşitli açılardan irdeleyen geniş çaplı bir panel, ayrıca Devlet Bakanı Mehmet Aydın ve Danimarkalı muhabır Kilise Bakanı Tove Fergo'nun katılımıyla dinler ve medeniyetler konulu bir konferans düzenlenmiştir. AB Uyum Komisyonu Başkanı Yaşar Yakış ve komisyon üyelerinden oluşan bir heyetin Danimarka Parlamentosu AB Komisyonunun davetlisi olarak 2004 Ocak ayında Danimarka'ya yaptıkları ziyaret de Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik olarak giriştiği reformların ilk elden Danimarka tarafına izah edilmesi bakımından yararlı olmuştur. 17 Aralık ile bağlantılı olarak Türkiye'ye duyulan ilgi münhasıran siyaset çevreleri ve basınla sınırlı kalmamış, yıl boyunca rotaryanlardan lise öğrencilerine kadar çok değişik çevrelerden gelen konuşma, mülakat ve bilgi taleplerine Türkiye Büyükelçiliğince cevap verilmiştir. (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005)

1.2. Danimarka'da Eğitim Ve Din Eğitimi

1.2.1. Danimarka Eğitim Sistemi

Danimarka'da eğitim sisteminin sorumluluğu merkezi devlet yönetimi, yerel yönetimler, kiliseler, özel kuruluşlar ve kişiler arasında paylaşılmaktadır. Sorumluluk eğitim kurumunun türüne ve verdiği eğitimin düzeyine göre farklılık gösterir. Okulların çoğunluğu devletin yönetiminde olup parasızdır. Bunun yanında özel okullar da devletten ciddi bir mali destek görmektedirler.(AnaBritannica, 1994, IX;281) Okul öncesi eğitim kurumları, ilkokullar ve çok programlı ortaöğretim kurumlarının birinci basamağındaki okullar genellikle Sosyal İşler Bakanlığı'nın sorumluluğu altında, yerel yönetimlere bağlıdır. Liseler ile yüksek öğrenim kurumlarının sınavlarına götüren okullar çoğunlukla 14 ayrı yönetsel bölgenin yönetimlerine bağlıdır. (Sözer, 1997; 34)

Eğitim Bakanlığı, eğitim sistemini bir takım yasal düzenlemelere göre yönetir ve denetler. Eğitim kurumları için bağlayıcı olan kararnameler, genelgeler, yönetmelikler ve yönergeler hazırlayarak yürürlüğe koyar. Bunun yanında bağlayıcı olmayan ancak dikkate alınması zorunlu olan çeşitli yönergeler yayımlar, önerilerde bulunur ve

danışmanlık yapar. Okullardaki öğretim etkinliklerinin ve bitirme sınavlarının genel denetimini yapar. (Sözer, 1997; 35)

Danimarka'da dokuz yıl eğitim zorunluluğu bulunmaktadır. Bir çocuk, yedi yaşını doldurmasından itibaren eğitime başlamak zorunda olmakla beraber, çocukların çoğu daha altı yaşındayken ana okuluna giderek eğitime ilk adımı atmış olurlar. Dokuz yıllık zorunlu eğitimden sonra, kişinin öğrenimine devam edip etmemesi kişinin tercihidir. Çoğu kişi bir meslek eğitimi görmekte, veya lise yahut yüksek öğrenim hazırlık kurslarına devam etmektedir. İsteyenler de kısa dönemli, orta dönemli veya uzun dönemli olan yüksek öğrenimlerden birine gidebilir (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

Türklerde yükseköğrenime devam etme oranı hala daha çok düşüktür. Ortalama 40 yıldır orada bulunan Türklerin dördüncü nesli artık yaşamaya başlamış fakat buna rağmen üniversite eğitimi alanların oranı çok azdır. Bunda kısa yoldan meslek edinme düşüncesinin ve genç kuşağın dil problemi yaşamasının etkin olduğu gözlenmiştir. Danimarka'da 20-24 yaş arası olan yabancılara bakılarak yapılan araştırmada görülmüştür ki yüksek öğrenim eğitimi görmeyen yabancı kız oranı %68, erkek oranı % 78'dir (Danmarks Statistik, 2007).

Danimarka eğitim sistemi, en üst düzeyde, özgürlük ve kararlara katılım temeline dayanmaktadır. En küçük sınıflardan üniversite sıralarına kadar, orta öğretim kurumlarındaki öğrencilerle üniversite öğrencileri, okul ve eğitim hakkındaki kararlara katılabilirler. Ve kendilerinden bunu yapmaları da beklenmektedir. Eğitimin tanımlayıcı nitelikleri, temel bilgileri öğrenme, beraber konuşma ve birlikte çalışma ile betimlenir. Çocuklar birinci sınıftan itibaren, gruplar içerisinde beraber çalışmayı ve sorunları ortak olarak çözmeyi öğrenirler. Büyük çocuklara birbirlerine yardım etme ve sözgelimi çocuklara toplu bir halde test yapılan grup sınavına girme olanağı verilmektedir. Ve daha ileri aşamadaki okullarda öğrenciler sıklıkla okuma grupları oluşturarak ders çalışırlar; okuma grubunda bulunan öğrenciler birbirlerinin evinde ya da öğrenim yerinde buluşarak, yapılması istenen bir ödevi yapmak amacıyla buluşabilirler. Bütün çocukların, Danimarka ilköğretim okullarında eşit temelde, ücretsiz eğitim alma hakları bulunmaktadır. Bu hak, bir yıllık anaokulu hazırlık sınıfı ile ve dokuz yıl süren temel eğitimi (bazı liselerde zorunlu olan onuncu sınıfı) kapsamaktadır (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

1.2.1.1. Anaokulu

Danimarka'da okul öncesi eğitim 0-7 yaş arasındaki çocuklar içindir ve isteğe bağlıdır. 0-3 yaş arasındaki çocuklar için gündüz bakım evleri (vuggestaer), 3-7 yaş arasındaki çocuklar için anaokulları (bornehaver) ve 5-7 yaş arasındaki çocuklar için anasınıfları (bornehaverklasser) şeklinde üç tür okulöncesi eğitim sunulmaktadır. Anasınıflarının yönetiminde Eğitim Bakanlığı yetkililer iken, diğer okulöncesi eğitim kurumlarının yönetiminde Sosyal İşler Bakanlığı yetkilidir. (Sözer, 1997; 36)

Birinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar, eğitim zorunlu olsa da çocukların çoğu henüz 5 ile 6 yaşlarındayken anaokulu hazırlık sınıfına başlarlar. Anaokulu hazırlık sınıfında oyun ve eğitim iç içedir. Çocuklar harfleri öğrenirler, şarkı söylerler, oynarlar ve uyaklı kafiyeli sözcükler kullanmaya çalışırlar. Anaokulu hazırlık sınıfındaki amaç, çocukların okuldaki yaşam hakkında, bir izlenim sahibi olmalarını sağlamaktır (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

1.2.1.2. İlköğretim

Danimarka'da genel çerçevesi Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ilk öğretim okulları belediyeler tarafından yürütülür. Danimarka'da zorunlu eğitim dokuz yıldır ve 7-16 yaşları arasında gerçekleştirilmektedir. Ancak eğitimin okulu değil kendisi zorunludur.

İlköğretim okulu, çocuklara, matematik, dil, toplumu anlama ve doğa bilgisi konusunda temel yeterlilik kazandırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin Danimarka kültürü hakkında yeterli bilgi sahibi olmaları ve başka kültürler hakkında anlayış sahibi olmaları amaçlar arasında yer almaktadır. Danimarka'da ilköğretim okulu bir birlik okuldur. Bu, çocukların okula gittikleri süre boyunca ayrılmadıkları anlamına gelmektedir. Bütün eğitim süresince, çocuklar hep aynı sınıf arkadaşlarıyla beraber eğitim görürler. Çocuklar, kendi düşüncelerini sözcüklere dökebilmeyi öğrenirler. Ve onlara öğrenci kurulu kurma hakkı tanınır, ki öğrenci kurulu da okulda alınacak önemli kararlarda söz sahibidir. İlköğretim okulunun ilk yıllarında, çocukların katkısı, öğretmenler ve ebeveynler arasındaki görüşmelerde sözlü olarak değerlendirilir. Yazılı, test, not gibi kavramlarla çocuklar sekizinci sınıfa kadar karşılaşmazlar.

Danimarka'daki ilköğretim okulları, temel olarak İlköğretim Yasası'nı kabul etmektedir. İlköğretim okullarının amacı hakkında, ilgili yasa giriş olarak şöyle demektedir:

Madde 1. İlköğretim okulunun görevi, ebeveynlerle birlikte ortak çalışma yaparak, öğrencilerin bilgilerini, becerilerini, çalışma metotlarını ve ifade etme biçimlerini geliştirmektir, ki bu öğrencinin kişiliğinin çok yönlü olarak gelişmesini sağlayabilecektir.

Madde 2. İlköğretim okulu, öğrenciler kendi olanaklarına ve koşullarına güvenerek etkinlikte bulunabilsinler diye, öğrencilerin anlama, düşünce gücü ve öğrenme isteklerini geliştirmeli, ve bu yüzden de deneyim, girişim yeteneğii ve derinlemesine araştırma koşullarını yaratmaya çalışmalıdır.

Madde 3. İlköğretim okulu, öğrencileri Danimarka kültürü hakkında yeterince bilgi sahibi yapacak, ve başka kültürlerle karşı ve insanların tabiatla işbirliğii konusunda anlayış göstermelerine katkıda bulunacaktır. Okul, öğrencileri, özgürlük ve halk idaresi olan bir toplumda, ortak karar verme, ortak sorumluluk alma, haklar ve yükümlükler konusunda hazırlamalıdır. Okulun eğitimi ve tüm günlük yaşamı, bu nedenle zihin özgürlüğüne, eşitliğe ve demokrasiye dayanmalıdır (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

Öğrencilerin ve ailelerinin onayıyla öğrenciler yatılı ortaokula gidebilmektedirler Yatılı ortaokulda, öğrenciler okulda ikamet ederler. Burada çocuklar, yemek yapma ve temizlik gibi gündelik işlere sırasıyla katılırlar. Yatılı ortaokul seçilmesinin nedeni, genelde öğrencinin ilköğretim okulu dışında başka bir şeyler denemek istemesidir yada belli bir süre için evden ayrılmak ihtiyacının bulunmasıdır. Eğitim, özellikle öğrencilerin genel terbiyesine, insanii gelişmesine ve olgunlaşmaları konusuna ağırlık vermektedir. Bunun için bir çok yatılı ortaokulda dram sanatı, müzik, beden eğitimi, fotoğraf eğitimi, tarım ve değişik el sanatları gibi yaratıcı ve pratik derslere ağırlık verilmektedir. İlköğretim okullarında, kız ve erkek öğrencilere aynı dersler verilir. Danimarka dili, İngilizce, hayat bilgisi ve matematik gibi kitabii dersler olduğu gibi, yaratıcılık gerektiren dersler de bulunmaktadır. Hem kızlar hem de erkekler dikii dikmeyi, yemek yapmayı ve alet edevat kullanmayı öğrenirler.

Çocuk nüfus kaydının olduğu adrese göre bir ilköğretim okuluna otomatik olarak kaydedilir. Çocuk anaokuluna başlamadan önce, ebeveynlerin, okulu ziyaret etmeleri ve öğretmenle konuşabilme noktasında oldukça imkanları vardır. Ebeveynlere okul başlangıcı ile ilgili pratik koşulları içeren bir mektup gönderilir. Bu mektupta örneğin, çocuğun okulun ilk gününde beraberinde bir okul çantası, kalem kutusu ve yemek paketi getirmesi gibi hususlar belirtilir. Öğrenciler genel olarak her gün yemek paketlerini beraberlerinde getirirler.

Çocuklarını özel bir ilkokula göndermek isteyen ebeveynler, kendileri ilgili okula başvurarak çocuklarını bekleme listesine yazdırırlar. Çoğu yerde çocuğu, okula başlamadan yıllar öncesinden bekleme listesine yazdırmak gerekebilir. Okullar, okul başlamadan çok önce, çocuğun okula kabul edilip edilmediğini bildirir (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

1.2.1.2.1. Özel Okullar

Ebeveynler, çocukları için, ilköğretim okullarında verilen eğitim dışında başka bir eğitim seçebilirler. Bu tür eğitim kurumlarında masrafların belli bir bölümünü ebeveynlerin kendileri ödemektedir. Özel bir ilkokulun temel fikri ilköğretim okullarındakinden başka olabilir. Bu özel okullardaki temel fikir, belirli bazı pedagojik görüşleri ya da dinsel inançları yansıtabilir. Okullar bazı durumlarda, ilköğretim okullarında bulunmayan bazı dersleri sunabilir. Fakat yasa, özel ilkokullardaki eğitimin ilköğretim okulunun amacına uygun bir biçimde verilmesini şart koşmaktadır (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

Anayasa, yabancıların açtıkları azınlık okullarına (dini müfredat uygulasa bile) o dinin resmen tanınmış olup olmadığına bakılmaksızın kısmi yardım yapılmasını öngörür. Herhangi bir okul derneğinin veya bir vakfın özel okul açması halinde okul masraflarının yaklaşık % 70'ini Danimarka devleti karşılamaktadır (Kuyucuoğlu, Kişisel görüşme, Aralık 2005). Katoliklerin, Yahudilerin ve diğer cemaatlerin dini eğitim veren özel okul ve kolejlerinin yanında, farklı pedagojik ve felsefi anlayışları benimseyen grupların açtıkları özel okullar da mevcuttur (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

Danimarka'da dini ve ideolojik düşünceler üzerine kurulmuş 500'e yakın özel okul bulunmaktadır. İlk Müslüman özel okulu 1978'de Danimarka'ya çalışmak için gelen Müslümanlar tarafından kurulmuştur. Dini eğitime ağırlık verilen bu okullarda, değişik ülkelerden gelen öğrenciler okumaktadır. Danimarka'da kısa bir müddet kalacaklarına inanan yabancılar bu okullarda anadil eğitimi vermemişlerdir. Bugün büyük şehirlerde 19-20 tane Müslüman özel okulu bulunmakta ve okullar çoğunlukla milliyete göre sınıflanmaktadır. Bugün okullarda hem din eğitimi hem de anadil eğitimi verilmekte ve Müslümanlar arasında bu tür okulları en çok Araplar tercih etmektedir.

Danimarka'da son yıllarda açılmış dört özel Türk okulu hizmet vermektedir. Bu okullarda haftada iki saat Türkçe ve din bilgisi dersi verilmektedir. Bu dersleri veren kişilerin nitelikleri hakkında henüz kesin bilgi alınmamıştır. Danimarka'da Türk toplumuna din eğitimi veren herhangi bir okul bulunmamaktadır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Müslüman azınlıkların açtıkları okullarda hızlı bir artış görülse de bazı okullar, eğitim bakanlığının müfettişleri tarafından yapılan denetimler sonucunda, verilen öğretimin standartların altında olması gerekçesiyle kapatılmıştır. (Kuyucuoğlu, Kişisel Görüşme, Aralık 2005)

1.2.1.2.2. İkinci Dil Olarak Danimarka Dili Eğitimi Ve Anadilde Eğitim

Danimarka dilinden başka bir anadili olan çocuklara iki dilli çocuklar denilmektedir. Bu çocuklar Danimarka dilini içinde bulunduğu toplum içinde ve genellikle okul eğitimi içinde öğrenirler. Belediyelerin, okul eğitimine başlamayan ve daha iyi bir şekilde dilsel gelişmesinin ilerlemesine ihtiyacı olan iki dilli çocukların Danimarka dilini daha iyi öğrenebilmeleri için, destek sunma zorunlulukları bulunmaktadır. Belediyelerin bu sunumu, çocukların dilsel gelişmelerini uyarabilecek değişik etkinliklerden oluşmaktadır. İki dilli öğrenciler ilköğretim okuluna alındığı zaman, okul müdürü öğrencinin dilsel düzeyini değerlendirerek, öğrencinin hangi oranda ikinci dil olarak Danimarka dili özel eğitimini izlemesi gerektiğine karar verir. Ana okullarda ve birinciyle onuncu sınıflar arasında ikinci dil olarak Danimarka dili eğitimi için destek eğitimi sunulmaktadır (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

Danimarka'da yaşayan Türkler, çocuklarının Danimarka dilini öğrenmekte zorlanmaları ve ileriki sınıfta güçlük çekmeleri nedeniyle onları üç yaşında børnehave denilen kreşlere göndermeyi tercih etmektedirler. Bu tercihte ebeveynlerin çalışıyor olması bir

etken olsa da çalışmayan anneler yada evde bakacak bir büyüğün olması durumunda da çocuklar bu evlere gönderilirler. Çünkü çocuk burda Danimarkalı çocuklarla dil gelişimini daha rahat sağlamakta ve okul eğitiminde daha başarılı olmaktadır. Bu durumun çocuğun dil gelişimine büyük katkısı bulunmaktadır fakat küçük yaştan itibaren Danimarka kültürüyle yoğrulan çocukla ebeveyn arasında ciddi kültür çatışması meydana gelmektedir. Daha sonra çocuk ilkokula giderken de dördüncü sınıfa kadar boş zamanlarını okulun boş zaman evinde geçirebilir. Bu özellikle annesi çalışan çocukların evde tek başına kalmamasına yardımcı olmaktadır.

01.08.2002 yılında yürürlüğe giren yasa, belediyelerin Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden, Avrupa Ekonomik İşbirliği anlaşması kapsamındaki (Norveç, İzlanda ve Liechtenstein gibi) ülkelerle Faröyar adaları ve Grönland'tan gelenlerin çocukları dışındaki iki dilli çocuklara anadili eğitimi vermek zorunluluğunu kaldırmış ve hükümetin anılan eğitim için belediyelere sağladığı mali destek kalkmıştır.

Yeni bütçe dönemi için verilen devlet yardımının azaltılması belediyelerin çeşitli alanlar da tasarrufa yönelmelerine sebep olmuş, bu da belediyeleri anadili eğitimini kendi imkanlarıyla sürdürme, veli katkısı sağlama ya da kaldırma seçenekleriyle karşı karşıya bırakmıştır. En son bilgilere göre bir çok belediye anılan eğitimi durdurduğunu belirtmiştir. Ancak bazı belediyeler, Danca öğretiminin anadili öğrenmeyle doğru orantılı olduğunu düşünerek anadili eğitimini vermeye devam etmektedir.

Bu konuda Türk Devletine, çocukların velilerine ve okul aile birliklerine büyük görev düşmektedir. Bunun için öğrenci velileri ve okul aile birlikleri işbirliği yaparak anadil eğitimi konusunda ilgili makamlar nezdinde gerekli girişimlerde bulunmaları ve Türk Devletinin de buna destek vermesi gerekmektedir (Danimarka'da Yurttaş, 2005).

1.2.1.3. Lise ve Dengi Eğitimler

Lise eğitimleri iki – üç yıl sürer ve yüksek öğrenime kabul edilmeyi sağlar. Sıradan lise ve dengi eğitimler aşağıda yazılanları içerir:

- Üç yıllık lise veya iki üç yıllık öğrenci kursu. Her ikisinde de lise diploması alınarak eğitim tamamlanır.
- İki yıllık “Yüksek okula hazırlık sınavı”

- İki veya üç yıllık ‘Meslek lisesi eğitimleri’. Bu liseler ‘daha üst teknik sınav’ ile ‘daha üst ticaret sınavı’ndan oluşmaktadır. Bu lise eğitimi hem iş piyasasına yöneliktir, hem de üniversite düzeyinde öğrenim görebilecek yeterliliği sağlamaktadır.

Bir dizi kurslara ve gençler için hazırlanmış eğitimlere dokuzuncu veya onuncu sınıfı bitirmiş gençler başvurduğu gibi, daha yaşlı olanlar da başvurabilir. Sayıları 100’ün biraz altında olan çok değişik ve süresi üç dört yıl olan meslekî eğitimler arasında seçme yapılabilir. Bu eğitimler, okulda eğitim ve işyerlerinde stajı içerirler. Bu eğitim neticesinde, ticaret ve büro, finans, inşaat- ve tesis, demir ve metal, grafik branşlar, ulaşım ve tarım gibi sektörlerde bir dizi iş için yeterlilik kazanılır. İki yıllık sosyal ve sağlık eğitimi, sosyal- ve sağlık asistanı veya sosyal- ve sağlık yardımcısı olarak çalışma imkanı verir.

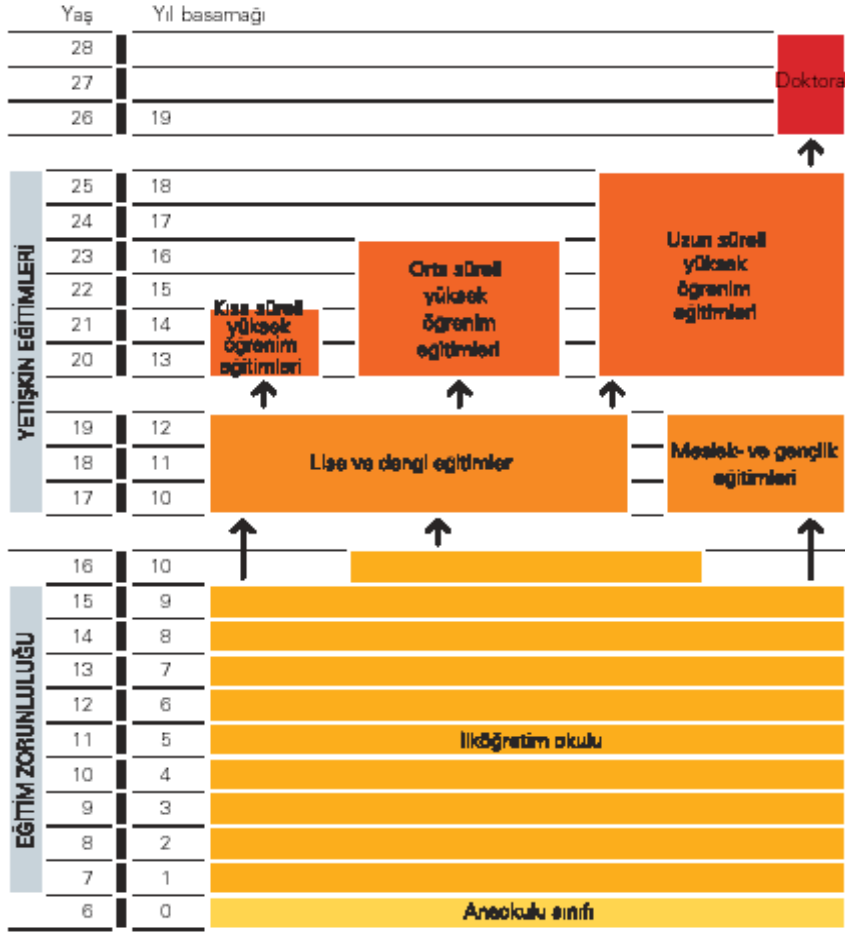
Bütün ülke sathında bulunan 100 adet üretim okullarından birine girmek için, 25 yaşından küçük olmak gereklidir. Burada, eğitim, değişik ürünlerin üretimi ile birleştirilerek sunulur (Danimarka’da Yurttaş, 2005).

1.2.1.4. Yüksek Öğrenim Düzeyindeki Eğitimler

Öğrenci bir lise eğitimi tamamlanmış ise bir yüksek öğrenim düzeyindeki eğitime devam edebilir. Üç çeşit yüksek öğrenim düzeyinde eğitim bulunmaktadır:

- İki yıllık, kısa süreli yüksek öğrenim eğitimleri. Bu eğitimler sonucunda, laborant, piyasa ekonomisti, elektrik tesisatçısı veya makine teknisyeni gibi mesleklere sahip olunur.
- Üç ile dört yıl arası süren orta vadeli yüksek öğrenim eğitimleri. Bu eğitimler sonucu, örneğin öğretmen, pedagoğ, hemşire veya sosyal danışman olunabilir.
- Üniversitelerde veya başka yüksek öğrenim kurumlarında alınan uzun süreli eğitimler. Bu eğitimler sonucu, örneğin doktor, diş hekimi, mühendis veya lise öğretmeni olunabilir. Üniversite öğrenimleri örneğin bir doktora öğrenimiyle de takviye edilebilir; doktora yapılırken maaş alınır; doktora öğrencisi üniversitede araştırmacı ve eğitmen olarak yaklaşık üç yıllık bir süre görev yapabilir (Danimarka’da Yurttaş ,2005).

Şekil 1. Danimarka Eğitim Sistemi

Danimarka' da Yurttaş, (2005) <http://www.nyidanmark.dk/tr-TR/>

1.2.2. Din Eğitimi

1.2.2.1. Hıristiyanlık Ve Diğer Dinler Hakkında Bilgilendirme:

1953 tarihli Danimarka Anayasa'sına göre, Evangelik Lüteryen dini, resmî din olup, devlet tarafından desteklenmektedir. Ülkede, din dersi ilköğretim okullarının 1-9. sınıflarında "Hıristiyanlık" (Kristendomsundskab), 10 sınıfta ve liselerde "Din Bilgisi" adı altında okutulmaktadır. Dersin programı Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Din dersleri, mezhepler üstü olarak verilir. (Aydın, 2002; 86)

Bu derste Hıristiyanlığın inanç ilkeleri ve ibadet biçimleri öğrencinin seviyesine uygun bir şekilde verilir. Özellikle üst sınıftaki öğrenciler, dersi veren öğretmen tarafından kilise ayinlerini, kiliseye kabul edilme (konfirmasyon) ve vaftiz gibi dinsel ritüelleri

pratik olarak görmeleri ve uygulamaları için papazla anlaşarak belli zamanlarda kiliseye götürülürler (Kuyucuoğlu, Kişisel görüşme, Aralık 2005).

Hıristiyanlık eğitimi, genel insanî sorunları ele alır. Bu sorunlar, hem Hıristiyanlıkta hem de diğer dinlerde ve yaşam anlayışlarında sorulan ve tartışılan konulardır. Bu eğitimin herhangi bir Hıristiyanlaştırma amacı bulunmamaktadır; amaç yalnızca aydınlatıcı bilgi vermektir. Böylelikle, bugün tanıdığımız bir çok modern toplumun tarihsel ve kültürel geçmişini çocukların anlamasını sağlamaktadır. Ebeveynler, eğer din eğitiminin kendileri tarafından verileceğini belirtirlerse, çocuklarının Hıristiyanlık din eğitiminden muaf tutulmalarını sağlayabilir (Danimarka'da Yurttaş, 2007). Fakat çocuk, yıl sonunda yapılan sınavlarda bu dersten geçmek zorundadır. Geçmiş yıllarda Türkler bu dersi çocuklarına aldırılmamış olsalar da son yıllarda çocuğun bu derslere katılması okuldaki katılımı ve başarısı açısından gerekli görülmektedir ve bu durum bir zorunluluk haline gelmiştir.

Hıristiyanlık dersinde, temel insanî değerler gündeme getirilerek Hıristiyanlık ve diğer dinlere göre tartışılır. Ahlaki prensipler ve moral pratikler, insanın evreni anlaması ve tabiata karşı sorumluluğunun ne olduğunu bilinmesi gibi konular işlenir. Burada insiyatif din dersi öğretmenin elindedir. Öğretmen istediği bir konuyu müfredata koyabilir veya çıkarabilir.

Eski ve Yeni Ahid'deki hikayeler, bunların sebepleri, karşılıklı ilişkileri üzerinde durularak tarihi olaylar hakkında öğrenciler bilgilendirilir. Hıristiyanlık tarihinin belli dönemleri (reformasyon gibi) ve günümüz dünyasının belli başlı kilise mezhepleri/cemaatleri ve bunların temel görüşleri, kilise devlet ilişkileri gibi konular ele alınır. Temel dini kavramlar, deyimler, semboller, mitolojiler, dini lisan (retorik), kilise mimarisi, musiki ve resim sanatı gibi değişik sanatsal ifade biçimleri incelenir.

Bakanlığın 14 Eylül 1975'te yayınladığı tebliğe göre Hıristiyanlık eğitiminin genel amaçları şöyle sıralanmıştır.

- a. Öğrencileri Hıristiyanlık ve Hıristiyanlık tarihi konusunda bilgilendirerek; onların dini tecrübe ve yaşayışlarının bu bilgiler üzerine bina edilmesi amaçlanır.
- b. Öğrencinin, İncil metinlerini anlama ve din inancını bu temel üzerine dayandırma becerisini kazandırmak

- c. Öğretim, öğrencilere dini kavram ve ilkeleri anlayarak; bununla ferdi ve toplumsal eksistansiyel sorunlara cevap verebilme bilgi ve becerisini kazandırmak.
- d. Öğrencilere İncil tarihi ve Hıristiyanlığın Danimarka kültürü içindeki yerini kavratmak (Danimarka’da Yurttaş, 2005).

İlk öğretimde sağlam bir Hıristiyanlık eğitiminden geçen öğrenci, lise yıllarında din (religion) eğitimi almaya başlar. Buradaki eğitim felsefi ağırlıklı ve çeşitli dinlerin incelenmesine dayanmasına rağmen, Hıristiyanlık perspektifi ile çeşitli felsefi akımlar ve dinler incelenir. Zira temel eğitim yılları arasında öğrenci Hıristiyanlığın temel dogmaları ile şekillenmiş ve diğer din ve dinsel akımları bu perspektiften yorumlayacak kültürel olgunluğa ulaşmıştır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Lise ve dengi okullardaki din eğitiminde, Eksistansiyalizm’in önemli felsefecileri, bu ülkeye has Halk Yüksek okullarının fikir babası sayılan Grundtvig gibi Danimarka’nın ulusal kültür tarihinde iz bırakmış önemli felsefecilere ve fikir adamlarının düşüncelerine de ağırlık verilir (Kuyucuoğlu, 2005).

Danimarka eğitim sisteminde ilköğretimde okula gitme zorunluluğu bulunmamaktadır. Öğrenci okulda verilen dersleri öğrenme ve sınavlara girmek zorundadır. Bu uygulama tüm dersler için geçerli olduğundan temel öğrenimde eğer öğrencinin velisi çocuğuna Hıristiyanlık öğretimini evinde veya başka bir yolla sağlamayı taahhüt ederse, öğrenci okuldaki din dersinden muaf olabilir. Bunu öğrenci velisi yazılı olarak okula bildirir. Bu durumda olan bir öğrencinin yeterli Hıristiyanlık öğrenimi alıp almadığını, okul öğrenciyi sınavdan geçirerek tespit eder. Bu durumda olan öğrenci sayısı yok denecek kadar azdır. Genellikle veliler çocuklarını okuldaki Hıristiyanlık dersine gönderirler. Çünkü öğrenci bu derste sadece dinin içeriğini değil, aynı zamanda Danca’da ve Danimarka Edebiyatında kullanılan dinsel terminolojiyi de öğrenir. Hıristiyanlık dersine katılmayan bir öğrenci, doğal olarak dinsel dili ve terminolojiyi öğrenemeyeceği için ileriki yıllarda din içerikli felsefi ve edebi metinleri anlamakta zorlanabilir.

1.2.2.2. Hıristiyanlığın Dışındaki Dinler

Din eğitimi müfredatında Hıristiyanlık dışındaki dinlerin incelenmesine de yer verilmiştir. Burada amaç, dinlerin benimsenmesi veya reddi değil, öğrencilere o dinlerin hayat görüşleri, temel prensipleri ve felsefeleri hususunda bilgilendirmektir. Bazı

yaşayan dinlerin toplum ve dünya politikalarında oynadıkları rollerin ne olduğu, farklı dini akımlar ve insan davranışlarına yön veren felsefi akımlar da lise yıllarında gösterilen din eğitimi konuları arasında yer almaktadır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

1.2.2.3. İslam Dini Eğitimi

Danimarka'da İslam dini resmen kabul edilmediği için temel öğretime devam eden müslüman öğrencilere İslam dini dersi verme imkanı bulunmamaktadır. Okula giden öğrenci İslam dini bilgisini ya ailesinden ya da camideki din görevlisinden almak durumdadır. Danimarka'da yaşayan Türklerin yeterli dini bilgi ve donanıma sahip olduklarını söylemek mümkün değildir. Bu sebeple, eğitim seviyesinde bulunan bir öğrencinin ailesinden yeterli dini bilgiyi alma imkanı bulunmamaktadır. Geriye sadece camilerde verilen dini eğitim kalmaktadır. Camilere devam eden öğrenci sayısı yaklaşık 2000'dir. Ancak Danimarka'da 12.000 civarında Türk öğrencisi temel eğitim ve liseye devam etmektedir ve bu durumda 10.000 öğrenci yeteri kadar dini bilgi almadan yetişiyor demektir (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Bu rakam oldukça ciddi bir rakamdır.

Danimarkalı bir öğrenci ise daha temel eğitimin birinci sınıfından itibaren Hıristiyanlık bilgisi okumaya başlamakta ve temel eğitim bitinceye kadar bu dersi görmektedir. Lise öğretiminde ise Hıristiyanlık ilahiyatına dayanan din dersleri okunmaktadır. 9-10 sene boyunca dogmalara dayanan hıristiyanlık dersi alan ve lise de felsefi anlamda hıristiyanlık teolojisi okuyan bir Danimarkalı ile, hayatında hiç din dersi okumamış, okusa da metotlu bir eğitimden geçmemiş bir Türk öğrencisinin okul ortamında ve dışardaki psikolojik durumunu incelemek gerekmektedir. Din kültürü derslerinde Danimarkalı arkadaşlarına göre çok yetersiz kalan bir Türk öğrenci zaman zaman kimlik bunalımına girebilmektedir (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

Bu sebeple batı kültürünü iyi bilen ve burada yaşayan gençlerin durumlarına vakıf, pedagojik formasyona sahip eğitimcilerden yararlanılması gerekmektedir. Ayrıca gençler için İslamiyeti anlatan Türkçe ve Danimarkaca ders kitapları, el kitapları ve broşürler faydalı olacaktır. Çünkü Türkiye satndartları ve öğrenci seviyelerine göre Türkçe yazılmış kitaplar, buradaki öğrencilere ağır gelmektedir. Özellikle Türkçe

yazılmış olması da anlaşılmasında zorluklara sebep olmaktadır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

1.3. Danimarka’da Dini Yapı Ve İslamiyet

1.3.1. Dini Yapı

1.3.1.1. Danimarka’nin Resmi Dini: Hıristiyanlık

Anayasal olarak krallığın ve devletin dini, Lutherci Protestanlıktır. Danimarka Anayasası’nın 6. maddesine göre “Kral Lutherci Kilisenin bir üyesidir.” (Çakır, Bozan 2005;357). Lutherci kilise, Danimarka Anayasasının 4. maddesine göre resmi-millî kilise olarak kabul edilmiştir.(Bayar, Kişisel görüşme, Aralık 2005) Böylelikle ülkedeki en güçlü dini kurum olan Halk kilisesi, anayasal bir güvenceye sahiptir. Danimarka diğer Avrupa ülkeleri gibi seküler bir yapıya sahip olmakla birlikte, bazı ülkelerden farklı olarak Hıristiyanlığın Anglikan-Lutheran mezhebini anayasal din kabul ettiği için, Krallık, Halk Kilisesinin en yetkili kurumu durumundadır (Kuyucuoğlu, Kişisel görüşme, Aralık 2005).

“Danimarka’da halkın çoğunluğu genellikle ateist veya din karşısında duyarsız olmakla birlikte, tarihsel süreçte topluma kök salarak günümüze kadar etkisini sürdürüp gelen Hıristiyanlık gelenek ve kültürü, insanların yaşamında önemli bir yer tutar. Noel Bayramı ve Paskalya Yortusu gibi dinsel günlerin toplumsal; ölüm, doğum ve evlilik gibi özel günlerin bireysel hayatta önemli işlevleri vardır. İster dindar olsun ister dine karşı olsun, herkes sosyal hayatta geçerliliğini sürdüren Noel Bayramı ve Paskalya yortusu gibi din kaynaklı adet ve geleneklerden etkilendiği için, resmi tatil günleri de bu kutsal günlere göre düzenlenmiştir” (Kuyucuoğlu, 2005).

Danimarka nüfusunun % 91,5’i halk kilisesi (Folkekirke) adı verilen Protestan-Lutheran kiliselere üyedir. 2002 verilerine göre Danimarkanın hıristiyan nüfusu 4.612.887’dir. Ülkede 35.000 civarında Katolik bulunmaktadır (Danmark Statistik). Danimarka Anayasası din özgürlüğünün varlığını deklare etmektedir. Fakat bu deklarasyon Danimarka Devletinin din ve dinle ilgili meseleler karşısında tarafsız olduğu anlamına gelmemektedir. Ülkede halk kiliseleri bir bakanlık tarafından (Kirkeministerium) yönetilir. Danimarka’da doğum, ölüm ve evlilik kayıtları gibi nüfus işleri mahalli kiliseler tarafından yönetilir. Bu bağlamda bir kentin papazı (pastör) dini görevlerinin

yanında, o kentın nüfus müdürü konumundadır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Din işleriyle ilgili bir bakanlığın bulunması ve bir takım medeni hukukla ilgili işlemlerin kilise tarafından yürütülüyor olması, kilise devlet ilişkisinin yakınlığını yada iççeliğini gözler önüne sermektedir. Fakat devlet işleriyle kilisenin bu yakınlığına rağmen din özgürlüğü Anayasa'da garanti altına alınmıştır.

Diğer din ve mezheplere göre özel bir statüye sahip olan Halk Kilisesi'nin masraflarının % 80'inden fazlası, devlet tarafından otomatik olarak ücretlerden kesilen kilise vergisinden ve kalan % 20'lik meblağ devlet tarafından karşılanır. Danimarka yasalarına göre kilise vergisi sadece Protestan kiliselerine üye olan kişilerden alındığı için Müslümanlar bu vergiden muaftırlar (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Halk kilisesine üye olan ve ülkede vergi yükümlülüğü bulunan herkes bu vergiyi ödemek zorundadır. Kilise vergisi, kiliselerin ve mezarlıkların işletilmesi yönünde kullanılmaktadır. Danimarka'da resmen tanınmayan dini cemaatler de kendi dini dernek ve vakıflarına ödedikleri meblağı vergiden düşebilme hakkına sahiptir (Kuyucuoğlu, 2005).

“2002 yılında yapılan bir kamuoyu araştırması, halkın büyük çoğunluğunun genel olarak kiliseye gitmediği ve direkt olarak kiliseyle bir ilişkisinin olmadığı halde, oranı son yıllarda düşme eğilimi göstermesine rağmen Danimarka Nüfusunun % 91,5'i halk kilisesine üye olarak, onun yaşamına destek verme eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Danimarkalılar ya doğduklarında ya da vaftiz edilirlerken Halk Kilisesine üye olurlar.” (Kuyucuoğlu, 2005).

İnançlı Hıristiyan bireyler, kilise binalarını sadece ibadet etmek amacıyla değil; vaftiz, evlilik ve cenaze gibi törenleri için de kullanmaktadırlar. Bazı yerlerde kiliselerin yanında, öğrencilere dini bilgiler vermek amacıyla dersaneler, dini içerikli toplumsal konuların tartışıldığı konferans salonları, sohbet odaları vardır. Yaşlı ve bakıma muhtaç kimselerin kaldığı bakımevleri ve mezarlıklar da genellikle kiliselerin yakınlarında inşa edilmişlerdir (Kuyucuoğlu, 2005).

1.3.1.2. Diğer Dinler:

Danimarka’da yasal olarak kabul edilen Evangalist-Lutheran kilisenin dışında, yaklaşık 150 civarında büyüklü küçüklü dini gurubun varlığı tahmin edilmektedir. Nüfus sayımlarında dini kimliğin sorgulanmaması dini yapıdaki ölçümü zorlaştırmakta ve tahmini değerler ortaya koymaktadır. 2006 verilerine göre, ülkede 170-200 bin arası Müslüman, 5 binin altında Yahudi, 4500 civarında Budist, binin altında Hindu ve 300 küsur Bahai yaşamaktadır (Danmark Statistik, 2007).

Dini cemaatler, genel planlama çerçevesinde kurallara bağlı olarak dini vecibelerini yerine getirmek amacıyla; dernek kurma, gayri menkul satın alarak buralara ibadethane inşa etme, mezarlık kurma, okul açma, kitap basıp yayınlama gibi haklara sahiptirler (Kuyucuoğlu, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Fakat bunlar işlerini devlet yardımı olmaksızın yerine getirmektedirler. Ancak bütün dernekler, eğitim, kültür ve eğlence faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için devlet yardımı alma hakkına sahiptirler.

Danimarka’da bugün Hıristiyanlıktan sonra gelen ikinci büyük din İslam’dır. Ancak buradaki Müslüman cemaatler, Hıristiyanlardan ve Yahudilerden farklı olarak anayasal statüye sahip değildirler. Bunun için Müslümanlar daha çok kendilerini dernekler kurarak ifade etmeye çalışmaktadırlar.

“Protestan-Lutheran kiliseleri ile birlikte Katolik Kiliseleri, Metodistler, Baptistler ve Yahudiler gibi 11 farklı din temsilcisine; resmen tanındıkları için, çocuklara isim koyma, vaftiz etme, nikah kıyma gibi konularda bazı haklar verilirken, resmen tanınmış olmadığı için İslam bu statünün dışında kalmıştır” (Kuyucuoğlu, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

Dini cemaatlerin 2001 yılına kadar kendi ülkelerinden din görevlisi isteme hakları varken; bugün görevde olan Liberal Sol Parti’nin (Venstre) başını çektiği ve yabancı karşıtı görüşleriyle ön plana çıkan Danimarka Halkçı Parti’nin (Danske Folke Parti) dışarıdan desteklediği mevcut koalisyon hükümeti, parlamentoda kabul ettiği “entegrasyon yasası” çerçevesinde, ülke dışından din adamı isteme, evlilik ve aile birleşimi konularında temel insan haklarıyla çelişen bir çok maddeleri içermektedir. Özellikle aile birleşimi ile ilgili maddeler Avrupa İnsan Hakları Örgütü ve Birleşmiş Milletler tarafından eleştirilmektedir (Kuyucuoğlu, 2005).

1.3.2. Danimarka’da İslamiyet

Danimarkalıların İslamiyet ile tanışmaları IX. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Miladi 920 yılında Bağdat halifesi Muktedir (908-932) Volga Bulgarlarına İslam'ı öğretmek üzere diplomatik bir misyonla İbn-i Fadlan ve heyetini gönderir. Bu heyet Volga Bulgarlarının komşuları olan ve İskandinav ülkelerinin ataları sayılan Vikingler ülkesinde bir ay süreyle araştırmalarda ve incelemelerde bulunurlar. Bir araştırmacı ve diplomat olan Müslüman seyyah İbn-i Fadlan, Vikingler ülkesinde kaldığı süre içinde Vikinglerin o dönemdeki dini inançları, kültürleri ve sosyal yaşantıları hakkında gözlemler yapmıştır. Bu gözlemlerini önemli bir kaynak eser olarak kabul edilen "Seyahatname"sinde toplamıştır. X. Yüzyılda yazılan İbn-i Fadlan Seyahatname'si, Danimarka halkı tarafından fazla bilinmemekle birlikte, dinler tarihi alanında önemli bir eser olarak kabul görülmektedir. Özellikle dinler tarihi uzmanları için bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır (Kuyucuoğlu, 2005).

Danimarka tarihine bakıldığında XX. yüzyıla kadar ülkenin İslam ile ciddi bir tanışıklığı yoktur. 1920'li yıllarda Knud Holmboe adlı bir gazetecinin Kuzey Afrika'ya yaptığı bir seyahatte İslam'ı seçmesi ile ülke İslam'ı yakından duymuştur. Ali Ahmet adını alan Holmboe, 1930 yılında Hacca gitmeye karar vermiş ve seyahatine Fas'tan başlayarak Cezayir, Tunus ve Libya'da devam etmiştir. Libya halkının İtalyan işgal güçlerine karşı verdikleri özgürlük savaşında Libyalıların safında cephede savaşa katılmıştır. İtalyanlar tarafından defalarca yakalanan Ali Ahmet, Danimarka vatandaşı olduğu için serbest bırakılmış ve en sonunda sınır dışı edilmiştir. Oradan Mısır'a geçmiş, hac ibadetini yapmadan ülkesine geri dönmüştür. Geri dönüşünde Kuzey Afrika'da yaşadıklarını *Çöl Yanıyor* (Orkenen Brender) adlı eserinde kaleme almıştır. O yıllarda Danimarka'nın en büyük tirajlı gazetesi olan *Politikken* gazetesinde İtalyanların Libya'da yaptıklarını eleştiren makaleler yazmıştır. Bir yıl sonra tekrar hac için yola çıkan Ali Ahmet, 1 Ekim 1931 tarihinde Kızıldeniz'in Akabe Bölgesi'nden ayrılmış ve bir daha kendisinden haber alınamamıştır. Araştırmalar, Ali Ahmet'in *Çöl Yanıyor* adlı kitabının Arap ülkesi gazetelerinde yayımlanmasından korkan Avrupa Koloni güçleri tarafından öldürüldüğünü ortaya koymuştur. Ali Ahmet'in şehit edilmesinin ardından yaklaşık 2500-3000 civarında Danimarkalı İslam dinine girmiştir (Kuyucuoğlu, 2005).

"Günümüzdeki Avrupa ülkelerindeki Müslümanların büyük çoğunluğunu, II. Dünya Savaşından sonra daha önce batı ülkelerinin sömürgesi olan bazı Müslüman ülkelerden,

iktisadi, siyasi ve sosyal nedenlerle göç eden Müslümanlarla; 1960 yılların ikinci yarısından itibaren fakirlik nedeniyle çalışmak için gelen göçmen (misafir) işçilerle, 1980 yıllarında özellikle savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan mültecilerden oluşmaktadır” (Kuyucuoğlu, 2005).

1967 yılından itibaren Danimarka’ya Türkiye, Cezayir, Pakistan, Fas ve Tunus gibi ülkelerden göçmen statüsüyle işçi gelmeye başlamıştır. Özellikle 1973 yılında tüm dünyada hissedilen petrol krizinin ardından Almanya’da işsiz kalan Türkler yoğun bir şekilde Danimarka’ya yönelmiş, 1970’li ve 80’li yıllarda, gerek resmi gerek gayr-ı resmi yollardan başta Türkiye olmak üzere bir çok Müslüman ülkeden göçmen işçi gelmiştir (Kuyucuoğlu, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

Danimarka’ya gelen birinci kuşak işçiler, uzun yıllar ev ile fabrika arasında gidip gelmişler ve sosyal-kültürel anlamda uzun süre bir etkinlik gerçekleştirememişlerdir. Zaten onlar kısa süre bu ülkede duracakları fikriyle kendileri de bu tür etkinliğe girişmemişler, Danimarka devleti de aynı bakış açısıyla bakmış olduğundan onlara bu tür yatırım yapmamıştır. Fakat göçmen işçiler bu ülkeye yerleşip ailelerini de yanlarına aldıklarında başta dil olmak üzere pek çok sosyal ve kültürel problemler baş göstermeye başlamıştır. İkinci dil Danca’yı öğrenme güçlükleri, anadili öğretme problemi ve din eğitimi bu problemlerin başında gelmektedir. Kültürel yönden ciddi farklılıklar arz eden iki toplum arasında yetişen neslin, milli ve dini eğitimini sağlamak, asimile olmadan Türk-Müslüman kimliğini korumak gayreti içinde bulmuşlardır kendilerini. Bu gayret Türklerin farklı isimler altında dernekler kurarak bir araya gelmelerine vesile olmuştur.

1970 ve 80’li yıllardan sonra, bilgisayar teknolojisinin gelişmesinin ardından fabrikalarda makineleşme ve robotlaşma süreci başlamış, bu imkan işçi ihtiyacını ortadan kaldırmıştır. Bu durumdan en çok Müslüman ülkelerden gelen niteliksiz işçiler etkilenmiştir. İşsizliğin ve ekonomik krizin baş gösterdiği bu süreç içinde yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve ırkçılık gibi uç eğilimler gündeme gelmiştir. 70’li yıllarda lisan bilmemeleri ve topluma entegre olmamaları iddialarına maruz kalan Müslümanlar; 90’lı yıllarda da iş piyasasındaki kriz dolayısıyla ayrımcılığa uğramışlardır. Bu ayrımcılık, Müslüman azınlığı serbest meslek sahibi olmaya itmiştir. İkinci dil problemini aşan ikinci ve üçüncü nesil de bu konuda başarılar göstererek işçi konumundan işveren konumuna gelmişlerdir. Dernekleşme faaliyetleri bu süreçte daha

profesyonel hal almış ve başta cami olmak üzere içinde pek çok imkanı barındıran kompleksler halini almıştır. Fakat Danimarka'da İslam dini yasal dini cemaat statüsünde olmadığı için hala kubbeli ve minareli cami görmek mümkün değildir (Kuyucuoğlu, 2005).

1980 ve 90'lı yıllarda İran, Irak, Lübnan, Somali ve Bosna hersek gibi ülkelerden gelen mülteciler, göçmen işçiler kadar dini ve kültürel konuda hassas olmamakla birlikte, daha eğitilmiş, dil bilen kişilerden oluşmaktadır. 2006 tarihli verilere göre Danimarka'da 170.000-200.000 arası Müslüman yaşamaktadır (Danmark Statistik, 2007).

1.3.2.1. İslamiyetin Bugünkü Durumu

Danimarka'nın resmi Protestan-Lutheran kilisesinin yanında Katolik kilisesi, Metodistler, Baptistler ve Yahudiler de yasal dini cemaat statüsüne sahipken, Danimarka'da ikinci büyük din olan İslamiyet bu statünün dışında bırakılmıştır (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005). Danimarka Anayasası'nda din ve vicdan özgürlüğü temel hak olarak kabul edilmiştir. Fakat İslam dini hakkında eskiden beri var olan menfi propagandaların yol açtığı tutum ve davranışlar bir takım sıkıntılara yol açmaktadır.

1.3.2.2. Yabancıların Topluma Uyum Sorunu

Danimarka Hükümeti, ülkelerinde bulunan Türk vatandaşlarının kendi toplumuna entegrasyonunu istemektedir. Türk toplumu da kendi dini ve milli kimliklerine bağlı kalarak Danimarka toplumuyla uyum içinde yaşamayı arzu etmektedir. Türk toplumu, Danimarka Hükümeti'nden, Danimarka'da ikinci büyük din olan İslam dinini resmen kabul edilmesini, din görevlilerinin hiçbir problem çıkartılmadan getirilmesini, Türkçe eğitiminin yasaklanmadan devam etmesini istemektedir. Bu problemin çözülmesi için, yeni plan ve projelerin yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

1.3.2.3. Dini Vecibelerin Yerine Getirilmesi İle İlgili Sorunlar

a. Danimarka Hükümeti İslam dinini resmen tanımış değildir.

- b. Danimarka'da İslam dini resmen kabul edilmediği için bir İslam dini otoritesi (konsey, müftü, vb) bulunmamaktadır. Ve yine bu bağlamda, camilerin kubbeli ve minareli bir şekilde olmasına izin verilmemektedir.
- c. Din görevlilerinin vize problemi, en belirgin problemlerden biridir. Danimarka Hükümeti bugüne kadar din görevlilerine vize vermekte idi. Ancak 17.07.2003 tarihinde Türkiye Büyükelçiliğinde, büyükelçi Figen OK'un başkanlığında Danimarkalı yetkililerle yapılan toplantıda, Danimarkalı yetkililer, mevcut hükümetin din görevlileri konusunda çalışmalar yaptığını, bu konuda yeni düzenlemelerin yapılacağını ifade etmişlerdir. Bu düzenlemeler konusunda yeterli bilgiler verilmemiştir.
- d. Dini gün ve bayramların tatil olmaması da vatandaşların bayramlarını gönüllerince kutlamalarını engellemektedir. İşleri nedeniyle çoğu Müslüman Türk bayram namazlarına katılamamaktadır. Bayram kutlamaları herkesin evde olduğu vakitler olan geceleri kutlanmaktadır.
- e. Kurban kesimi de bir takım sıkıntıları içermektedir. Danimarka açık alanlarda kurban kesimine izin vermemektedir. Vatandaşların çoğunun çalışıyor olması kesilen kurbanın başında bulunmasına izin vermez. Türkiye'de yaşadıkları kurban bayramı coşkusunu yaşayamamaktadırlar.
- f. Çalışan işçilerimiz, hacca gitmek istediklerinde izin alamamaktadırlar.
- g. Cenaze işlemleri Danimarka-Türk Diyanet Vakfı tarafından yürütülmektedir. Kurulan cenaze fonu aracılığıyla Türkiye'ye gönderilmektedir. Danimarka'da Müslümanlara ait bir kabristan bulunmamaktadır. Bu konuda çalışmalar sürdürülmektedir (Bayar, Kişisel Görüşme, Aralık 2005).

BÖLÜM 2: TÜRKİYE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI VE YURT DIŞI DİN HİZMETLERİ

2.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Ve Yurt Dışı Din Hizmetleri

3 Mart 1340 tarih ve 429 sayılı Şer'iyye ve Evkaf ve Erkan-ı Harbiyye-i Umumiye Vekaletleri'nin ilgasına dair kanun ile Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti kaldırılarak yerine baş vekaletle bağlı Diyanet İşleri Reisliği ve Evkaf Umum Müdürlüğü kuruldu. Günün şartları içinde alelacele çıkarılan Kanun, başkanlığın teşkilat yapısını belirlememiştir. Başkanlık, kuruluşundan 11 yıl sonra, 14 Haziran 1935 tarih ve 2800 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile ilk teşkilat kanununa kavuşmuştur. Daha sonra 1978 yılında Yurt Dışı Din Hizmetleri Müşavirliği kadroları ihdas edilerek yurt dışı teşkilatı kurulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın günümüzdeki yapısı 18 Temmuz 1984 tarih ve 190 sayılı kanun hükmünde kararname eki kadro cetveline ve 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a göre düzenlenmiş bulunmaktadır.

DİB merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlarından oluşmaktadır. Merkez Teşkilatı, Başkanlık, Ana Hizmet Birimleri, Danışma ve Denetim Birimleri ile Yardımcı Birimlerden meydana gelmektedir. Başkanlığın Ana Hizmet Birimleri şöyle sıralanabilir. 1. Din İşleri Yüksek Kurulu, 2. Mushafları İnceleme Kurulu, 3. Din Hizmetleri Dairesi, 4. Din Eğitimi Dairesi, 5. Hac Dairesi, 6. Dini Yayınlar Dairesi, 7. Dış İlişkiler Dairesi. Başkanlığın Danışma ve Denetim Birimleri şunlardır. 1. Teftiş Kurulu, 2. Hukuk Müşavirliği, 3. Araştırma, Planlama Ve Koordinasyon Dairesi. Başkanlığa Bağlı Yardımcı Birimler de şunlardır. 1. Personel Dairesi, 2. İdari Ve Mali İşler Dairesi, 3. Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü, 4. Bilgi İşlem Merkezi Müdürlüğü, 5. Protokol, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 6. Savunma Uzmanlığı. DİB'nin Taşra Teşkilatı, il ve ilçe müftülükleri ile eğitim merkezlerinden oluşmaktadır (Yücel, 1994;455-458).

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevleri, 633 sayılı kanunun 1. maddesine göre; "İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek" şeklinde ifade edilmiştir (Onay, 2004; 146). DİB, kurulduğu tarihten itibaren yurt içinde ve 1980'li yıllardan sonra da

yurt dışındaki Müslüman-Türkleri yaygın eğitim çerçevesinde din konusunda aydınlatmaktadır.

1960'lı yıllarda batı Avrupa ülkelerine çalışmak üzere giden Türkler, buldukları yerde bir süre çalışıp ekonomik birikim elde edince geri dönmeyi planlarken, çoğunluğu için bu planlar gerçekleşmemiş ve sırasıyla eşlerini çocuklarını ve Türkiye'de sıkıntı içinde olan akrabalarını yanlarına almıştır. İlk giden kuşak orada yoğun çalışma temposu ve dil bilmeme sebebiyle ilk etapta dini ve milli kimliği koruma endişesi yaşamasa da daha sonra aileleri yanlarına gelince özellikle çocukları konusunda bu endişeyi yaşamaya başlamışlardır. Dini ve milli kimliklerini koruma endişesi ve bunun yanında yabancı toplum içinde yalnız kalmama, birlik ve beraberlik içinde bulunma düşüncesiyle dernek-kulüp adı altında bir çatı altında toplanmaya başlamışlardır. Bu dernek ve lokallerde bir araya gelmişler, açtıkları mescitlerde dini vecibelerini yerine getirip çocuklarına din eğitimi verdimeye çalışmışlardır. Cebeci'nin ifadesine göre, Yurt dışındaki Türk işçilerinin kendi milli ve manevi değerlerini korumadaki duyarlılıkları Devletin önüne geçmiştir (Cebeci, 1996; 208). Türkiye I. Din Eğitimi Semineri'nde dönemin Türk-İş Eğitim sekreteri bu duruma şöyle yaklaşmıştır: "Türkiye devletiyle, milletiyle, yetkilisiyle, yetkisizi ile bu konuda gerekeni yapmadı. Yurt dışına yurttaşlarımızı gönderdikten iki sene sonra, onların sosyal güvenliklerini, o ülkede yaşama şartlarını, onların karşı karşıya buldukları problemleri incelemeye başladık." Özellikle İslam adına bazı yanlış ve zarralı dış kaynaklı akımların yurttaşları etkilediğinden ve bir an önce işin ehli olan din görevlilerinin Diyanet tarafından gönderilmesini talep etmektedirler (Özdemir, 1981; 282-283). 1980'li yılların başında gelen bu talep, Diyanet tarafından ciddiyetle üzerinde durulan konulardan biri olmuştur ve bu çalışmada da görülecektir ki Diyanet, bu tarihten itibaren yurt dışındaki Türklerin dini eğitimlerinde önemli bir fonksiyon icra etmiştir.

II. İşçi Kurultayı'na işçi delegesi olarak Almanya'dan gelip Türkiye'de Din Eğitimi adlı seminerde söz alan Abdülkadir Polat'ın "*...kırk kadar Türk çocuğunun devam ettiği bir Alman okulunda Papaz Rittel benim sekreteri olduğum derneğe bir gün telefon ederek şöyle söyledi: "Bu kırk çocuk Müslüman çocuklarıdır. Ben kendi çocuklarıma Hıristiyanlığı öğretiyorum. Fakat bu Müslüman çocukları ile aylardır alakadar olunmuyor. Bu çocuklar ne olacak, bunlar dinsiz, imansız yetişirse yarın felaket olur,*

eğer bunların anarşist olmasını istemiyorsanız lütfen bunlar ile alakadar olunuz” dedi.” (Polat, 1981; 291) şeklinde ifade ettiği örnek durumun ciddiyetine oldukça dikkat çekmektedir.

1981 yılında gerçekleştirilen 1. Din Eğitimi Semineri’nde yurt dışında bulunan Türklerin dini hassasiyet ve heyecanlarının Türkiye’de olmadığından daha fazla olduğu ısrarla vurgulanmıştır. Bu heyecanlı tavır, bazı yanlış ve zararlı İslam akımlarının etkisinde kalmıştır. Bu tehditten korunmanın en etkin yolu din hizmetlerinin sadece Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığı ile yapılmasıdır. Eğer devlet bu konuya önem vermez ve gevşek davranırsa, bu vatandaşların çocuklarını çeşitli zararlı telkinlere açık bırakmak olacaktır ve bu şekilde ülkemizin bölünmez dediği ilkeleri zarar girecektir, mealinde sözler sarfedilmiştir. Manevi eğitimden yoksun kalan Türk-Müslüman çocuklarının biri Hıristiyanların ciddi misyonerlik propagandası diğeri de materyalist komünizm propagandaları olmak üzere ciddi iki tesirle karşı karşıya oldukları dile getirilmiştir.

Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı 1971 yılından itibaren yalnız Ramazan aylarında Avrupa ülkelerine geçici din görevlisi göndermeye başlamış, 1979 yılından itibaren de ücretleri dernekler tarafından karşılanmak kaydıyla, 6 aylık sürelerle, Türkiye’deki görevlerinden ücretli izinli olarak din görevlileri gönderilmiştir. Bu şekilde resmi olmayan yollarla bir takım din görevlisi edinmelerinin ve farklı farklı görüşler etrafında guruplaşmaların önüne geçilmek istenmiştir. (Cebeci, 1996; 209)

Nihayet Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde 13 Ağustos 1984 tarihinde 3860 sayılı kararname ile “Dış İlişkiler Dairesi” kurulmuş (Çakır, 2005; 69) ve 1985 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı emrine 320 adet yurt dışı din görevlisi kadrosu verilmiştir (Cebeci, 1996; 209).

Başkanlığın Yurt Dışı Teşkilatı işçi yurttaşların yoğun olarak bulunduğu Batı ülkeleriyle, Müslüman soydaşların bulunduğu Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki Türkiye Büyükelçilikleri nezdinde Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Baş Konsolosluklar nezdinde bulunan Din Hizmetleri Ateşeliklerinden oluşur. Başkanlığın ana hizmet birimlerinden Dış İlişkiler Dairesi, başkanlığın yurt dışı temaslarını ve soydaşlara götürülecek din hizmetleriyle ilgili işleri yürütmektedir. Bunun yanında Başkanlık hizmetleri konusunda inceleme ve temasta bulunmak üzere Türkiye’ye gelen yabancı

kişi ve heyetlere rehberlik etmektedir. Dış İlişkiler, Yurt Dışı Din Hizmetleri ve Yurt Dışı Din Eğitimi Şube Müdürlerinden oluşur. (Yücel, 1994;458)

2004 yılı itibariyle Din Hizmetleri Müşavirlikleri bulunan ülkeler; Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Makedonya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir. Din Hizmetleri Ateşelikleri bulunan yerler ise şunlardır: Almanya, Avustralya, Hollanda, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, Nahcivan, ve Romanya. Bunlar dışında Müşavirlik ve Ateşelik birimleri olmayan çeşitli ülkelerde de geçici din görevlileri bulunmaktadır. (Çakır, 2005; 69)

2.2. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Danimarka'da Sürdüğü Faaliyetler

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Danimarka'ya yönelik hizmetleri 1978 yılından itibaren başlamış daha sonra Büyükelçilik nezdinde ilk defa Bakanlar Kurulunun 09.10.1984 tarih ve 84/8610 tarih ve 84/8610 sayılı kararıyla Din Hizmetleri Müşavirliği kurulmuştur. Müşavirliğin kurulmasının ardından 01.07.1985 tarihine kadar masrafları dernekler tarafından karşılanmak kaydıyla 3-6 aylık sürelerle din görevlisi gönderilmeye devam edilmiştir. Adı anılan tarihten itibaren ise görevliler ücretleri Dışişleri Bakanlığı bütçesinde yer alan Türk Kültür Varlığını Koruma ve Tanıtma Projesinden karşılanmak kaydıyla yurt dışına din görevlileri gönderilmeye başlanmıştır ve bu uygulama halen devam etmektedir. Maliye Bakanlığı'na Diyanet İşleri Başkanlığı'na yurt dışında istihdam edilmek üzere 805 din görevlisi kontenjanı tahsis edilmiş ve bu kontenjanın 21'i Danimarka'ya ayrılmıştır. Halen Danimarka'da 13 cami derneğinin din görevlisi talebi kontenjan yetersizliği sebebiyle karşılanamamıştır. Ancak bu talepleri karşılanamayan dernekler bünyesindeki camiler için Türkler'in milli birlik ve bütünlüklerinin zedelenmemesi amacıyla 6'şar aylık statüde, masraflarının bir kısmı dernekler tarafından diğer kısmı da Danimarka Türk Diyanet Vakfı'na karşılanmak üzere din görevlileri gönderilmektedir. 1985 yılından bugüne kadar toplam 321 din görevlisi Danimarka'da görev yapmıştır (DİB, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı).

2.2.1. Din Hizmetleri Müşavirliği, Kuruluşu Ve Hizmetleri

Danimarka'da Diyanet İşleri Başkanlığı görevlisi olarak, 1 Müşavir, 1 Mahalli Katip ve 21 Din Görevlisi hizmet vermektedir. Din görevlilerinin görev yaptığı camilerin mülkiyeti, Danimarka-Türk Diyanet Vakfı'na aittir. (Bayar, Kişisel görüşme, Aralık 2005)

2.2.1.1. Din Hizmetleri Müşavirlik Ve Ataşeliklerin Görevleri

- Yurtdışındaki vatandaş ve soydaşlarımızın, İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işlerini yürütmek, din konusunda her türlü vasıttan yararlanarak onları aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek,
- Sorulan dini soruları, usulüne göre cevaplandırmak veya cevaplandırılmasını sağlamak,
- Din görevlilerinin nakil, sicil, sağlık ve diğer özlük işlemleri ile vekalet, görevlendirme, görev sürelerinin uzatılıp uzatılmaması ve yurda dönüşleri ile ilgili işlemleri yürütmek,
- Başkanlık yayınlarını tanıtmak, bu yayınların dağıtımında ve isteyenlere temin edilmesinde yardımcı olmak, ayrıca bulunduğu ülkede Başkanlığın görev alanı ile ilgili yayınları ve İslam Diniyle ilgili faaliyetleri takip etmek,
- Hastane, hapisane ve benzeri yerlerdeki vatandaş ve soydaşlarımızın dini ve manevi ihtiyaçları ile ilgilenmek,
- Medeni Kanuna veya mahallî mevzuata göre akdedilen nikahtan sonra olmak üzere, isteyenlere evlenmenin dinî merasimini icra etmek,
- Vefat eden vatandaş ve soydaşlarımızın teçhiz, tekfin ve defin hizmetlerinde yardımcı olmak,
- Müslüman olmak isteyenlere gerekli dini bilgileri vermek ve ihtida işlemlerini yapmak,
- Görev bölgesindeki vatandaş ve soydaşlarımızın dini ve milli kültürümüze bağlılıklarını devam ettirmek için özel programlar hazırlamak ve uygulamak; ibadet ettikleri camiler ile topluca buldukları yerlerde dini, ilmi konferans ve

seminerler düzenlemek vaaz ve irşat hizmetlerini yürütmek; gerektiğinde nişan, nikah, hatim, mevlit, sünnet ve benzeri merasimlerde onlara yardımcı olmak,

- Dini konulu dernek ve vakıfların faaliyetleri ile ilgilenmek, cami ve mescitlerin uygun mahallerde açılmasını sağlamak; bunların kiblelerini tespit etmek; görevli verilecek cami ve mescitleri belirleyerek Başkanlığa teklifte bulunmak,
- Ramazan ayının başlangıcını, namaz vakitlerini, dini bayram günlerini, sadaka-i fitir miktarını, kandil gecelerini ve gerekli gördüğü diğer hususları, görev bölgesindeki vatandaş ve soydaşlarımıza uygun vasıtalarla duyurmak; bu gün ve gecelerde, ibadet ve merasimlerin usulüne uygun şekilde yapılmasını sağlamak; zekat, sadaka-ı fitir ve kurban konularında talepleri halinde vatandaşlara yardımcı olmak,
- Görev bölgesindeki, ülke mevzuatının imkan tanınması halinde okul çağındaki Türk çocuklarına, okul bünyesinde ve ders saatleri içinde; din kültürü ve ahlak bilgisi dersi verilmesi için o ülkenin eğitim kurumları ve o ülkedeki T.C. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile işbirliği yaparak öğretmenlik formasyonu olan din görevlilerini, bu okullarda görevlendirmek,
- Dini hizmetlerde kullanılacak olan gayrimenkullerle ilgili işlemleri yürütmek,
- Başkanlığın hac ve umre organizasyonlarından yararlanmak suretiyle hac ve umre ibadeti yapmak isteyenlere yardımcı olmak,
- Tahakkuk, tediye ve mali işlerle ilgili hizmetleri yürütmek,
- Demirbaş eşyanın bakım, onarım, koruma, kullanım ve terkini ile ilgili hizmetleri yürütmek,
- Görev ve hizmetlerin yürütülmesinde gerektiğinde diğer ihtisas birimleri ile işbirliği yapmak.
- Görev alanı ile ilgili konularda ve yaptığı çalışmalar hakkında yıllık faaliyet raporu hazırlamak,
- Görev alanı ile ilgili konularda amirlerince verilen diğer görevleri yapmak (T.C. Kopenhag Büyükelçiliği web sayfası, 2005).

2.2.1.2. Eğitim Faaliyetleri:

Camiler bünyesine Kuran-ı Kerim ve Dini Bilgiler kurslarında çoğunluğu gençler ve çocuklar olmak üzere müfredat programına uygun bir şekilde eğitim ve öğretim verilmektedir. 2003-2004 öğretim yılında kız ve erkek toplam 1284 kayıtlı öğrenci kurslara devam etmiştir. Kuran- Kerim ve Dini Bilgiler Kurslarına ilaveten yaşlılar için akşam kursları açılmıştır. Bu kurslarda, özellikle namaz sure ve dualarının yanlışsız okunması, hatası olanlarının hatalarının düzeltilmesi ve cemaate ilmihal bilgileri verilmesi amaçlanmaktadır (Bayar, kişisel görüşme, Aralık 2005).

2.2.1.2.1. Gençlere Yönelik Faaliyetler:

Gençlerin bir taraftan Danimarka halkı ile uyum içinde yaşaması diğer taraftan milli kültürlerini muhafaza etmesi öncelikle ve önemle üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Özellikle Danimarka’da doğan ve üçüncü nesil diye nitelenen yeni neslin geleceğini düşünmek ve gerekli tedbirleri almak hayati önem taşımaktadır. Gençler, uyuşturucu vb. kötü alışkanlıkların tehdidi altındadır. Bu sebeple, gençleri kötü alışkanlıklardan ve zarralı akımlardan uzak tutmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yurt Dışı Hizmet Projesinde yer alan kültürel ve sportif faaliyetlere ağırlık verilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi 2003-2004 öğretim yılında kız ve erkek toplam 1284 kişi kurslara katılmıştır. Ancak Danimarka’da İlköğretim okuluna giden Türk öğrenci sayısı 10.995’tir. gençlerin yaklaşık %10’u bu derslere katılmaktadır ve bu oran oldukça düşüktür (Bayar, kişisel görüşme, Aralık 2005).

Ayrıca gençlerin Türk toplumundan kopmaması için dernek lokallerinde bilardo ve masa tenisi oynayabilmeleri için gerekli araç ve gereç temin edilerek gençlerin istifadesine sunulmakta, yeri müsait olan dernekler, bahçelerinde voleybol veya maç oynamak için gerekli düzenlemeler yapmaktadırlar.

Gençlerin Türkiye ile irtibatlarını kesmemesi, milli ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi, uyuşturucu ve kötü alışkanlıklara karşı bilgilendirilmeleri amacıyla sohbet toplantıları yapılmaktadır. Din görevlileri camilerde haftanın belirli günlerinde onlara gerekli bilgileri vermektedir.

2.2.1.2.2. Kadınlara Yönelik Faaliyetler:

Her hafta kadınlara dini bilgiler verilmekte, çocukların eğitimi, onların zararlı alışkanlıklardan korunması, ailenin önemi, anne-babanın evlatlarına karşı vazifeleri gibi konularda aydınlatılmaktadır. Camilerde ve derneklere yapılan Kuran derslerine kadınların katılımı oldukça fazladır. Bu derslerde kadınlar Kuran-ı Kerim dersleri yanında ilmiyal bilgileri de almaktadırlar. Özellikle namaz kılmayı öğrenmekte ve namaz surelerini ezberlemektedirler.

2.2.1.2.3. Yabancılara Yönelik Faaliyetler:

Başkanlığın talimatları gereğince ramazan ayından önce camilerde “Herkes Açık Kapı Günü” adı altında bir etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlik yabancılar tarafından büyük ilgi görmektedir. Bundan yararlanılarak İslam dininde ibadetler; İslam’ın sevgi, barış ve hoşgörüye, komşuluk ve insan haklarına verdiği önem konularında ziyaretçilere bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca “Mutluluk Yolu İslam” broşürü ile “İSLAM” adlı kitap Danca bastırılarak yabancılara dağıtılmaktadır.

Buna ilaveten bir çok cami derneği ramazan ayı münasebetiyle “toplular iftar yemeği” düzenlemekte ve cami çevresindeki komşular bu yemeğe davet edilmektedir. Bu davetliler içerisinde üniversite öğretim üyeleri ve mahalli yöneticilerin bulunduğu görülmektedir. Yemeğe katılanlara camiler gezdirilerek bilgi verilmekte, soruları cevaplandırılmaktadır. Böylece camilerin kendilerine göre içinde ne yapıldığı bilinmeyen, acaba Müslümanlar buralarda gece vakti ne yapıyor endişesinin ortadan kalkmasına, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ortamının doğmasına vesile olmaktadır.

11 Eylül saldırısından sonra Danimarka halkında da büyük bir hassasiyet meydana gelmiş ve bu durum basında çoğu zaman yer almıştır. İspanya’da meydana gelen terör saldırılarından sonra, Müşavirlik tarafından “İslam’da Şiddet Yoktur” konulu bir hutbe camilerde okutulmuştur. Ayrıca bu hutbe Haber dergisinde yayınlanmıştır.

2.2.1.2.4. Dinler Arası Diyalog Çalışmaları:

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın talimatları gereğince, din görevlileri ile yapılan toplantılarda bölgelerindeki din adamları (papazlar), mahalli idareciler, idareciler ve cami komşuları ile tanışmaları ve iyi komşuluk ilişkileri içinde bulunmaları tavsiye

edilmektedir. Vatandaşların da aynı konularda, bilhassa komşuluk ilişkilerinde anlayış, hoşgörü, iyi arkadaşlık, geleneksel Türk misafirperverliği, temizlik, doğruluk hususlarına gerekli titizliği göstermeleri vaaz ve hutbeler yoluyla tavsiye edilmektedir.

Ramazan öncesi “Herkese Açık Kapı Günü” uygulaması, camileri ziyaret eden pek çok kişiye İslamiyet hakkında doğru bilgi verme imkanı sağlamaktadır. Özellikle hemen hemen bütün camilerde düzenlenen toplu iftar yemeklerine cami komşuları ve mahalli yöneticiler davet edilmekte ve bu vesile ile her iki din mensupları arasında bir kaynaşma olmaktadır.

Dinlerarası diyalog bağlamında Kopenhag’da faaliyet gösteren “İslam-Hıristiyan Eğitim Merkezi” ile görüşmeler ve çalışmalar devam etmektedir. Dinlerarası diyalog, bu ülkede yaşayan Türk toplumunun Danimarkalılarla birlikte uyum içinde olması, gelecekte huzur ve güvenle varlığını devam ettirmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle din görevlileri zaman zaman kilise görevlilerini ziyaret etmektedir.

2.2.1.2.5. İhtida işlemleri:

Müslüman olmak isteyenlere ihtida merasimi düzenlenmekte ve kendilerine ihtida belgesi verilmektedir.

2.2.1.3. Camiler:

Danimarka’da vatandaşların yoğun olarak yaşadığı 30 yerleşim bölgesinde cami mevcuttur. Bunların 21 tanesinde kadrolu din görevlisi bulunmaktadır.

Camilere gelen Türk vatandaşları, din görevlileri rehberliğinde ibadetlerini yerine getirmektedirler. Günün belirli vakitlerinde camilere gelerek namazlarını kılmakta, Cuma namazlarında, Ramazan ayında ve Bayram namazlarında cemaat sayısı büyük artış göstermektedir.

İbadetler, Diyanet İşleri Başkanlığı’na hazırlanan yurt dışı namaz vakitleri cetvellerine göre yerine getirilmektedir. Camiler, klasik cami mimarisi tarzında kubbeli ve minareli değil, mevcut binaların satın alınıp içleri tadilatlarla cami haline dönüştürülen binalardır. Görevlisi bulunan cami derneklerinin üye sayısı 5.700 civarındadır. Ancak camilere devam eden cemaat sayısı bununla sınırlı olmayıp çok daha fazladır. Türkler dışında diğer Müslüman azınlıklar da bu camilerde ibadetlerini yerine getirmektedirler.

Naestved, Randers, Abenra ve Ringsted camilerine acil kadro verilmesi gerekmektedir.

Camiler, özellikle Danimarkalı öğretmen ve öğrenciler tarafından yıl içinde muhtelif zamanlarda ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretlerde cami ve İslam dini hakkında görevliler tarafından bilgiler verilmekte, soruları cevaplandırılmaktadır. Ayrıca ziyaretçilere Türk geleneklerine uygun ikramlarda bulunulmaktadır. “Camiler Haftası” bu etkinliklerin yoğun yaşandığı zaman dilimidir.

2.2.1.3.1. Cami Lokalleri:

Her cami müstemilatında vatandaşların oturup dinlenecekleri, çay, kahve ve meşrubat içecekleri birer lokal kısmı vardır. Bu lokallere birer televizyon konulmuş, kitaplıklar kurulmuştur. Elverişli olan lokallerde gençlerin eğlenmesi için bardo ve masa tenisi gibi düzenleme mevcuttur.

Camiler ve bunların bünyesindeki lokaller, Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gelen Türklerin bir araya gelip kaynaşmasında, birlik ve beraberlik duygularının pekişmesinde çok önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

2.2.1.3.2. Cami Alımları:

Vatandaşların ihtiyacı olan camilerin satın alınmasında maddi katkıda bulunma, bakım ve tamir işlerinde Danimarka-Türk Diyanet Vakfı yardımcı olmaktadır.

2.2.1.4. Ramazan Ayı Programı

Ramazan ayında yoğun bir program uygulanmakta, mukabele, vaaz ve nasihat faaliyetlerine daha çok ağırlık verilerek bazı camilerde kadınlara mahsus ayrı programlar düzenlenmektedir. Ramazan ayı için ülke genelinde 28 yerleşim yeri için Başkanlıkça hazırlanıp gönderilen imsakiyeler, camilere gönderilmektedir. Fitre miktarları bu imsakiyelerde duyurulmaktadır. Görevlisi olmayan 11 camiye ramazan ayı münasebetiyle Türkiye'den 3 aylık din görevlisi getirilmektedir. Bu görevliler kısa süre zarfında çok sayıda çocuk, genç ve yetişkine Kuran-ı Kerim ve dini bilgiler öğretmektedir. Bu görevlilerin ücretlerinin yarısı dernekler tarafından ödenmekte, yarısı da Müşavirliğin 100 DEM hesabından karşılanmaktadır. Bu hizmeti diğer dernekler de talep ediyor olsa da halihazırda buldukları binalarının buna elverişli olmaması sebebiyle bu talep karşılanamamaktadır.

2.2.1.5. Kurban Kampanyası

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın organizesinde yürütülen "Vekalet Yoluyla Kurban Kesimi Kampanyası" Başkanlığın belirlediği tarihlerde Müşavirlikçe vatandaşlarımıza duyurularak bununla ilgili işlemler gerçekleştirilmektedir.

Kurbanlar, Türklerin istekleri doğrultusunda Türkiye'de, Türk Cumhuriyetleri'nde ve Balkanlar'da kesilerek ihtiyaç sahibi soydaş ve dindaşlara ulaştırılmaktadır. Başkanlıkça tespit edilen kurban bedelleri Müşavirlikçe açılan hesaba yatırılmakta ve toplanan meblağ süresi içinde Türkiye'deki hesaba intikal ettirilmekte, kampanyaya katılanların isim ve adresleri de bir liste halinde gönderilmektedir.

2.2.1.6. Ziyaretler ve Toplantılar:

2.2.1.6.1. Dernek Ziyaretleri:

Müşavirlik tarafından dernekler belirli bir program dahilinde zaman zaman ziyaret edilerek Türklerle sohbet edilmekte, gerektiğinde din görevlisi ve dernek yöneticileri ile toplantı yapılarak ihtiyaçlar mahallinde tespit edilmektedir. Ayrıca bütün din görevlileri ve dernek başkanlarının katılımı ile toplantılar düzenlenerek yapılacak faaliyetler hakkında kendilerine bilgiler verilmekte, din görevlisi ve dernek yöneticilerinin talepleri ve karşılaştıkları problemler dinlenerek hizmetlerin işbirliği içinde yürütülmesine çalışılmaktadır.

Büyükelçilikçe gerçekleştirilen vatandaş toplantılarında da Müşavirliğin ilgi alanına giren konularda vatandaşlara bilgi verilmektedir.

2.2.1.6.2. Hastane ve Hapishane Ziyaretleri:

Hasta olan vatandaşlar, din görevlileri tarafından gerek hastanede gerekse evlerinde uygun zamanlarda ziyaret edilmektedir. Hapishaneye düşenler de müsait durumlarda ziyaret edilerek kendilerine moral verilmektedir. Din görevlileri ayrıca davet edildikleri nikah, sünnet ve mevlit törenlerine katılmakta; ölüm halinde cenazelere iştirak etmektedirler.

2.2.1.7. Din Görevlileri

2.2.1.7.1. Denetim Hizmetleri

Din görevlilerinin, görevlerini usulüne uygun olarak ve verimli bir şekilde yürütüp yürütmedikleri Müşavirlik tarafından zaman zaman denetlenmekte, görülen aksaklıkların giderilmesi hususunda kendilerine yol gösterilmektedir.

Ayrıca din görevlileri, görevleri ve yaptıkları faaliyetlerle ilgili olarak dört ayda bir rapor hazırlayarak müşavirliğe göndermektedirler. Bu raporlar değerlendirilerek gereği yerine getirilmeye çalışılmaktadır.

2.2.1.7.2. Müşavirliğin Din Görevlileri İle İlgili Değerlendirme Ve Teklifleri

- Din görevlilerinin sosyal hayata karışıp çevrelerindeki olayları anlayıp yorumlayabilmeleri ve bu şekilde genç cemaatin beklenti ve ihtiyaçlarına daha kolay cevap verebilmeleri için gidecekleri ülkenin lisanını bilmelerinde yarar vardır. Bu lisan Danimarka için mümkünse Danca, değilse İngilizce olabilir.
- Bunun için Danimarka'da görevlendirilecek bir görevlinin, nasıl bir ülkeye gideceği, bu ülkenin coğrafyası, demografik ve toplum yapısı, dini, kültürü, eğitim sistemi vs. konularında enforme edilmesi, hem içinde yaşayacağı toplumun temsilcileriyle ve hem de hizmet vereceği genç Müslüman kuşaklarla diyaloglarını kolaylaştıracak ve dini hizmetlerin kalitesini artıracaktır (Bayar, kişisel görüşme, Aralık 2005).
- Türkiye Devletini, Diyanet İşleri Başkanlığını ve İslam Dinini temsil edecek, anlatacak, sevdirecek, etkin kılacak insan camideki din görevlisidir. Bu itibarla görevlilerin seçiminde çok daha titiz davranılmalı, günün şartlarına göre yetişmiş, ehil, mesleki ve beşeri münasebetler açısından tecrübeli elemanlar gönderilmelidir.
- Görevlilerin maddi durumlarında olduğu gibi, hukuki statülerinde de düzenleme yapılmalıdır. Sağlık giderleri (eş ve çocuklarının) karşılanmayan, oturum ve vize problemi olan görevlilerin hizmetteki başarısı ve azmi o doğrultuda etkilenmektedir. Günlük sıkıntılardan kurtulamayan görevliler ne kadar gayret ederlerse etsinler, hizmette istenen verim ve başarıyı gösterememektedirler.

- Cami ve cemaatten uzak kalan, dolayısıyla din hizmetlerinden eksik kalan hanımlara, bu eksikliklerini kapatacak bayan personel mutlaka seçilmelidir. Her başkonsolosluk bölgesinde bir bayan vaize veya Kuran Kursu öğreticisinin bulunması gerekmektedir (Bayar, kişisel görüşme, Aralık 2005).

2.2.2. Danimarka Türk Diyanet Vakfı Kuruluşu ve Hizmetleri

2.2.2.1. Vakfın Gayesi

1985 yılında kurulan Danimarka Türk Diyanet Vakfı'nın gayesi, Müşavirliğin gerçekleştirdiği hizmetlere katkıda bulunmak ve Danimarka'da yaşayan Türklerin dini görevlerini yerine getirebilmelerine yönelik hizmetlere yardımcı olmaktır. Kurucuları arasında o tarihteki Diyanet İşleri Başkanı, Başkanlığın üst düzey yöneticileri ve Danimarka'da yaşayan bazı Türk vatandaşları yer almaktadır.

Vakfın genel kurul üyeleri 11 kişidir. Halen görevde bulunan Diyanet İşleri Başkanı tüzük gereğince vakfın genel kurul üyesi ve başkanıdır. Üyelerden 5'i Türkiye'de, 6'sı da Danimarka'da ikamet etmektedir.

Vakfın hizmetleri genel kurulca seçilen 5 kişilik yönetim kurulu tarafından yürütülmektedir. Yönetim kurulunun başkanı Din Hizmetleri Müşaviri Mehmet Emin Bayar'dır. Genel kurul normal şartlarda 2 yılda bir toplanmaktadır. Olağan üstü kurul ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın veya genel kurul üyelerinin yarısından bir fazlasının çağrısı üzerine her zaman yapılabilmektedir. Vakfın yürüttüğü faaliyetler ve bunlarla ilgili harcamalar yönetim kurulunca gerçekleştirilmektedir. (Bayar, Kişisel görüşme, Aralık 2005)

2.2.2.2. Vakfın Gelirleri

Vakıf gelirleri, hac organizasyonundan elde edilen meblağ ile Türkiye'den getirilip satılan takvim ve kitaplardan kalan kardır. Bunun dışında Roskil'de bulunan bir gayri menkulden alınan kira bedelidir. Her gelir kalemi, açılan banka hesaplarında toplanmıştır. Cenaze fonunun gelirleri giderleri ancak karşılamaktadır. Vakfın gelir ve gider işlemleri Danimarka mevzuatına uygun olarak Danimarkalı bir muhasebeci tarafından yürütülmektedir. Vakfın bu sınırlı gelirlerine rağmen derneklerin vakıftan beklentileri ve yardım talepleri oldukça fazladır.

Vakıf hizmetleri, mülkiyeti vakfa ait bir binada yürütülmektedir.

2.2.2.3. Vakfın Sunduğu Hizmetler

Danimarka Türk Diyanet Vakfı 1985 yılında kurulmuş olup; cenaze, hac ve yayın hizmetleri olmak üzere üç görevi yerine getirmektedir.

Vakıf Danimarka'da yaşayan Türklerin dini ve milli görevlerini yerine getirebilmelerine yönelik hizmetlere maddi ve manevi destekte bulunmaktadır. Toplumumuzun dini ve milli duygularının kuvvetlendirilmesi ve muhafazası için gerekli desteği sağlamaktadır.

Vakıf Türklerin dini duygularına bağlılıklarını artırmak, milli kültür, örf ve adetlerini geliştirip muhafaza etmek ve bu sahada gösterilmesi gereken birtakim faaliyetlere rehberlik yapmaktadır. Vatan ve bayrak sevgisi, tarih şuuru v.b. konularda seminer, konferans ve kandil programları tertip ederek bu hususlarda vatandaşlarımız aydınlatılmaktadır.

Vakıf, gayesi istikametinde dini, milli ve hayri hizmetler yanında eğitim ve öğretim bilimsel çalışmalar ve faaliyetlere, destek sağlamaktadır.

Vakıf, toplumun eğitim ve kültür seviyesinin yükseltilmesi konusunda, Din Hizmetleri Müşavirliği ile işbirliği yaparak faaliyet göstermektedir. Zaman zaman düzenlenen konferanslarda Türklerle yapılan toplantı ve sohbetlerde eğitim seviyesinin yükseltilmesi üzerinde hassasiyetle durulmakta, ana dilin önemi vurgulanmaktadır. Din görevlilerince yapılan vaazlarda ve okunan hutbelerde de bu konu işlenmektedir. Ayrıca kültür merkezleri bünyesindeki kurslarda gençlere dini ve milli bilgiler sunulmaktadır.

Vakfa bizzat gelerek veya telefonla dini sorular soran Türklere yetkililer tarafından gerekli cevaplar verilmektedir. Ayrıca din görevlilerimizce bazan münferit, bazan ekipler halinde Türklere dini programlar yapılmaktadır (Bayar, kişisel görüşme, Aralık 2005).

2.2.2.3.1. Yayın Hizmetleri

Vakıf ve Din Hizmetleri Müşavirliği tarafından Türkiye'den getirilen Diyanet takvimleri ve dini kitapların derneklere dağıtımı ve hesaplarının takibi Müşavirlik ve Vakıf işbirliği ile yapılmaktadır. Takvim ve kitaplar satıldıktan sonra bedelleri

Türkiye’de bulunan ilgili hesaba intikal ettirildikten sonra kalan kar, vakfın Danimarka’daki bir banka hesabında toplanmaktadır.

Yayın hizmetlerinde Diyanet Vakfı, Danimarka’da bulunan başta Türkler ve sonra tüm insanlar için dini ve kültürel hizmet sunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yayınları yanında diğer özel yayınlar da getirilmektedir. Yayın hizmetlerinin yaptığı en önemli işlerden biri Türk vatandaşlarını Kuran-ı Kerim ve İlmihal sağlamak olmuştur.

Vatandaşların dini konularda doğru olarak bilgilendirilmesi, yanlış ve zararlı yayınların etkisinden korunması amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından her yıl ihtiyaca cevap verecek miktarda kitap getirilerek vatandaşlara sunulmaktadır. Çocukların dil ve kültürlerini geliştirmesi için çocuk yayınlarına ağırlık verilmektedir.

Ayrıca yurt dışına yönelik çıkan Diyanet Avrupa Dergisi’nden her ay derneklere 240 adet gelmekte ve vatandaşlara satılmaktadır. İbadet saatlerinin yer aldığı Diyanet Takvimi’nden de her yıl yeterli sayıda getirilmektedir. 2005 yılı takvimlerinden 6300 adet, dernekler aracılığı ile vatandaşlara ulaştırılmıştır.

Din görevlisi bulunan bütün dernekler Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisine abonedir. Bunun dışında Müşavirliğe bağlı olmayan diğer bir cami derneği ile 8 Türk vatandaşının abonelikleri devam etmektedir.

2.2.2.3.2. Hac Hizmetleri

Diyanet Vakfı’nın hac organizasyonunda yönetim kurulu başkanlığı, din hizmetleri müşaviri tarafından yapılmaktadır.

Danimarka’da hacca gitmek isteyen vatandaşlara yardımcı olmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı’nın hac yönergesi çerçevesince Müşavirlik tarafından her yıl hac organizasyonu düzenlenmektedir. Hacı adaylarının pasaport ve vize işlemleri de dahil olmak üzere bütün işlemleri, Suudi Arabistan’a gidiş dönüş uçak biletlerinin temini Müşavirlik tarafından gerçekleştirilmektedir. Yolculuğa çıkmadan önce hacı adayları için eğitim semineri düzenlenmektedir. Bu seminerde hacı adaylarına hac ibadetinin nasıl yapılacağı uygulamalı olarak öğretilmekte, yol boyunca ve Suudi Arabistan’da nelere dikkat edilmesinin gerektiği hususunda bilgi verilmektedir. Ayrıca, hac

ibadetlerini usulüne uygun olarak yapabilmeleri için kendilerine rehberlik edecek din görevlileri görevlendirilmektedir.

Vakıf, T.C. Kopenhag Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği ile işbirliği yaparak Türklerin usulüne uygun sağlık ve güvenlik şartları altında hac ibadetini yapmalarını sağlamaktadır. Danimarka'dan hacca gitmek isteyen Türk vatandaşlarının hac seyahatiyle ilgili her türlü parasal işlemler ile hacı adaylarına verilecek eşya ve malzemelerin temini yerine getirilmektedir.

2004 yılında Danimarka'da ikamet eden vatandaşlarımız için hac organizasyonu düzenlenmiş, 23 kişi Türkiye'den 152 kişi de Danimarka'dan olmak üzere toplam 175 kişi hac görevini yerine getirmiştir. Bu uygulamada 5 din görevlisi hacılara rehberlik etmiştir. 2005 yılında bu sayı 217'ye ulaşmıştır.

2.2.2.3.3. Cenaze Hizmetleri

Vakfın önemli hizmetlerinden birisi de Danimarka'da vefat eden Türk vatandaşlarının Türkiye'ye nakledilmesidir. Bu hizmet vakıf bünyesinde oluşturulan "Cenaze Fonu" vasıtasıyla yürütülmektedir. Bir nevi sigorta hizmeti şeklinde yürütülen cenaze hizmetlerinin 35 bine yakın üyesi bulunmaktadır. Türk vatandaşlarının öldükten sonra asli vatanları olan Türkiye'de gömülmesi ile ilgili resmi ve pratik tüm işlerin yürütülmesi için aidat sistemi geliştirilmiş ve her üye sadece giriş ücreti vererek bu sisteme katılmıştır. Cenaze fonuna giriş ücreti olarak, 16 yaşından büyükler için 150 DKK, bu yaştan küçük olanlar için 50 DKK alınmaktadır. Kuyucuoğlu'nun verdiği bilgilere göre 2006 yılı itibariyle giriş ücreti yetişkinler için 200, çocuklar için 100 kron olarak belirlenmiştir.

Bu fona üye olan kişi vefat edince, cenazenin Danimarka'da hazırlanıp yakınlarından bir refakatçi ile Türkiye'de memleketine yakın bir havaalanına gönderilmesi ve oradan da bir ambulansla alınıp defnedileceği yere kadar ulaştırılması bu fon tarafından yapılmaktadır.

Fona kayıt olmak isteyen kişiler kendilerine en yakın bir dernekten bu konudaki kayıt formunu temin ederek usulüne uygun doldurduktan sonra Vakfa göndermektedirler. Cenaze vuku bulduğunda Vakfa haber verilmesi yeterlidir.

Cenaze hizmetleri, bugüne kadar sadece Müslüman-Türk vatandaşlara hizmet vermektedir. Danimarkalı Müslümanlar da bu hizmetten faydalanmak istemekte, Türk Diyanet Vakfı tarafından Müslüman mezarlığına defnedilmeyi talep etmektedirler. 2006 yılının başından itibaren Danimarka’da yaşayan tüm Müslümanlara Danimarka’ya defnedilme şartı ile cenaze hizmetleri sunulacaktır. Danimarka’da yaşayan Balkan Türkleri de –özellikle Makedonya ve Bosna- bu hizmetin kendi ülkelerini de götürülmesini istemektedir

2.2.2.3.4. Kültür Merkezleri Alım Hizmetleri

Vakıf 1985’ten bugüne kadar Türklerin yoğun olarak oturdukları merkezlerde kültür merkezi adı altında binaların alınmasını sağlamış ve bu merkezlerde dini, milli, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler göstermiş olup, bu faaliyetlerine devam etmektedir. Mülkiyeti Vakfa ait olan 21 kültür merkezi bulunmaktadır. Bunların bakım ve tamirinde de yardımcı olmaktadır.

Danimarka’da Türkler kendi kültürel ve dini kimliklerini devam ettirebilmek için dernekler kurmuşlardır. Bu derneklerin çoğunun bünyesinde cami de bulunmaktadır. Bazı dernek yönetimi kendi yönetim kurulunda aldıkları ortak kararlarla cami mülkiyetini Danimarka Diyanet Vakfı’na hibe etmişlerdir. Dernek başkanları, vakfın istişare kurulu üyeleri olmakla beraber toplantılara katılma zorunlulukları yoktur. Bu şekilde 21 gayri menkulü olan vakıf, bu derneklere Türkiye’den din görevlileri getirmektedir. Mülkiyeti vakfa ait olmayan dernekler de din görevlilerine lojmanlarını sağlamak şartıyla hocalarını, Din Hizmetleri Müşavirliği’nden talep edebilmektedirler.

Dernekler yıllık kongre yaparlar ve başkanlarını vakfa bildirirler. Cami giderleri dernek bütçesinden karşılanmaktadır.

2.2.2.4. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Vakıf, Müşavirliğin ve derneklerin gençlere yönelik yürüttüğü sportif faaliyetler ile sosyal ve kültürel hizmetlerin gerçekleştirilmesinde maddi katkı sağlamaktadır. Kutlu doğum haftası her yıl değişik yerde kutlanmakta ve bu haftaya özel “kutlu doğum aşısı” yapılmakta, halka çeşitli hediyeler verilmektedir.

Ramazan ve Kurban Bayramları ile Nevruz Bayramı Büyükelçilik personeli ile Danimarka genelinde faaliyet gösteren bütün derneklerin iştiraki ile vakıfta kutlanmaktadır. Bu kutlamalar esnasında çeşitli ikramlarda bulunmaktadır.

2.2.2.5. Yapılan Diğer Faaliyetler

2.2.2.5.1. Yasal Dini Cemaat Statüsü Hakkı Alma Girişimleri

Danimarka'da iki yıl önce çıkarılan Entegrasyon yasası çerçevesinde dışarıdan din görevlisi getirme işlemleri zorlaşmıştır. Bu yasaya göre bir din görevlisine vize verilmesi için o cemaatin dini topluluk olarak görülmesi gerekmektedir. Din görevlilerinin getirilmesinde iki devlet arasındaki anlaşmalar çok önemlidir.

İslam dininin resmen kabul edilmesi ve temsilciliğinin Diyanet Vakfı'na verilmesi için Kilise Bakanlığı'na müracaat edilmiştir. Kilise Bakanlığı, cevabi yazısında belirli bilgi ve belgelerin hazırlanarak Bakanlığa gönderilmesini istemiştir. Müşavirlik, Diyanet İşleri Başkanlığı ile işbirliği yaparak hazırladığı bilgi ve belgeleri Kilise Bakanlığı'na göndermiştir.

Türk Diyanet Vakfı, cenaze, hac ve yayın faaliyetleri dışında tüzükte yer alan dini ve kültürel faaliyetler, fiziki durum yetersizliğinden ve Müslüman-Türk sayısının azlığı sebebiyle Almanya gibi ülkelerdeki kadar yoğun olmamaktadır. Bu faaliyetler arasında İslamiyeti anlatan konferans ve seminerler, okullarda İslam dininin tanıtımı, kitap fuarları, cezaevi ziyareti ve hastane ziyaretleri vardır (Kuyucuoğlu, kişisel görüşme, Aralık 2005).

Türk Diyanet Vakfı ve Türk Din Hizmetleri Müşavirliği bir musiki korosu ve özel okul açma gayreti taşımakla beraber alt yapı olmaması sebebiyle bunu henüz gerçekleştirememektedir.

2.2.2.5.2. Daha Geniş Bir Mekana Taşınma Girişimleri

Yönetim Kurulu, mülkiyeti vakfa ait olan Vakıf binasını, Roskilde bulunan binayı ve Kocatepe Camiini satarak Kopenhag merkezinde en az 2000 m2 kapalı alanı olan bir yerin alınması veya bu tip bir binanın yapılabileceği bir arsanın temini için karar almış bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Kopenhag Üniversitesi Charsten Neigbrug Enstitüsü'nün gerçekleştirmiş olduğu "Religion in the Century" adlı sempozyum çalışmasında "Avrupa'da İmam Eğitimi" meselesi ele alınmıştır. Enstitü başkanı, enstitüde bir imam eğitimi verilebileceğini ancak bunun Müslümanların yapmış olduğu klasik eğitim gibi olmayacağını söylemiştir.

11 Eylül tarihinden sonra akademisyenler İslamiyetle ilgilenmeye başlamışlardır fakat bakış hala daha oryantalist açığı korumaktadır.

2.2.2.6. Din Görevlisi Getirtme Sorunu

Müşavirlik din görevlisi bulunan yerlere düzenli bir şekilde hizmet sunmakta ise de Türklerin yoğun olarak bulunduğu bazı yerlere (Ramazan ayı hariç) din hizmeti götürememektedir. Görevlisi olmayan 5 derneğe talepleri üzerine üç ay süreli din görevlisi gönderilmiştir. Bu uygulama ile büyük bir ihtiyaç karşılanmıştır. Ayrıca diğer dernekler de Ramazan ayı için din görevlisi talebinde bulunmaları ve masraflarının bir kısmını karşılamaları halinde buralara Diyanet İşleri Başkanlığı'nca görevli gönderilmektedir.

Görevlisi olmayan 6 dernek bünyesindeki camilere de daimi din görevlisi verilmesi uygun görülmektedir. Ülkenin muhtelif yerlerinde dağınık halde bulunan ve camilere yakın olmayan vatandaşlarımıza, belirli bir yer olmadığı için ulaşılamamakta ve din hizmeti sunmak mümkün olmamaktadır.

BÖLÜM 3: YAPILMIŞ ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI- NIN YORUMLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Üzerinde durulacak olan bu alan çalışması, Danimarka’da yaşayan Türklerin gözünden Diyanet’e, Diyanet’in hizmetlerine ve din görevlilerine bakışlarını inceleyecektir. Çalışmadaki amaç, hizmet götürülenlerin Diyanet’i nasıl bulduklarını, ondan ne beklediklerini ve şikayetlerini ölçmektir. Anket Danimarka’nın beş şehrinde, cami cemaatine uygulanmıştır.

Anketin uygulanmasının ardından cevapların frekans ve yüzdeleri hesaplanmış ve sonra gerekli sorular yaş ve cinsiyete bağımlı olarak çapraz karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Anketten elde edilen bulgular 1. Demografik Bilgiler, 2. Dini Tutumlar Hakkında Bilgi Veren Veriler, 3. Üye Olunan Dernekler Hakkında Veriler, 4. DİB, Din Hizmetleri Müşavirliği ve Diyanet Vakfı ile İlgili Tutumlar, 5. Din Görevlilerine Karşı Gösterilen Tutumlar, şeklinde beş başlık altında incelenmiştir. Tablolar bu beş başlık altında yorumlandıktan sonra, “Bulguların Değerlendirilmesi” başlığı altında toplu bir bakış yaparak anketlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

3.1. Bulguların Yorumlanması

3.1.1. Demografik Bilgiler:

Tablo 1: Yaşınız.

	Frekans	%
15-24	29	13,6
25-39	87	40,8
40-54	59	27,7
55 ve üstü	38	17,8
Toplam	213	100,0

Yapılan bu alan araştırmasının %13,6’sını 15-24 yaş gurubu; %40,8’ini 25-39 yaş gurubu; % 27,7’sini 40-54 yaş gurubu ve %17,8’ini 55 ve üzeri yaş gurubu oluşturmaktadır.

Tablo 2: Cinsiyetiniz.

	Frekans	%
Kadın	78	36,6
Erkek	135	63,4
Total	213	100,0

Yapılan çalışmanın %36.6'sını bayanlar oluştururken %63.4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Kadın ve erkek oranındaki dağılımın eşitsizliğinin sebebi anketlerin çoğunlukla cami cemaatine uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle cemaatin en kalabalık olduğu Cuma namazı esnasında anketlerin dağıtılmış olması erkek denek oranını arttırmıştır. Bayanlara ya eşleri aracılığıyla ya da derneklerde yapılan bayan toplantılarında ulaşılmıştır.

Tablo 3: Doğum yeriniz.

	Frekans	%
Türkiye	169	79,3
Danimarka	40	18,8
Diğer	3	1,4
Toplam	212	100,0

“Doğum yeriniz” sorusuna 212 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerden %79.2'si “Türkiye” de, %19.3'ü “Danimarka”da, %1.4'ü de bu iki ülke dışında başka bir ülkede doğduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: Eğitim durumunuz.

	Frekans	%
İlkokul	83	40,7
Ortaokul	35	17,2
Lise	59	28,9
Üniversite	27	13,2
Toplam	204	100,0

“Eğitim durumunuz” sorusuna 204 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %40.7’si “ilkokul”, %17.2’si “ortaokul”, %28.9’u “lise”, %13.2’si “üniversite” mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5: İş durumunuz.

	Frekans	%
İşçi	100	47,4
Kendi iş yerim var	15	7,1
Emekliyim	42	19,9
İşsizim	31	14,7
Öğrenciyim	17	8,1
Memur-öğretmen	6	2,8
Toplam	211	100,0

“İş durumunuz” sorusuna 211 denek cevap vermiştir. Deneklerin %47.4’ü “işçi”, %19.9’u “emekli”, %14.7’si “işsiz”, %8.1’i “öğrenci”, %7.1’i “kendi işinin sahibi”, %2.8’i “memur” olduğunu belirtmiştir.

Tablo 6: Eşiniz çalışıyor mu?

	Frekans	%
Evet	107	59,4
Hayır	73	40,6
Toplam	180	100,0

“Eşiniz çalışıyor mu?” sorusuna 180 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %59.4’ü eşinin çalıştığını, %40.6’sı ise çalışmadığını belirtmiştir. Yurt dışında yaşayan Türk ailelerinin yarısından fazlası karı-koca birlikte çalışmaktadır. Çocuklar ebeveynleri ile ancak hafta sonlarında beraber olabilmektedirler. Özellikle bazı ailelerde çocuklar anne ve babayı aynı anda görememektedirler. Bu şekilde aile yapısı olan çocuklar genelde okuldan sonra vakitlerini boş vakit okulu denilen yerlerde geçirmektedirler.

3.1.2 Dini Tutumlar Hakkında Bilgi Veren Veriler:

Tablo 7: Size göre Müslüman Türk vatandaşının Danimarka'da karşılaştığı en önemli sosyal problem nedir?

	Frekans	%
İşsizlik	8	5,4
Eğitim	10	6,8
Dil	18	12,2
Dini yaşama-nesle anlatma	31	20,9
Kültürel çatışma	17	11,5
İrkçılık-uyum-entegrasyon	39	26,4
Kuşak çatışması	2	1,4
Diğer	7	4,7
Yok	16	10,8
Toplam	148	100,0

Açık uçlu olarak sorduğumuz “Size göre Müslüman Türk vatandaşının Danimarka’da karşılaştığı en önemli sosyal problem nedir?” sorusuna 148 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %26.4’ü “ırkçılık-uyum-entegrasyon”, %20.9’u “dini yaşama-nesle anlatma”, %12.2’si “dil”, %11.5’i “kültürel çatışma”, %6.8’i “eğitim”, %5.4’ü “işsizlik” ekseninde cevaplar vermiştir. %10.8 gibi yüksek oranda denekler bir sosyal problemin olmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Deneklerin %30’u gibi büyük bir kısmı da bu soruyla ilgili bir fikir beyan etmemiştir. Bu durumu deneklerin Türkçelerinin yetersiz olup hissettiklerini ifade edememekten çekinmeleri yada cevaplamaya vakit ayıramamalarına bağlayabiliriz.

Tablo 8: Gayr-ı Müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?

	Frekans	%
Hiç konuşmayız	4	2,0
Karşılıştığımızda selamlaşırız	154	75,1
Doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlerine katılırız	18	8,8
Akşam ve gündüz oturmalarına gidip geliriz	29	14,1
Toplam	205	100,0

“Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” sorusuna 205 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %75.1’i “karşılaştıklarında selamlaştıklarını”, %14.1’i “akşam ve gündüz oturmalarına gidip geldiklerini”, %8.8’i “doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlerde beraber olduklarını”, %2’si ise “hiç konuşmadıklarını” belirtmiştir.

Tablo 9: “Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hiç konuşmayız	Karşılaştığımızda selamlaşırız	Doğum, ölüm,yaş günü gibi merasimlerine katılırız	Akşam ve gündüz oturmalarına gidip geliriz
15-24	2	13	6	6
	7,4%	48,1%	22,2%	22,2%
25-39		63	9	10
		76,8%	11,0%	12,2%
40-54	2	45	2	10
	3,4%	76,3%	3,4%	16,9%
55 ve üstü		33	1	3
		89,2%	2,7%	8,1%
Toplam	4	154	18	29
	2,0%	75,1%	8,8%	14,1%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında “hiç konuşmama” durumu, 15-24 yaş gurubu ile 40-54 yaş gurubunda görülmektedir. 15-24 yaş gurubunun %7.4, 40-54 yaş gurubunun %3.4’ü hiç konuşmadığını belirtmiştir. “Karşılaştığımızda selamlaşırız” şikkını seçme oranı yaş büyüdükçe artmakta, “doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlere katılırız” şikkını seçme oranı ise yaş büyüdükçe azalmaktadır. 15-24 yaş gurubunda “doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlere katılma” ile “akşam ve gündüz oturmalarına gitme” seçenekleri aynı oranda tercih edilirken; 25 ve üzeri yaş guruplarında oturmaya gitmek merasimlere gitmekten daha ağır basmaktadır. Bu durumu merasimlerin dini ritüelleri içermesine bağlamak mümkündür.

Tablo 10: “Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hiç konuşmayız	Karşılaştığımızda selamlaşırız	Doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlerine katılırız	Akşam ve gündüz oturmalarına gidip geliriz
Kadın	2	45	9	16
	2,8%	62,5%	12,5%	22,2%
Erkek	2	109	9	13
	1,5%	82,0%	6,8%	9,8%
Toplam	4	154	18	29
	2,0%	75,1%	8,8%	14,1%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında “selamlaşma” erkek denekler arasında yaygınken, “bir takım özel günlerde ve akşam oturmalarında beraber olma” kadın denekler arasında daha yaygındır.

Tablo 11: Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?

	Frekans	%
Hayır hiç bir zaman	37	18,0
Zaman zaman	116	56,3
Evet her zaman	53	25,7
Toplam	206	100,0

“Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusuna 206 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %18’i “hiçbir zaman düşünmediğini”, %56.3’ü “zaman zaman düşündüğünü”, %25.7’si ise “her zaman düşündüğünü” belirtmiştir.

Tablo 12: “Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman	Evet her zaman
15-24	5	20	4
	17,2%	69,0%	13,8%
25-39	12	56	17
	14,1%	65,9%	20,0%
40-54	14	24	19
	24,6%	42,1%	33,3%
55 ve üstü	6	16	13
	17,1%	45,7%	37,1%
Toplam	37	116	53
	18,0%	56,3%	25,7%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş grubunun %82.9’u, 40-54 yaş gurubunun %75.4’ü, 25-39 yaş gurubunun %85.9’u ve 15-24 yaş gurubunun %82.8’i “ahlaki ve dini yaşantıları için keşke Türkiye’de yaşasaydık” diye düşünmektedirler.

Tablo 13: “Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman	Evet her zaman
Kadın	14	45	17
	18,4%	59,2%	22,4%
Erkek	23	71	36
	17,7%	54,6%	27,7%
Toplam	37	116	53
	18,0%	56,3%	25,7%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek denekler kadın deneklere oranla daha fazla Türkiye’de yaşama fikrine sahiptirler.

Tablo 14: Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?

	Frekans	%
Hayır hiç bir zaman	37	20,7
Zaman zaman	81	45,3
Evet her zaman	61	34,1
Toplam	179	100,0

“Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusuna 179 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %20.7’si hiçbir zaman düşünmediğini, %45.3’ü zaman zaman düşündüğünü, %34.1’i her zaman düşündüğünü belirtmiştir. “Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusuyla karşılaştırıldığında “evet her zaman” seçeneği ile “hayır hiç bir zaman” seçeneğini tercih edenlerin oranı artmıştır. Ortaya çıkan bu tablo göstermiş ki, deneklerin çocuklarının Türkiye’de yaşayıp yaşamamaları konusundaki” fikirleri daha keskindir. Kendileri için “zaman zaman” cevabı ağırlıkta iken çocukları söz konusu olduğunda, “evet” yada “hayır” cevaplarında artma olmuştur.

Tablo 15: “Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman	Evet her zaman
15-24	2	4	2
	25,0%	50,0%	25,0%
25-39	12	41	24
	15,6%	53,2%	31,2%
40-54	14	20	24
	24,1%	34,5%	41,4%
55 ve üstü	9	16	11
	25,0%	44,4%	30,6%
Toplam	37	81	61
	20,7%	45,3%	34,1%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında en fazla “evet her zaman” cevabı veren %41.4 oranıyla 40-54 yaş gurubu olmuştur. 25-39 yaş gurubunun %31.2’si, 55 ve üzeri yaş gurubunun %30.6’sı ve 15-24 yaş gurubunun %25’i “evet” cevabı vermiştir. 55 yaşın altındaki denekler, kendilerinden ziyade çocuklarının Türkiye’de yaşamalarını arzu etmektedirler.

Tablo 16: “Çocuklarınızın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman	Evet her zaman
Kadın	10	33	17
	16,7%	55,0%	28,3%
Erkek	27	48	44
	22,7%	40,3%	37,0%
Toplam	37	81	61
	20,7%	45,3%	34,1%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın deneklerin yarısından fazlası “zaman zaman” cevabı vermiştir. Kadın deneklerin “evet” cevabı, “hayır” cevabından fazladır. Erkek deneklerin çocukları için düşünceleri daha kesindir. “Evet” ve “hayır” cevaplarında erkek deneklerin oranı kadın deneklere oranla daha fazladır.

Tablo 17: Alkol kullanıyor musunuz?

	Frekans	%
Hayır hiç bir zaman	184	89,8
Zaman zaman	21	10,2
Toplam	205	100,0

“Alkol kullanıyor musunuz?” sorusuna 205 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %89.8’i hiçbir zaman kullanmadığını belirtirken, %10.2’si zaman zaman kullandığını belirtmiştir. “sürekli” seçeneğini seçen olmamıştır. Bunda deneklerin cami cemaatine uygulanmış olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 18: “Alkol kullanıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman
15-24	26	1
	96,3%	3,7%
25-39	78	6
	92,9%	7,1%
40-54	46	11
	80,7%	19,3%
55 ve üstü	34	3
	91,9%	8,1%
Toplam	184	21
	89,8%	10,2%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında alkol kullanımında %19.3'lük oranla 40-54 yaş gurubunun ağırlıkta olduğu görülmektedir. 55 ve üzeri yaş gurubunun %8.1'i, 25-39 yaş gurubunun %7.1'i, 15-24 yaş gurubunun %3.7'si alkolu zaman zaman kullanmaktadır. 15-24 yaş gurubunun alkol tüketiminin az olması olumlu bir durumdur.

Tablo 19: “Alkol kullanıyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır hiç bir zaman	Zaman zaman
Kadın	76	
	100,0%	
Erkek	108	21
	83,7%	16,3%
Toplam	184	21
	89,8%	10,2%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %100'ü “hayır hiçbir zaman” cevabı vermiştir. Erkek deneklerin ise %16.3'ü “zaman zaman” seçeneğini işaretlemişlerdir. Cinsiyete göre alkol kullanımındaki farkı ölçmek için Ki Kare testi uygulanmış ve ,000 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür.

Tablo 20: Bara veya diskoya gider misiniz?

	Frekans	%
Hayır	191	92,3
Ara sıra	16	7,7
Toplam	207	100,0

“Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusuna 207 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %92.3’ü “hayır” cevabı verirken; %7.7’si “arasıra” demiştir. “sürekli” yanıtını seçen denek olmamıştır.

Tablo 21: “Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır	Ara sıra
15-24	25	3
	89,3%	10,7%
25-39	77	7
	91,7%	8,3%
40-54	52	6
	89,7%	10,3%
55 ve üstü	37	
	100,0%	
Toplam	191	16
	92,3%	7,7%

Deneklerin bar ve disko alışkanlığı, alkol kullanımı alışkanlığından daha düşük fakat yaş dağılımı daha farklıdır. 55 ve üzeri yaş gurubunda hiç bir şekilde bara gitme alışkanlığı gözükmezken 40-54 yaş gurubu ile 15-24 yaş gurubunda %10’u aşmaktadır. 25-39 yaş gurubunda ise %8.3’tür.

Tablo 22: “Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır	Ara sıra
Kadın	75	1
	98,7%	1,3%
Erkek	116	15
	88,5%	11,5%
Toplam	191	16
	92,3%	7,7%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin bara gitme oranı %1.3 iken erkek deneklerin oranı %11.5'tir.

Tablo 23: Kuran’ın Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	119	56,4
Hayır	92	43,6
Toplam	211	100,0

“Kuran-ı Kerim'in arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusuna 211 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %56.4'ü “evet”, %43.6'sı “hayır” demiştir.

Tablo 24: “Kuran’ın Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	22	7
	75,9%	24,1%
25-39	55	31
	64,0%	36,0%
40-54	21	38
	35,6%	64,4%
55 ve üstü	21	16
	56,8%	43,2%
Toplam	119	92
	56,4%	43,6%

Kuranı okuyabilme durumunu yaş ile karşılaştırdığımızda, yaş büyüdükçe Kuran'ı okuyabilme durumu azalmaktadır. 15-24 yaş gurubunun %75.9'u, 25-39 yaş gurubunun %64'ü, 55 ve üzeri yaş gurubunun %56.8'i Kuranı okumayı bildiğini belirtirken; 40-54 yaş gurubunun sadece %35.6'sı Kuran'ı okuyabilmektedir. 40-54 yaş gurubunun en düşük yüzdeliğe sahip olmasını yoğun iş temposuna ve gençlik döneminde onlara din eğitimi hizmetinin ulaşmamasına; 55 ve üstü yaş gurubunun yüzdelik değerinin 40-54 yaş gurubundan yüksek olmasını, emekli olmalarına ve bu nedenle camiye ve dini öğrenmeye vakit ayırabilmelerine; 40 ve altı yaş gurubunun yüzdelik değerinin 40-54 yaş gurubuna göre daha yüksek olmasını da Diyanet'in eğitim faaliyetlerinin bunlara daha fazla ulaşmasına bağlamak mümkündür. Yaşlara göre Kuran-ı Kerim'i okuyabilme durumundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 40-54 yaş gurubunun 15-24 yaş gurubu ve 25-39 yaş guruplarıyla farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 25: “Kuran-ı Kerim'in Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	55	22
	71,4%	28,6%
Erkek	64	70
	47,8%	52,2%
Toplam	119	92
	56,4%	43,6%

“Kuran'ı aslından okuyabilme durumu” ile “cinsiyet” karşılaştırıldığında kadınların %71.4 oranında yüksek bir yüzdeye sahip oldukları görülmektedir. Erkeklerin okuyabilme oranı ise %47.8 dir. Cinsiyete göre Kuran'ı aslından okuyabilme farkını ölçmek için Ki Kare testi uygulanmış ve ,001 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Kadınlar erkekler kadar dernekle ve camiyle iç içe olmadıkları halde, yapılan derslere gitmeyi önemsemektedirler. Kadınlar arasında evde ve toplu halde

Kuran okumak, yasin-tebarake sürmek daha yaygındır. Bu durum onları Kuran öğrenmeye sevk etmektedir.

Tablo 26: Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?

	Frekans	%
Kendi gayretimle kitaplardan	16	12,3
Ailemden	6	4,6
Tanıdıklarım	12	9,2
Din görevlisinden	90	69,2
Diğer	6	4,6
Toplam	130	100,0

“Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusuna 130 denek cevap vermiştir. Deneklerin %69.2’si Kuran okuyabilme yeteneğini “din görevlisinden” aldığını belirtmiştir. “Din görevlisinden” seçeneğinden sonra %12.3’lük oranla “kendi gayretimle kitaplardan” seçeneği gelmektedir.

Tablo 27: “Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
15-24	1	1		19	2
	4,3%	4,3%		82,6%	8,7%
25-39	3	2	5	49	2
	4,9%	3,3%	8,2%	80,3%	3,3%
40-54	4	1	6	11	1
	17,4%	4,3%	26,1%	47,8%	4,3%
55 ve üstü	8	2	1	11	1
	34,8%	8,7%	4,3%	47,8%	4,3%
Toplam	16	6	12	90	6
	12,3%	4,6%	9,2%	69,2%	4,6%

“Kuran’ı kimden öğrendiniz” sorusuyla “yaş” sorusu karşılaştırıldığında 40 yaşın altındaki deneklerin ortalama %81.45’i, 40 yaşın üzerindeki deneklerin ortalama

%47.8'i Kuran'ı “din görevlisinden” öğrendiklerini belirtmişlerdir. “Kendi gayretimle kitaplardan” seçeneğinin 40 yaş üstündeki denekler tarafından özellikle de 55 ve üzeri yaş gurubu tarafından işaretlendiği görülmektedir. Yaşlara göre Kuran-ı Kerim'i okumayı kimden öğrendikleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 55 ve üzeri yaş gurubunun 15-14 yaş gurubu ve 25-39 yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 28: “Kuran okumayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
Kadın	6	3	6	42	1
	10,3%	5,2%	10,3%	72,4%	1,7%
Erkek	10	3	6	48	5
	13,9%	4,2%	8,3%	66,7%	6,9%
Toplam	16	6	12	90	6
	12,3%	4,6%	9,2%	69,2%	4,6%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında görülmüştür ki, kadın deneklerin %72.4'ü, erkek deneklerin ise %66.7'si Kuran'ı öğrenmede “din görevlisinden” istifade etmişlerdir.

Tablo 29: İmanın altı şartını biliyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	206	97,6
Hayır	5	2,4
Toplam	211	100,0

“İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusuna 211 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin tamamına yakını “imanın altı şartını” bildiğini belirtmiştir. Yaş yükseldikçe imanın altı şartını bilme durumu da yükselmiştir.

Tablo 30: “İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	25	3
	89,3%	10,7%
25-39	85	1
	98,8%	1,2%
40-54	58	1
	98,3%	1,7%
55 ve üstü	38	
	100,0%	
Toplam	206	5
	97,6%	2,4%

“İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusu yaşla karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunun %10.7’si, 40-54 yaş gurubunun %1.7’si ve 25-39 yaş gurubunun %1.2’si, imanın altı şartını bilmediğini belirtmiştir. 55 ve üzeri yaş gurubunun tamamı imanın altı şartını bilmektedir. Yaşlara göre imanın şartlarını bilme konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-14 yaş gurubunun, 25-39 ve 55 ve üzeri yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 31: “İmanın altı şartını biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	75	2
	97,4%	2,6%
Erkek	131	3
	97,8%	2,2%
Toplam	206	5
	97,6%	2,4%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkek ve kadın denekler arasında ciddi bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 32: İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?

	Frekans	%
Kendi gayretimle kitaplardan	71	34,6
Ailemden	42	20,5
Tanıdıklarım	2	1,0
Din görevlisinden	88	42,9
Diğer	2	1,0
Toplam	205	100,0

“İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusuna 205 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %42.9’u “din görevlisinden” öğrendiğini belirtmiştir. Din görevlisini %34.6 oranla yakın bir şekilde “kendi gayretimle kitaplardan” seçeneği takip etmiştir. Ailemden diyenlerin oranı ise %20.5 tir.

Tablo 33: “İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
15-24	4	2		18	1
	16,0%	8,0%		72,0%	4,0%
25-39	21	21	1	41	1
	24,7%	24,7%	1,2%	48,2%	1,2%
40-54	29	10		19	
	50,0%	17,2%		32,8%	
55 ve üstü	17	9	1	10	
	45,9%	24,3%	2,7%	27,0%	
Toplam	71	42	2	88	2
	34,6%	20,5%	1,0%	42,9%	1,0%

“İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğendiniz?” sorusu yaş ile karşılaştırıldığında, yaşın arttıkça din görevlisinden öğrenme oranının azaldığı görülmektedir. Din görevlisinden en çok yararlanan 15-24 yaş gurubudur. 40 yaş üzerindeki gurubun imanın şartını öğrenmede en çok “kendi gayretleriyle kitaplardan” yararlandıkları ortaya çıkmaktadır. Yaşlara göre imanın şartını kimden öğrendikleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubunun, 40-54 ve 55 ve üzeri yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 34: “İmanın altı şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
Kadın	20	19	1	35	
	26,7%	25,3%	1,3%	46,7%	
Erkek	51	23	1	53	2
	39,2%	17,7%	,8%	40,8%	1,5%
Toplam	71	42	2	88	2
	34,6%	20,5%	1,0%	42,9%	1,0%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %46.7’si, erkek deneklerin %40.8’i “din görevlisinden” yararlandığını belirtmiştir. Kadın deneklerin öğrenme kaynaklarında ikinci sırada “ailem” seçeneği yer alırken, erkek deneklerin öğrenme kaynaklarında ikinci sırada “kendi gayretimle kitaplardan” seçeneği yer almaktadır.

Tablo 35: İslam’ın beş şartını biliyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	207	98,6
Hayır	3	1,4
Toplam	210	100,0

“İslamın beş şartını biliyor musunuz?” sorusuna 210 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin tamamına yakını (% 98.6) “evet” cevabını vermiştir. İmanın şartı ile ilgili sorulan soruya verilen cevapla paralellik arz etmektedir.

Tablo 36: “İslam’ın beş şartı ile ilgili bilgileri biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	27	1
	96,4%	3,6%
25-39	86	
	100,0%	
40-54	56	2
	96,6%	3,4%
55 ve üstü	38	
	100,0%	
Toplam	207	3
	98,6%	1,4%

“İslamın beş şartını biliyor musunuz?” sorusu yaşla karşılaştırıldığında 25-39 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurubunun tamamının “İslam’ın beş şartını” bildikleri görülmektedir. 15-24 yaş gurubunun %3.6’sı, 40-54 yaş gurubunun %3.4’ü bilmediğini belirtmiştir. “İmanın altı şartını bilme durumuyla karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunun %8.1 oranla İslamın şartlarını daha fazla bildikleri görülmektedir.

Tablo 37: “İslam’ın beş şartı ile ilgili bilgileri biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	76	1
	98,7%	1,3%
Erkek	131	2
	98,5%	1,5%
Toplam	207	3
	98,6%	1,4%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın ve erkek denekler arasında bir fark bulunmamaktadır. Ortalama %1.4 oranında denek “İslamın beş şartını” bilmemektedir.

Tablo 38: İslam’ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?

	Frekans	%
Kendi gayretimle kitaplardan	66	31,7
Ailemden	51	24,5
Tanıdıklarımından	1	,5
Din görevlisinden	89	42,8
Diğer	1	,5
Toplam	208	100,0

“İslamın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusuna 208 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %42.8’i “din görevlisinden”, %31.7’si “kendi gayretimle kitaplardan”, %24.5’i “ailemden” seçeneğini işaretlemişlerdir. Ortaya çıkan bu tablo, İmanın şartını kimden öğrendiklerine ilişkin sorulara verilen cevaplarla karşılaştırıldığında bir paralellik arz etmektedir.

Tablo 39: “İslam’ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarımından	Din görevlisinden	Diğer
15-24	3	4		19	1
	11,1%	14,8%		70,4%	3,7%
25-39	21	24		41	
	24,4%	27,9%		47,7%	
40-54	26	14		17	
	45,6%	24,6%		29,8%	
55 ve üstü	16	9	1	12	
	42,1%	23,7%	2,6%	31,6%	
Toplam	66	51	1	89	1
	31,7%	24,5%	,5%	42,8%	,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında, 15-24 yaş gurubunun %70.4'ü, 25-39 yaş gurubunun %47.7'si, 40-54 yaş gurubunun %29.8'i ve 55 ve üzeri yaş gurubunun %31.6'sı “din görevlisinden” seçeneğini işaretlemişlerdir. 40 yaş altındaki deneklerin öğrenme kaynaklarında ikinci sırada “aile” seçeneği yer alırken, 40 yaşın üzerindeki deneklerde birinci kaynak “kendi gayretleriyle kitaplardan” olmuştur. İkinci sırada “din görevlisi” gelmektedir. Yaşlara göre islamın şartını kimden öğrendikleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubunun, 40-54 ve 55 ve üzeri yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

“İmanın şartlarını öğrenme” durumuyla karşılaştırıldığında 55 yaşın altındaki tüm deneklerde öğrenme kaynaklarında “aile” biraz daha etkindir. 55 ve üstü yaş gurubuna bakıldığında imanın şartlarıyla İslam'ın şartlarını öğrenmede faydalandıkları kimsede farklılık vardır. İslam'ın şartlarında din görevlisinden daha fazla faydalanmışlardır.

Tablo 40: “İslam'ın beş şartını biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
Kadın	17	21		38	
	22,4%	27,6%		50,0%	
Erkek	49	30	1	51	1
	37,1%	22,7%	,8%	38,6%	,8%
Toplam	66	51	1	89	1
	31,7%	24,5%	,5%	42,8%	,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %50'si, erkek deneklerin %38.6'sı “din görevlisinden” öğrendiğini belirtmiştir. Kadın deneklerde “din görevlisinden” sonra “aile” gelmektedir. Erkek deneklerde ise “din görevlisinden” sonra “kitaplar” gelmektedir ve iki kaynak arasında ciddi bir fark yoktur.

Tablo 41: Namaz kılmayı biliyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	199	95,2
Hayır	10	4,8
Toplam	209	100,0

“Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusuna 209 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %95.2’si “evet”, %4.8’i “hayır” cevabı vermiştir. Namaz kılmayı bilenlerin sayısı Kuran’ı bilenlerin sayısından fazladır.

Tablo 42: “Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	25	4
	86,2%	13,8%
25-39	79	6
	92,9%	7,1%
40-54	58	
	100,0%	
55 ve üstü	37	
	100,0%	
Toplam	199	10
	95,2%	4,8%

“Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusu yaş ile karşılaştırıldığında; 40 yaş üzerindeki deneklerin tamamının namazı bildiği görülmektedir. 15-24 yaş gurubunda namazı bilmeyenlerin oranı %13.8, 25-39 yaş gurubunda ise %7.1’dir. Yaşlara göre namaz kılmayı bilme konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubu ile 40-54 yaş gurubu arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır.

Bu soru “Kuran’ın Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?” sorusuyla karşılaştırıldığında deneklerin her yaşta namazı bilme durumları daha fazladır. Ancak

Kuran'ı bilmede yaş arttıkça azalma olurken, namazı bilmede tam tersi olmuş yaş azaldıkça bilme oranı azalmıştır. 15-24 yaş gurubu dediğimiz gençlerin, camilerdeki derslerde namazı öğrendiklerini ancak pratikte uygulamadıkları için unuttuklarını düşünmek mümkündür.

Tablo 43: “Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	70	7
	90,9%	9,1%
Erkek	129	3
	97,7%	2,3%
Toplam	199	10
	95,2%	4,8%

“Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusu cinsiyetle karşılaştırıldığında kadınlar %9.1’lik oranla; erkekler ise %2.3’lük oranla bilmediklerini belirtmişlerdir. Bilen erkeklerin bilen kadınlardan fazla olmasını, erkeklerin haftada bir de olsa cumaya gitmelerine bağlayabiliriz.

Tablo 44: Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?

	Frekans	%
Kendi gayretimle kitaplardan	53	26,9
Ailemden	64	32,5
Tanıdıklarım	5	2,5
Din görevlisinden	72	36,5
Diğer	3	1,5
Toplam	197	100,0

“Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusuna 197 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %36.5’i “din görevlisinden” öğrendiğini belirtmiştir. Bu oran “Kuran’ı kimden öğrendiniz” sorusuna verilen cevaplarla karşılaştırıldığında çok düşüktür. Bu soruya “Ailemden” cevabını veren denekler %32.5 oranındadır ve oldukça yüksektir. Namaz kılmayı öğrenmede ailenin öğreticiliği din görevlisine çok yakındır.

“Din görevlisi” ve “aile” faktörünün hemen peşinden %26.9’luk oranla kişinin “kendi gayreti ve kitaplar” gelmektedir.

Tablo 45: “Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
15-24	1	1		19	2
	4,3%	4,3%		82,6%	8,7%
25-39	3	2	5	49	2
	4,9%	3,3%	8,2%	80,3%	3,3%
40-54	4	1	6	11	1
	17,4%	4,3%	26,1%	47,8%	4,3%
55 ve üstü	8	2	1	11	1
	34,8%	8,7%	4,3%	47,8%	4,3%
Toplam	16	6	12	90	6
	12,3%	4,6%	9,2%	69,2%	4,6%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 40 yaş altındaki deneklerin ortalama %81.45’i, 40 yaşın üstündeki deneklerin ise ortalama %47.8 i namaz kılmayı “din görevlisinden” öğrendikleri görülmektedir. 55 ve üzeri yaşlardaki deneklerden %34.8’i “kendi gayretleriyle kitaplardan” öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu oranla “kendi gayretimle kitaplardan” öğrendim cevabını veren en yüksek grup 55 ve üzeri yaş gurubudur. Yaşlara göre namaz kılmayı kimden öğrendikleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubu ile 40-54 yaş gurubu arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 46: “Namaz kılmayı biliyorsanız kimden öğrendiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Kendi gayretimle kitaplardan	Ailemden	Tanıdıklarım	Din görevlisinden	Diğer
Kadın	16	29	2	23	
	22,9%	41,4%	2,9%	32,9%	
Erkek	37	35	3	49	3
	29,1%	27,6%	2,4%	38,6%	2,4%
Toplam	53	64	5	72	3
	26,9%	32,5%	2,5%	36,5%	1,5%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın deneklerin %41.4’ü “ailemden”, %32.9’u “din görevlisinden”, %22.9’u “kendi gayretimle kitaplardan” cevabı vermişlerdir. Erkek deneklerin %38.6’sı “din görevlisinden”, %29.1’i “kendi gayretimle kitaplardan” ve %27.6’sı “ailemden” cevabı vermiştir.

Tablo 47: Namaz kılıyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	127	60,8
Hayır	23	11,0
Bazen	59	28,2
Toplam	209	100,0

“Namaz kılıyor musunuz” sorusuna 209 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %60.8’i evet, %11’i hayır, %28.2’si bazen cevabını vermiştir. “Namaz kılmayı biliyor musunuz?” sorusu ile karşılaştırıldığında, namaz kılma durumu namaz kılmayı bilme oranına göre çok düşüktür.

Tablo 48: “Namaz kılıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır	Bazen
15-24	11	7	10
	39,3%	25,0%	35,7%
25-39	45	11	28
	53,6%	13,1%	33,3%
40-54	36	3	20
	61,0%	5,1%	33,9%
55 ve üstü	35	2	1
	92,1%	5,3%	2,6%
Toplam	127	23	59
	60,8%	11,0%	28,2%

Yaş ile bu soru karşılaştırıldığında namaz kılma oranının yaş ilerledikçe arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak yaş azaldıkça “hayır” seçeneğinin ve “bazen” seçeneğinin oranları da artmaktadır. 55 ve üzeri yaş gurubunda namaz kılma oranı %92.1 iken, 40-54 yaş gurubunda %61, 25-39 yaş gurubunda %53.6 ve 15-24 yaş gurubunda %39.3’tür. Yaşlara göre namaz kılma konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 55 ve üzeri yaş gurubunun diğer bütün yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 49: “Namaz kılıyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Bazen
Kadın	42	14	21
	54,5%	18,2%	27,3%
Erkek	85	9	38
	64,4%	6,8%	28,8%
Toplam	127	23	59
	60,8%	11,0%	28,2%

“Namaz kılıyor musunuz? sorusu cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek deneklerin %64.4’ü, kadın deneklerin %54.5’i “evet” seçeneğini işaretlemiştir. Erkek deneklerin %28.8’i “bazen” namaz kılıyorken kadın deneklerde bu oran %27.3’tür. Erkek deneklerin namaz kılmadaki oranı kadın deneklere oranla daha fazladır.

Tablo 50: Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?

	Frekans	%
Kendi içimden gelerek	109	61,6
Ailem	33	18,6
Tanıdıklarım	8	4,5
Din görevlisi	25	14,1
Diğer	2	1,1
Toplam	177	100,0

“Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusuna 177 denek cevap vermiştir. Cevaplar incelendiğinde, en yüksek payı %61.6 oranıyla “kendi içimden gelerek” seçeneği olmuştur. Deneklerin %18.6’sı “ailem”, %14.1’i “din görevlisi” ve %4.5’i “tanıdıklarım” cevabını vermiştir. Namazı öğrenmede “din görevlisi” birinci sıradayken, namaz kılmadaki etkinliği çok gerilerdedir.

Tablo 51: “Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Kendi içimden gelerek	Ailem	Tanıdıklarım	Din görevlisi	Diğer
15-24	9	3	2	4	1
	47,4%	15,8%	10,5%	21,1%	5,3%
25-39	41	16	3	9	
	59,4%	23,2%	4,3%	13,0%	
40-54	36	8	2	6	1
	67,9%	15,1%	3,8%	11,3%	1,9%
55 ve üstü	23	6	1	6	
	63,9%	16,7%	2,8%	16,7%	
Toplam	109	33	8	25	2
	61,6%	18,6%	4,5%	14,1%	1,1%

“Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusu yaşla karşılaştırıldığında, din görevlisinden en fazla etkilenen grup 15-24 yaş gurubu olmuştur. Din görevlisinden etkilenen ikinci grup ise 55 ve üzeri yaş gurubudur. Din görevlisinin en az etkilediği yaş gurubu 40-54 yaş gurubudur.

Tablo 52: “Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Kendi içimden gelerek	Ailem	Tanıdıklarım	Din görevlisi	Diğer
Kadın	38	13	1	7	
	64,4%	22,0%	1,7%	11,9%	
Erkek	71	20	7	18	2
	60,2%	16,9%	5,9%	15,3%	1,7%
Toplam	109	33	8	25	2
	61,6%	18,6%	4,5%	14,1%	1,1%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek deneklerin kadın deneklere oranla “din görevlisi”nden daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Kadın deneklerin %11.9’u, erkek deneklerin ise %15.3’ü “din görevlisi” cevabını vermiştir. Kadın denekler erkek deneklere oranla “ailem” cevabını daha fazla tercih etmişlerdir.

Tablo 53: Hacca gittiniz mi?

	Frekans	%
Evet	55	26,7
Hayır	151	73,3
Toplam	206	100,0

Deneklere yöneltilen “ Hacca gittiniz mi?” sorusuna 206 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %26.7’si hacca gitmiştir.

Tablo 54: Hacca gittiniz mi?" sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	1	26
	3,7%	96,3%
25-39	8	75
	9,6%	90,4%
40-54	21	37
	36,2%	63,8%
55 ve üstü	25	13
	65,8%	34,2%
Toplam	55	151
	26,7%	73,3%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında yaş ilerledikçe hacca gidenlerin sayısı artmıştır. 55 ve üzeri yaş gurubunun %65.8'i, 40-54 yaş gurubunun %36.2'si, 25-39 yaş gurubunun %9.6'sı ve 15-24 yaş gurubunun %3.7'si hacca gittim cevabı vermiştir. Yaşlara göre hacca gitmeleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 ve 25-39 yaş guruplarının, 40-54 ve 55 ve üzeri yaş guruplarıyla anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 55: Hacca gittiniz mi?" sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	14	62
	18,4%	81,6%
Erkek	41	89
	31,5%	68,5%
Toplam	55	151
	26,7%	73,3%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında görüldüğü gibi hacca giden erkek denek oranı kadın deneklere oranla daha fazladır. Erkek deneklerin %31.5'i, kadın deneklerin %18.4'ü "evet" cevabı vererek hacca gittiğini belirtmiştir.

Tablo 56: Hacca hangi kurumla gittiniz?

	Frekans	%
Türk Diyanet Vakfı ile	48	90,6
Özel bir hac şirketi ile	5	9,4
Toplam	53	100,0

"Hacca hangi kurumla gittiniz?" sorusuna 53 denek cevap vermiştir. Deneklerin büyük çoğunluğu (%90.6) hacca gitmede "Türk Diyanet Vakfı" nın organizasyonunu tercih ettiğini belirtmiştir. Geri kalan %9.4'ü "özel bir hac şirketi"ni tercih etmiştir.

Tablo 57: "Hacca hangi kurumla gittiniz?" sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Türk Diyanet Vakfı ile	Özel bir hac şirketi ile
15-24	1	
	100,0%	
25-39	5	1
	83,3%	16,7%
40-54	16	4
	80,0%	20,0%
55 ve üstü	26	
	100,0%	
Toplam	48	5
	90,6%	9,4%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurubunun %100'ünün hacca gitmede "Türk Diyanet Vakfı" nın organizasyonunu tercih ettiği, 25-39 yaş gurubunun %16.7'sinin, 40-54 yaş gurubunun %20'sinin "özel bir hac şirketi"nin organizasyonunu tercih ettiği görülmektedir.

Tablo 58: “Hacca hangi kurumla gittiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Türk Diyanet Vakfı ile	Özel bir hac şirketi ile
Kadın	10	2
	83,3%	16,7%
Erkek	38	3
	92,7%	7,3%
Toplam	48	5
	90,6%	9,4%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında, kadın denekler ile erkek denekler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. Hacca gitmede kadın deneklerin %16.7’si “özel bir hac şirketi”ni tercih ederken, erkek deneklerin sadece %7.3’ü tercih etmiştir.

Tablo 59: Çocuklarınız yaz tatilini nasıl değerlendirirler?

	Frekans	%
Çalışarak	14	8,3
Türkiye’de	127	75,1
Dil ve beden gelişimini sağlayıcı kurslarda	13	7,7
Dini bilgileri öğrendiği bir kuran kursunda	15	8,9
Toplam	169	100,0

“Çocuklarınız yaz tatillerini nasıl değerlendirirler?” sorusuna 169 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %75.1’i “Türkiye’de” seçeneğini işaretlemiştir. Yaz tatilini dini eğitimine ayıranların oranı %8.9’dur.

3.1.3. Üye Olunan Dernekler Hakkında Veriler:

Tablo 60: Müslüman Türk vatandaşlarının kurmuş olduğu bir derneğe üye misiniz?

	Frekans	%
Evet	172	82,7
Hayır	36	17,3
Toplam	208	100,0

“Müslüman Türk vatandaşlarının kurmuş olduğu bir derneğe üye misiniz?” sorusuna 208 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %82.7’si böyle bir derneğe üye olduğunu belirtmiştir.

Tablo 61: Derneğinizin bünyesinde cami var mı?

	Frekans	%
Evet	179	90,4
Hayır	19	9,6
Toplam	198	100,0

“Derneğinizin bünyesinde cami var mı?” sorusuna 198 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %90.4’ü “evet” cevabı vererek camilerinin böyle bir derneğe sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 62: Caminizi Diyanet Vakfı mülkiyetine hibe etmek ister misiniz?

	Frekans	%
Zaten vakıf mülkiyeti	87	48,1
İsterim	31	17,1
İstemem	63	34,8
Toplam	181	100,0

Camisi olan derneğe üye deneklere “Caminizi Diyanet Vakfı mülkiyetine hibe etmek ister misiniz? sorusu sorulmuş, cevap veren deneklerin %48.1’i camilerinin vakfın mülkiyeti olduğunu bildirmiş, %34.8’i hibe etmek istemediğini ve %17.1’i hibe etmek istediğini belirtmiştir.

Tablo 63: Caminizde din görevlisi bulunuyor mu?

Caminizde din görevlisi bulunuyor mu?	Frekans	%
Evet	185	90,2
Hayır	20	9,8
Toplam	205	100,0

“Caminizde din görevlisi bulunuyor mu?” sorusuna 205 denek cevap vermiştir. Deneklerin %90.2’si bir din görevlisinin bulunduğunu belirtmiştir. “ Din görevlisi

bulunuyorsa kim tarafından getirildi?” sorusuna ise %87.6 oranında “ Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığıyla” cevabı gelmiştir. %12.4 oranında “kendilerinin temin ettiğini” belirtmiştir denekler. Uzun süreli din görevlisi bulunmama durumunda camilerdeki din görevlisi bulunma durumunu ölçmek amacıyla “Kadrolu ya da uzun süreli bir din görevlisi yoksa her ramazanda caminizde din görevlisi bulunur mu?” sorusu sorulmuş ve cevap veren 194 deneğin %79.4’ü “evet” cevabı vermiştir. Din görevlisinin ailesiyle beraber yurt dışı hizmetine gitmesinin, hizmetini aksatıp aksatmadığı sorulmuş ve cevap veren 197 deneğin %87.8’i aksatmadığını belirtmiştir. Hatta bazı denekler anket kağıtlarını düştükleri notlarda ailece gelmenin daha faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 64: Caminizde din görevlisi bulunuyorsa kim tarafından getirildi?

	Frekans	%
Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığı ile	169	87,6
Kendimiz temin ettik	24	12,4
Toplam	193	100,0

Tablo 65: Kadrolu ya da uzun süreli bir din görevlisi yoksa her ramazanda caminizde din görevlisi bulunur mu?

	Frekans	%
Evet	154	79,4
Hayır	40	20,6
Toplam	194	100,0

Tablo 66: Din görevlisinin ailesinin yanında olmasının hizmetleri aksattığını düşünüyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	9	4,6
Kısmen	15	7,6
Hayır	173	87,8
Toplam	197	100,0

Tablo 67: Din görevlisinin süresi nedir?

	Frekans	%
Uzun süreli	90	53,6
Kısa süreli	68	40,5
Süresiz	7	4,2
Bilmiyorum	3	1,8
Toplam	168	100,0

Deneklerin %53.6'sının muhatap olduğu din görevlisinin “uzun süreli”, %40.5'nin “kısa süreli” görev yaptığı tespit edilmiştir. Camilerinde kadrolu (uzun süreli) din görevlisi olmayan deneklerin %94'ü kadrolu din görevlisi istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 68: Caminizde kadrolu imam ister misiniz?

	Frekans	%
Zaten var	93	49,2
Evet	92	48,7
Hayır	4	2,1
Toplam	189	100,0

Tablo 69: Camiden başka eğitim öğretim yeri olarak kullandığınız dersane, salon, sınıf vb. gibi yerler bulunmakta mıdır?

	Frekans	%
Evet	129	65,5
Hayır	68	34,5
Toplam	197	100,0

Araştırmanın “Camiden başka eğitim öğretim yeri olarak kullandığınız dersane, salon, sınıf vb. gibi yerler bulunmakta mıdır?” sorusuna 197 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %65.5'i “evet”, %34.5'i “hayır” cevabını vermiştir. Deneklerin %34.5'i eğitim ve öğretimini cami ortamında yapmaktadır.

Tablo 70: Cami ve derneğinizde din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinizde aşağıdaki öğretim araç ve gereçlerinden hangileri kullanılmaktadır?

Yurt dışında dernek sahibi olan vatandaşların teknolojik imkanları din hizmetlerinde ne kadar kullandığını ölçmek amacıyla sorulan bu soruya 167 denek cevap vermiştir. Dernek ve camilerde yapılan eğitimlerde masa-sıra %86.2, yazı tahtası %55.1, televizyon %37.8, teyp %13.2 ve slayt %7.2 oranında kullanılmaktadır.

Tablo 71: Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?

	Frekans	%
Evet	189	94,0
Hayır	12	6,0
Toplam	201	100,0

“Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?” sorusuna 201 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %94’ü camilerinde çocuklar için bir din eğitimi faaliyeti olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 72: Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?

	Frekans	%
Kur’an-ı Kerim ve dini bilgiler	151	98,7
Vaaz sohbet ilmihal	2	1,3
Toplam	153	100,0

Bu din eğitiminin şeklini öğrenmek için deneklere “Varsa neler yapılmaktadır?” sorusu sorulmuş ve bu soruya 153 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin tamamına yakını (%98.7) yapılan din eğitimi-öğretimi faaliyetinin, “Kuran-ı Kerim ve dini bilgilerin öğretilmesi şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 73: Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?

	Frekans	%
Evet	124	66,0
Hayır	64	34,0
Toplam	188	100,0

Araştırmanın “Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?” sorusuna 188 denek cevap vermiş, cevap veren deneklerin %66’sı “evet” cevabını vermiştir. Bu durum çocuklara sunulan din eğitimi faaliyetinden azdır.

Tablo 74: Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?

	Frekans	%
Kur’an-ı Kerim ve dini bilgiler	68	80,0
Vaaz sohbet ilmi hal	16	18,8
Gezi ve sportif aktivite	1	1,2
Toplam	85	100,0

“Gençlere yönelik din eğitimi faaliyetinde neler yapıldığı sorulmuş ve eğitim şeklinin Kuranı Kerim ve dini bilgilerin öğretilmesinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında %18.8 oranında sohbet tarzı derslerin işlendiği, %1.2 oranında gezi ve sportif faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir.

Tablo 75: Caminizde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?

	Frekans	%
Evet	125	65,1
Hayır	67	34,9
Toplam	192	100,0

“Caminizde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi var mı?” sorusuna 192 denek cevap vermiş, cevap veren deneklerin %65.1’i “evet” demiştir.

Tablo 76: Caminizde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi varsa neler yapılmaktadır?

	Frekans	%
Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler	92	94,8
Vaaz sohbet ilmihal	5	5,2
Toplam	97	100,0

Yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi faaliyetinin şeklini sorduğumuz soruya çoğunluk Kur'an-ı Kerim ve dini bilgileri öğrenmek şeklinde cevap vermiştir. Bunun yanında %5.2 oranında sohbet tarzında eğitim verildiği belirtilmektedir.

Tablo 77: Caminizde yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?

	Frekans	%
Evet	139	73,9
Hayır	49	26,1
Toplam	188	100,0

“Caminizde yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?” sorusuna 188 denek cevap vermiş, cevap veren deneklerin 73.9’u “evet” demiştir. %26.1 oranında denek böyle bir eğitim olmadığını belirtmiştir.

Tablo 78: Caminizde yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti varsa neler yapılmaktadır?

	Frekans	%
Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler	71	74,7
Vaaz sohbet ilmihal	24	25,3
Toplam	95	100,0

Eğitim faaliyetinin şeklini öğrenmek amacıyla sorulan “varsa neler yapılmaktadır?” sorusuna %74.7 oranında “Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler”in öğretildiği, %25.3 oranında vaaz, sohbet eksenli derslerin yapıldığı bildirilmiştir.

3.1.4. Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Hizmetleri Müşavirliği ve Diyanet Vakfı İle İlgili Tutumlar:

Tablo 79: Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?

	Frekans	%
Evet	42	21,1
Hayır	157	78,9
Toplam	199	100,0

Yurt dışındaki Türklerin çoğunluğunun evinde internet bulunmaktadır. Pek çok resmi işlemlerini de internet yoluyla yapmaktadırlar. Türklerin Diyanet'e ulaşmada interneti ne kadar kullandıklarını öğrenmek amacıyla "Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığının web sitesini ziyaret ettiniz mi?" sorusu sorulmuş ve cevap veren 199 deneğin % 21.1'i "evet", % 78.9'u "hayır" cevabı vermiştir.

Tablo 80: "Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?" sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	7	20
	25,9%	74,1%
25-39	16	66
	19,5%	80,5%
40-54	11	45
	19,6%	80,4%
55 ve üstü	8	26
	23,5%	76,5%
Toplam	42	157
	21,1%	78,9%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunun %25.9'u, 55 ve üzeri yaş gurubunun %23.5'i, 25-54 yaş gurubunun ortalama %19.6'sı "evet" cevabını vermiştir.

Tablo 81: “Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı’nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	6	67
	8,2%	91,8%
Erkek	36	90
	28,6%	71,4%
Toplam	42	157
	21,1%	78,9%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %8.2’si, erkek deneklerin ise %28.6’sı DİB’nin web sitesini ziyaret ettiğini belirtmektedirler. Cinsiyete göre Diyanet’in web ziyareti farkını ölçmek için Ki Kare testi uygulanmış ve ,001 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Erkeklerin web sitesini ziyareti kadınlara göre daha fazladır.

Tablo 82: Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır?

	Frekans	%
Her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum	162	84,4
Sürekli istenmesi beni rahatsız ediyor	12	6,3
Yardımların istenilen yere gittiğine inanmıyorum	17	8,9
Diğer	1	,5
Toplam	192	100,0

“Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır?” sorusuna 192 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %84.4’ü “her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum” seçeneğini işaretlemiştir. Yardımların istenilen yere gitmediğine inananların oranı % 8.9, sürekli istenmesinden rahatsız olanların oranı % 6.3 olmuştur

Tablo 83: “Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır? sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum	Sürekli istenmesi beni rahatsız ediyor	Yardımların istenilen yere Gittiğine inanmıyorum	Diğer
15-24	22	2	2	
	84,6%	7,7%	7,7%	
25-39	71	2	3	1
	92,2%	2,6%	3,9%	1,3%
40-54	43	6	5	
	79,6%	11,1%	9,3%	
55 ve üstü	26	2	7	
	74,3%	5,7%	20,0%	
Toplam	162	12	17	1
	84,4%	6,3%	8,9%	,5%

“Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır?” sorusu yaşla karşılaştırıldığında 25-39 yaş gurubunun %92.2’si, 15-24 yaş gurubunun %84.6’sı, 40-54 yaş gurubunun %79.6’sı, 55 ve üzeri yaş gurubunun %74.3’ü “her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum” seçeneğini işaretlemiştir. “Sürekli istenmesi beni rahatsız ediyor” seçeneğini en fazla %11.1 oranında 40-54 yaş gurubu tercih etmiştir. “Yardımların istenilen yere gittiğine inanmıyorum” seçeneğini ise 55 ve üzeri yaş gurubunun %20’si tercih etmiştir.

Tablo 84: “Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır? sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum	Sürekli istenmesi beni rahatsız ediyor	Yardımların istenilen yere gittiğine inanmıyorum	Diğer
Kadın	61	1	7	
	88,4%	1,4%	10,1%	
Erkek	101	11	10	1
	82,1%	8,9%	8,1%	,8%
Toplam	162	12	17	1
	84,4%	6,3%	8,9%	,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında her istenildiğinde yardımda bulunan kadın deneklerin oranı (%88.4) erkek deneklerin oranından (%82.1) fazladır. Kadın denekler'in %10.1'i "yardımların istenilen yere gitmediğine inanırken, erkek deneklerde bu oran %8.1'dir. erkek deneklerin %8.9'u da "sürekli istenilmesinden rahatsız olmaktadırlar.

Tablo 85: Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?

	Frekans	%
Evet	79	39,9
Hayır	119	60,1
Toplam	198	100,0

"Bugüne kadar hiç diyanet vakfına gittiniz mi?" sorusuna 198 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin % 39.9'u gitmiş olduğunu, %60.1'i gitmediğini belirtmiştir.

Tablo 86: "Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?" sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır
15-24	5	23
	17,9%	82,1%
25-39	25	55
	31,3%	68,8%
40-54	25	31
	44,6%	55,4%
55 ve üstü	24	10
	70,6%	29,4%
Toplam	79	119
	39,9%	60,1%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında, deneklerin yaşları küçüldükçe, Diyanet Vakfı'nı ziyaret oranı da düşmektedir. 55 ve üzeri yaş gurubunun %70.6'sı, 40-54 yaş gurubunun %44.6'sı, 25-39 yaş gurubunun %31.3'ü ve 15-24 yaş gurubunun %17.9'u vakfi ziyaret ettiğini belirtmiştir. Yaşlara göre Diyanet Vakfı'nı ziyaret konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın

olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 55 ve üzeri yaş gurubunun, 15-24 yaş gurubu ve 25-39 yaş guruplarıyla arasında anlamlı düzeyde farklılığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 87: “Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	15	61
	19,7%	80,3%
Erkek	64	58
	52,5%	47,5%
Toplam	79	119
	39,9%	60,1%

“Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfı’na gittiniz mi?” sorusu cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkek deneklerin yarıdan fazlasının gitmiş olduğu fakat kadın deneklerin sadece %19.7’sinin vakıf ziyaretinde bulunduğu görülmektedir. Cinsiyete göre Diyanet Vakfı’nı ziyaretteki farkı ölçmek için Ki Kare testi uygulanmış ve ,000 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Kadınların vakfi ziyareti erkeklere oranla oldukça düşüktür.

Tablo 88: Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	55	28,1
Hayır	138	70,4
Bazen	3	1,5
Toplam	196	100,0

“Diyanet Avrupa Dergisi’ni takip ediyor musunuz?” sorusuna 196 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %28.1’i bu dergiyi takip ettiğini, %70.4’ünün takip etmediği görülmüştür.

Tablo 89: “Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır	Bazen
15-24	7	21	1
	24,1%	72,4%	3,4%
25-39	18	57	1
	23,7%	75,0%	1,3%
40-54	14	41	1
	25,0%	73,2%	1,8%
55 ve üstü	16	19	
	45,7%	54,3%	
Toplam	55	138	3
	28,1%	70,4%	1,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında tüm yaş guruplarında Diyanet Avrupa dergisini okuma oranı çok düşüktür. 55 ve üzeri yaş gurubunun %45.7’si, 40-54 yaş gurubunun %25’i, 25-39 yaş gurubunun %23.7’si ve 15-24 yaş gurubunun %24.1’i bu dergiyi takip ettiğini belirtmiştir.

Tablo 90: “Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Bazen
Kadın	14	57	2
	19,2%	78,1%	2,7%
Erkek	41	81	1
	33,3%	65,9%	,8%
Toplam	55	138	3
	28,1%	70,4%	1,5%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkek deneklerin %33.3’ü, kadın deneklerin ise sadece %19.2’sinin bu dergiyi takip ettikleri görülmektedir.

Tablo 91: Diyanet Vakfı'nın cenaze fonuna üye misiniz?

	Frekans	%
Evet	169	84,1
Hayır	32	15,9
Toplam	201	100,0

Türk-Diyanet Vakfı'nın yurt dışında yürüttüğü önemli hizmetlerden biri de cenaze hizmetidir. Türklerin bu hizmete ne kadar rağbet ettiklerini ölçmek amacıyla deneklere “Diyanet Vakfı'nın cenaze fonuna üye misiniz?” sorusu sorulmuş ve bu soruya 201 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %84.1'i bu fona üye olduğunu belirtmiştir.

Tablo 92: Diyanet Vakfı'nın cenaze fonuna üye değilseniz nedeni belirtiniz?

	Frekans	%
Üye olmayı düşünüyorum	3	14,3
Vakfi şeffaf bulmuyorum	2	9,5
Başka fona üyeyim	11	52,4
Gereksiz buluyorum	4	19,0
Diğer	1	4,8
Toplam	21	100,0

Yukarıdaki soruya bağlı olarak cenaze fonuna üye olmayanlara, “üye değilseniz nedenini belirtiniz” şeklinde açıklama yapılması istenmiştir. Açık uçlu olarak istenen bu açıklamaları yukarıdaki tabloda görüldüğü şekilde sınıflandırılmıştır. Üye olmadığını belirten 32 kişiden 21'i üye olmama nedenini açıklamıştır. Cevap veren deneklerin %52.4'ü özel bir cenaze fonunu tercih etmiş, % 19'u gereksiz bulunduğunu, %9.5'i vakfi şeffaf bulmadığını belirtmiştir. %14.3'ü ise üye olmayı düşündüğünü bildirmiştir.

Tablo 93: Diyanet Vakfı özel bir okul açsa çocuğunuzu oraya gönderir misiniz?

	Frekans	%
Evet	132	80,5
Hayır	32	19,5
Toplam	164	100,0

Araştırmanın “Diyanet Vakfı özel bir okul açsa çocuğunuzu oraya gönderir misiniz?” sorusuna 164 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %80.5’i “evet” cevabını verirken, %19.5’i “hayır” demiştir.

Tablo 94: Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?

	Frekans	%
Zaten var	7	3,5
Evet	156	77,2
Hayır	8	4,0
Fark etmez	31	15,3
Toplam	202	100,0

“Şehrinizde bayan din görevlisi ister misiniz?” sorusuna 202 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %77.2’si “evet cevabı vermiştir. İstemeyenlerin oranı sadece %4’tür. %15.3 gibi azımsanmayacak oranda denek de “fark etmez” cevabını vermiştir.

Tablo 95: “Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Zaten var	Evet	Hayır	Fark etmez
15-24		17	1	9
		63,0%	3,7%	33,3%
25-39	2	66	2	11
	2,5%	81,5%	2,5%	13,6%
40-54	2	42	4	9
	3,5%	73,7%	7,0%	15,8%
55 ve üstü	3	31	1	2
	8,1%	83,8%	2,7%	5,4%
Toplam	7	156	8	31
	3,5%	77,2%	4,0%	15,3%

“Şehrinizde bayan din görevlisi ister misiniz?” sorusuna verilen cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş grubunun %83.8’i, 40-54 yaş gurubunun %73.7’si, 25-39 yaş gurubunun %81.5’i ve 15-24 yaş gurubunun %63’ü evet cevabını vermiştir. 15-24 yaş gurubunun %33.3’ü “farketmez” cevabını vermiştir. Yaşlara göre bayan din

görevlisi isteme konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurupları arasında anlamlı düzeyde farklılık ortaya çıkmıştır.

Tablo 96: “Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Zaten var	Evet	Hayır	Fark etmez
Kadın	1	65	1	8
	1,3%	86,7%	1,3%	10,7%
Erkek	6	91	7	23
	4,7%	71,7%	5,5%	18,1%
Toplam	7	156	8	31
	3,5%	77,2%	4,0%	15,3%

3.1.5. Din Görevlilerine Karşı Gösterilen Tutumlar:

3.1.5.1.Nesnel Tutumlar:

Tablo 97: Din görevlisinin din eğitimi ve öğretimi faaliyetleri esnasında öğrencilere karşı tutumu nasıldır?

	Frekans	%
Çok sert ve resmi	6	3,2
Bazen arkadaşça bazen resmi	107	56,9
Arkadaşça çok samimi	75	39,9
Toplam	188	100,0

Araştırmanın “Din görevlisinin din eğitimi ve öğretimi faaliyetleri esnasında öğrencilere karşı tutumu nasıldır?” sorusuna 188 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %56.9’u “bazen arkadaşça bazen resmi” seçeneğini işaretlemiştir. “arkadaşça çok samimi diyenlerin oranı %39,9’dur. “Çok sert ve resmi” cevabı verenlerin oranı ise sadece %3.2’dir.

Tablo 98: Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetleri yapmayı kabul ediyor mu?

	Frekans	%
Her zaman	147	75,8
Ara sıra	40	20,6
Hiç kabul etmez	7	3,6
Toplam	194	100,0

“Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetleri yapmayı kabul ediyor mu?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, din görevlilerinin %75.8 oranında özel dini hizmetleri yapmayı kabul ettikleri bildirilmiştir. Hiç kabul etmeyenlerin oranı %3.6’dır.

Tablo 99: Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetler karşılığında ücret veya hediye kabul ediyor mu?

	Frekans	%
Her zaman	7	4,1
Ara sıra	28	16,6
Israr edilirse	70	41,4
Hiç kabul etmez	64	37,9
Toplam	169	100,0

“Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetler karşılığında ücret veya hediye kabul ediyor mu?” sorusuna 169 denek cevap vermiş ve deneklerin %41.4’ü “ısrar edilirse”, %37.9’u “hiç kabul etmez”, %16.6’sı “ara sıra”, %4.1’i “her zaman” cevabını vermişlerdir.

Tablo 100: Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?

	Frekans	%
Hayır	149	76,0
Çoğunlukla	7	3,6
Ara sıra	33	16,8
Evet	7	3,6
Toplam	196	100,0

Din görevlilerinin yeterlilik durumlarını ölçmek amacıyla “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusu sorulmuş, 196 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %76’sı “hayır”, %16.8’i “ara sıra” demiştir. “evet” ve “çoğunlukla” diyenlerin oranı %3.6’dır.

Tablo 101: “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır	Çoğunlukla	Ara sıra	Evet
15-24	18	1	6	1
	69,2%	3,8%	23,1%	3,8%
25-39	60	2	14	1
	77,9%	2,6%	18,2%	1,3%
40-54	43	2	9	3
	75,4%	3,5%	15,8%	5,3%
55 ve üstü	28	2	4	2
	77,8%	5,6%	11,1%	5,6%
Toplam	149	7	33	7
	76,0%	3,6%	16,8%	3,6%

“Din görevlisi sorduğunuz sorulara cevap vermekte yetersiz kalıyor mu?” sorusuna verilen cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında her yaş gurubunda “evet” ve “çoğunlukla” diyenlerin oranı oldukça düşüktür. 55 ve üzeri yaş gurubunun %11.1’i, 40-54 yaş gurubunun %15.8’i, 25-39 yaş gurubunun %18.2’si ve 15-24 yaş gurubunun %23.1’i “arasıra” cevabını vermiştir. Tablodan da görüleceği gibi en çok 15-24 yaş gurubunun sorularında din görevlileri yetersiz kalmaktadır.

Tablo 102: “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır	Çoğunlukla	Ara sıra	Evet
Kadın	56	2	9	3
	80,0%	2,9%	12,9%	4,3%
Erkek	93	5	24	4
	73,8%	4,0%	19,0%	3,2%
Toplam	149	7	33	7
	76,0%	3,6%	16,8%	3,6%

“Din görevlileri sord uğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusuna bayan deneklerin %80’i “hayır” derken; erkek deneklerin %73.8’i “hayır” cevabı vermiştir.

Tablo 103: Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?

	Frekans	%
Daima	65	34,8
Çoğunlukla	67	35,8
Ara sıra	36	19,3
Hiç	19	10,2
Toplam	187	100,0

“Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?” sorusuna 187 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %70.6’sı ayarladığını söylerken, %19.3’ü “arasıra” cevabını vermiştir. Din görevlisinin cemaatin kültür seviyesine göre konuşmadığını söyleyenlerin oranı %10.2’dir.

Tablo 104: “Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
15-24	9	13	4	1
	33,3%	48,1%	14,8%	3,7%
25-39	23	23	18	7
	32,4%	32,4%	25,4%	9,9%
40-54	17	21	9	8
	30,9%	38,2%	16,4%	14,5%
55 ve üstü	16	10	5	3
	47,1%	29,4%	14,7%	8,8%
Toplam	65	67	36	19
	34,8%	35,8%	19,3%	10,2%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında en çok kendi seviyelerine göre konuşulduğunu düşünen grup %81.4 oranıyla 15-24 yaş gurubu olmuştur. Sonar sırasıyla %70.6 ile 55

ve üzeri, %69.1 oranıyla 40-54, %64.8 oranıyla 25-39 yaş gurubu gelmektedir. 40-54 yaş gurubu %14.5 oranında vaazların kendi kültür seviyesine göre ayarlanmadığını düşünmektedir.

Tablo 105: “Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
Kadın	28	23	10	4
	43,1%	35,4%	15,4%	6,2%
Erkek	37	44	26	15
	30,3%	36,1%	21,3%	12,3%
Toplam	65	67	36	19
	34,8%	35,8%	19,3%	10,2%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin vaaz ve hutbelerin kendi seviyelerinde ayarlandığı konusunda erkek deneklerden daha olumlu düşündükleri görülmektedir.

Tablo 106: Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız?

	Frekans	%
Daima	79	39,7
Çoğunlukla	46	23,1
Ara sıra	59	29,6
Hiç	15	7,5
Toplam	199	100,0

Yurt dışındaki Türklerin din görevlilerine soru sormasını ölçmek amacıyla “Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız?” sorusu sorulmuş ve 199 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %62.8’i takıldıkları konularda din görevlisine sıklıkla soru sorduklarını belirtmişlerdir. Deneklerin %30’una yakını “arasıra”, %7.5’i “hiç” cevabı vermiştir.

Tablo 107: Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihnimize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız? sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
15-24	6	10	6	6
	21,4%	35,7%	21,4%	21,4%
25-39	27	22	28	3
	33,8%	27,5%	35,0%	3,8%
40-54	27	8	16	6
	47,4%	14,0%	28,1%	10,5%
55 ve üstü	19	6	9	
	55,9%	17,6%	26,5%	
Toplam	79	46	59	15
	39,7%	23,1%	29,6%	7,5%

“Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihnimize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız?” sorusuna verilen cevaplar yaş durumuyla karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş gurubunda “sormam” şeklinde cevap veren olmamıştır. “Hiç” sormam cevabında 15-24 yaş gurubunun %21.4’ü, 40-54 yaş gurubunun %10.5’i ve 25-39 yaş gurubunun %3.8’i din görevlisine soru sormadığını belirtmektedir. “daima” seçeneğinde yaş seviyesi yükseldikçe seçeneği tercih etme oranı da yükselmiştir. Yaşlara göre din görevlisine soru sorma konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurupları arasında anlamlı düzeyde farklılık ortaya çıkmıştır.

Tablo 108: Vaazdan sonra ya da diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız? sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
Kadın	26	20	22	5
	35,6%	27,4%	30,1%	6,8%
Erkek	53	26	37	10
	42,1%	20,6%	29,4%	7,9%
Toplam	79	46	59	15
	39,7%	23,1%	29,6%	7,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın denekler ile erkek denekler arasında ciddi bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 109: Din görevlisi davetlerinize icabet eder mi?

	Frekans	%
Daima	106	55,2
Çoğunlukla	56	29,2
Ara sıra	26	13,5
Hiç	4	2,1
Toplam	192	100,0

“Din görevlisi davetlerinize icabet eder mi” sorusuna 192 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %55.2’si “daima”, %29.2’si “çoğunlukla”, %13.5’i “ara sıra”, %2.1’i “hiç” seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 110: Din görevlisi hasta ziyaretlerine ve ölü taziyelerine gider mi?

	Frekans	%
Daima	124	63,6
Çoğunlukla	46	23,6
Ara sıra	21	10,8
Hiç	4	2,1
Toplam	195	100,0

“Din görevlisi hasta ziyaretlerine ölü taziyelerine gider mi?” sorusuna 195 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %63.6’sı “evet”, %23.6’sı “çoğunlukla”, %10.8’i “ara sıra” ve %2.1’i “hiç” cevabı vermiştir.

“Din görevlisi davetlerinize icabet eder mi?” sorusuyla karşılaştırıldığında din görevlilerinin hasta ve başsağlığı ziyaretlerine gitme oranı (%63.6) normal davetlere katılma oranından (%55.2) yüksektir.

Tablo 111: Din görevlisi yabancı dil biliyor mu?

	Frekans	%
İngilizce	13	9,0
Arapça	80	55,2
Danca	1	,7
Diğer	4	2,8
İngilizce ve Arapça	47	32,4
Toplam	145	100,0

“Din görevlisi yabancı dil biliyor mu?” sorusuna 145 denek cevap vermiştir. Deneklerin %31.9’u bu konuda bir fikir beyan etmemiştir. Cevap veren deneklerin %55.2’sinin din görevlisinin “Arapça”, %32.4’nün din görevlisinin “hem İngilizce hem Arapça”, %9’unun “İngilizce”, %0.7’sinin “Danca” ve %2.8’inin “başka bir dil” bildiği ortaya çıkmıştır. Ancak hangi seviyede olduğu belirli değildir. Bu durumun daha net anlaşılması için başka alan araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Tablo 112: Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?

	Frekans	%
Daima	69	37,3
Çoğunlukla	52	28,1
Ara sıra	48	25,9
Hiç	16	8,6
Toplam	185	100,0

“Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusuna 185 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %37.3’ü “daima”, %28.1’i “çoğunlukla”, %25.9’u “ara sıra” ve %8.6’sı “hiç” cevabını vermiştir. Yukarıda görüldüğü gibi, yurt dışında görev yapan din görevlilerinin yarısından fazlası cemaatiyle birlikte vakit geçirmektedir.

Tablo 113: “Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
15-24	6	11	5	4
	23,1%	42,3%	19,2%	15,4%
25-39	23	20	25	5
	31,5%	27,4%	34,2%	6,8%
40-54	22	14	9	6
	43,1%	27,5%	17,6%	11,8%
55 ve üstü	18	7	9	1
	51,4%	20,0%	25,7%	2,9%
Toplam	69	52	48	16
	37,3%	28,1%	25,9%	8,6%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş gurubunun %71.4’ünün, 40-54 yaş gurubunun %70.6’sının, 25-39 yaş gurubunun %58.9’unun ve 15-24 yaş gurubunun %65.4’ünün din görevlisinin onlarla beraber lokalde vakit geçirdiği görülmektedir. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın ve erkek denekler arasında ciddi bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 114: “Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Daima	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiç
Kadın	25	17	16	9
	37,3%	25,4%	23,9%	13,4%
Erkek	44	35	32	7
	37,3%	29,7%	27,1%	5,9%
Toplam	69	52	48	16
	37,3%	28,1%	25,9%	8,6%

3.1.5.2.Öznel Tutumlar:

Tablo 115: Cuma günleri, teravih öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?

	Frekans	%
Evet	121	64,0
Kısmen	44	23,3
Hayır	24	12,7
Toplam	189	100,0

Araştırmanın “Cuma günleri, teravih öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusuna 189 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %64’ü “evet”, %23.3’ü “kısmen”, %12.7’si hayır cevabını vermiştir.

Tablo 116: “Cuma günleri, teravih öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Kısmen	Hayır
15-24	18	6	3
	66,7%	22,2%	11,1%
25-39	43	21	9
	58,9%	28,8%	12,3%
40-54	29	15	9
	54,7%	28,3%	17,0%
55 ve üstü	31	2	3
	86,1%	5,6%	8,3%
Toplam	121	44	24
	64,0%	23,3%	12,7%

“Cuma günleri, teravih öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusuna verilen cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında vaazlardan etkilenme oranının (%86.1) en fazla 55 ve üzeri yaş gurubunda olduğu, en az etkilenmenin de 40-54 yaş gurubunda olduğu görülmektedir. 15-24 genç yaş gurubunun etkilenme oranının 55 ve üzeri yaş gurubundan sonra etkilenmenin fazla olduğu bir gurup olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 117: “Cuma günleri, teravih öncesi ve bayram namazlarında yapılan vaazlar hayatınızda değişiklik yapar mı?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Kısmen	Hayır
Kadın	34	17	10
	55,7%	27,9%	16,4%
Erkek	87	27	14
	68,0%	21,1%	10,9%
Toplam	121	44	24
	64,0%	23,3%	12,7%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında “evet” diyen kadınların oranı (%55.7), “evet” diyen erkeklerin oranından (%68) düşüktür. Bu durumu erkeklerin Cuma ve bayram hutbelerinden istifade etmesine bağlamak mümkündür.

Tablo 118: Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?

	Frekans	%
Hayır	158	78,6
Ara sıra	38	18,9
Evet	5	2,5
Toplam	201	100,0

Araştırmanın “Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusuna 201 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %78.6’sı “hayır”, %18.9’u “ara sıra”, %2.5’i “evet” cevabı vermiştir.

Tablo 119: “Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hayır	Ara sıra	Evet
15-24	20	7	1
	71,4%	25,0%	3,6%
25-39	62	18	1
	76,5%	22,2%	1,2%
40-54	47	8	1
	83,9%	14,3%	1,8%
55 ve üstü	29	5	2
	80,6%	13,9%	5,6%
Toplam	158	38	5
	78,6%	18,9%	2,5%

“Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş

gurubunun %5.6'sı, 40-54 yaş gurubunun %1.8'i, 25-39 yaş gurubunun %1.2'si ve 15-24 yaş gurubunun %3.6'sı "evet" cevabını vermiştir.

Tablo 120: "Din görevlisini ders anlatırken ya da vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?" sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hayır	Ara sıra	Evet
Kadın	58	12	2
	80,6%	16,7%	2,8%
Erkek	100	26	3
	77,5%	20,2%	2,3%
Toplam	158	38	5
	78,6%	18,9%	2,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın ve erkek arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Erkek deneklerin %2.3'ü, kadın deneklerin ise %2.8'i "evet" cevabı vermiştir.

Tablo 121: Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?

	Frekans	%
İşlerimin yoğunluğundan gelemiyorum	115	74,7
Kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmıyorum	5	3,2
Din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum	6	3,9
Din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum	7	4,5
Cami cemaatinden rahatsız oluyorum	4	2,6
Dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum	17	11,0
Toplam	154	100,0

"Caminizde Kuran dersleri olduğu katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?" sorusuna deneklerin 154'ü cevap vermiştir. Bu cevaplama oranı oldukça düşüktür. Cevap veren deneklerin %74.7'si "işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum" cevabıyla çoğunluğu teşkil etmektedir. Bu soruyu sormadaki asıl hedef din görevlisinin fonksiyonunu ölçmektir. Sorunun "din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum" seçeneğini işaretleme oranı % 3.9'dur.

Tablo 122: “Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	İşlerimin yoğunluğundan gelemiyorum	Kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmıyorum	Din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum	Din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum	Cami cemaatinden rahatsız oluyorum	Dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum
15-24	12		2		2	5
	57,1%		9,5%		9,5%	23,8%
25-39	59	1	1	2	1	4
	86,8%	1,5%	1,5%	2,9%	1,5%	5,9%
40-54	33	1		4		5
	76,7%	2,3%		9,3%		11,6%
55 ve üstü	11	3	3	1	1	3
	50,0%	13,6%	13,6%	4,5%	4,5%	13,6%
Toplam	115	5	6	7	4	17
	74,7%	3,2%	3,9%	4,5%	2,6%	11,0%

“Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?” sorusuna verilen cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında, 15-24 yaş gurubunun %57.1’i “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum”, %23.8’i “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” ve %9.5’i “camii öc emaatinden rahatsız oluyorum.” demiştir. 25-39 yaş gurubuna bakıldığında da %86.8’i “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum” ve %5.9’u “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” cevabını vermiştir. 40-54 yaş gurubunun %76.7’si “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum” derken, %11.6’sı “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” ve %9.3’ü “din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu guruptan “din görevlisinin tutum ve davranışlarına ilişkin bir fikir belirtilmemiştir. 55 ve üzeri yaş gurubu incelendiğinde %50’si “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum”, %13.6’sı “Kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmıyorum”, %13.6’sı “din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum”, %13.6’sı “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” seçeneklerini tercih etmişlerdir.

Yaşlara göre yapılan Kuran derslere katılmama sebepleri konusundaki farkı ölçmek için One Way Anova testi uygulanmış ve 0.05 ve daha üst düzeyde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Gözlenen anlamlı farkın hangi guruplar arasında olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Bu test sonucunda 15-24 yaş gurubu ile 25-39 yaş gurupları arasında anlamlı düzeyde farklılık ortaya çıkmıştır.

Tablo 123: “Caminizde Kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	İşlerimin yoğunluğundan gelemiyorum	Kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmıyorum	Din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum	Din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum	Cami cemaatinden rahatsız oluyorum	Dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum
Kadın	38	2	2	6	1	8
	66,7%	3,5%	3,5%	10,5%	1,8%	14,0%
Erkek	77	3	4	1	3	9
	79,4%	3,1%	4,1%	1,0%	3,1%	9,3%
Toplam	115	5	6	7	4	17
	74,7%	3,2%	3,9%	4,5%	2,6%	11,0%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %66.7’si “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum”, %14’ü “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” ve %10.5’i “din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum” cevabını verirken erkek deneklerin %79.4’ü “işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum”, %9.3’ü “dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum” cevabını vermiştir.

Tablo 124: Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?

	Frekans	%
Evet oldukça	179	89,1
Kısmen	21	10,4
Hiç	1	,5
Toplam	201	100,0

Yurt dışındaki Türkler'in DİB'nin göndermiş din görevlileri hakkındaki tutumlarını öğrenmek amacıyla "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?" sorusu sorulmuş ve 201 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin % 89.1'i çok faydalı bulduklarını, %10.4'ü de kısmen faydalı bulduğunu belirtmiştir. Hiç faydalı olmadığını düşünenlerin oranı %0.5'tir.

Tablo 125: "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?" sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet oldukça	Kısmen	Hiç
15-24	22	6	
	78,6%	21,4%	
25-39	72	7	
	91,1%	8,9%	
40-54	52	5	1
	89,7%	8,6%	1,7%
55 ve üstü	33	3	
	91,7%	8,3%	
Toplam	179	21	1
	89,1%	10,4%	,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunun diğer yaş guruplarına göre din görevlilerini daha az faydalı buldukları ortaya çıkmaktadır. Bu durumu gençlerin din görevlilerinden daha farklı bir tutum beklentisi içinde olmalarına ve din görevlilerinin gençlerin beklentilerine hitap etmemesine bağlamak mümkündür.

Tablo 126: “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Türkiye’den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet oldukça	Kısmen	Hiç
Kadın	69	7	
	90,8%	9,2%	
Erkek	110	14	1
	88,0%	11,2%	,8%
Toplam	179	21	1
	89,1%	10,4%	,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %90.8’i ,erkek deneklerin ise %88’i “evet oldukça” cevabını vermiştir. Kadın deneklerde “hiç faydalı bulmuyorum” seçeneğini işaretleyen olmamışsa da erkek deneklerin %0.8’i bu şıkkı tercih etmiştir.

Tablo 127: Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?

	Frekans	%
Hepsinden memnunum	96	48,5
Çoğundan memnunum	81	40,9
Çok azından memnunum	21	10,6
Toplam	198	100,0

Araştırmanın “Diyanet’in gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusuna 198 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %89.4’ü memnun olduklarını belirtmişlerdir. Din adamlarının çoğundan memnun olmadığını belirtenlerin oranı ise %10.6’dır. Bu bulgu, “Diyanet’in Türkiye’den din görevlileri göndermesini faydalı buluyor musunuz?” sorusuna verilen “kısmen” cevabıyla örtüşmektedir.

Tablo 128: “Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Hepsinden memnunum	Çoğundan memnunum	Çok azından memnunum
15-24	10	17	
	37,0%	63,0%	
25-39	38	37	5
	47,5%	46,3%	6,3%
40-54	24	23	9
	42,9%	41,1%	16,1%
55 ve üstü	24	4	7
	68,6%	11,4%	20,0%
Toplam	96	81	21
	48,5%	40,9%	10,6%

“Diyanet’in gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusunun cevapları yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunda “çok azından memnunum” cevabı hiç yokken, 25-39 yaş gurubunun %6.3’ü, 40-54 yaş gurubunun %16.1’i ve 55 ve üzeri yaş gurubunun %20’si “çok azından memnunum” cevabını vermiştir.

Tablo 129: “Diyanetin gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Hepsinden memnunum	Çoğundan memnunum	Çok azından memnunum
Kadın	30	41	1
	41,7%	56,9%	1,4%
Erkek	66	40	20
	52,4%	31,7%	15,9%
Toplam	96	81	21
	48,5%	40,9%	10,6%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkek deneklerin %15.9’u, kadın deneklerin ise %1.4’ü din görevlilerinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyete göre din görevlileri için duyulan memnuniyetin farkını ölçmek için Ki Kare testi uygulanmış ve

,000 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Erkeklerin daha az memnun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 130: Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	140	70,0
Hayır	5	2,5
Kısmen	55	27,5
Toplam	200	100,0

“Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?” sorusuna 200 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %70’i “evet”, %27.5’i “kısmen”, %2.5’i “hayır” cevabını vermiştir.

Tablo 131: “Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır	Kısmen
15-24	18		10
	64,3%		35,7%
25-39	59	1	19
	74,7%	1,3%	24,1%
40-54	37	1	19
	64,9%	1,8%	33,3%
55 ve üstü	26	3	7
	72,2%	8,3%	19,4%
Toplam	140	5	55
	70,0%	2,5%	27,5%

Tabloda görüldüğü gibi, bütün yaş guruplarında “evet” cevabı ağırlıktadır. “hayır” seçeneğine bakıldığında 55 ve üzeri yaş gurubunun %8.3’ü, 40-54 yaş gurubunun %1.8’i ve 25-39 yaş gurubunun %1.3’ü bu seçeneği işaretlemiştir. 15-24 yaş gurubunda “hayır” cevabı görülmemektedir.

Tablo 132: “Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Kısmen
Kadın	59		16
	78,7%		21,3%
Erkek	81	5	39
	64,8%	4,0%	31,2%
Toplam	140	5	55
	70,0%	2,5%	27,5%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkek deneklerin %4’ü “hayır” cevabı verirken, kadın deneklerden böyle bir cevap gelmemiştir. Kadın deneklerin “başarılı bulma” oranı erkeklerinkinden fazladır.

Tablo 133: Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	106	55,2
Kısmen	69	35,9
Hayır	17	8,9
Toplam	192	100,0

Araştırmanın “Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?” sorusuna 192 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin yarısından fazlası (%55.2) din görevlisinin kendi dertlerini ve problemlerini anladığını düşünmektedir. Bu soruya deneklerin %35.9’u “kısmen”, %8.9’u “hayır” cevabı vermiştir.

Tablo 134: “Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Kısmen	Hayır
15-24	11	13	2
	42,3%	50,0%	7,7%
25-39	47	23	6
	61,8%	30,3%	7,9%
40-54	25	23	7
	45,5%	41,8%	12,7%
55 ve üstü	23	10	2
	65,7%	28,6%	5,7%
Toplam	106	69	17
	55,2%	35,9%	8,9%

Din görevlisinin kendilerini anlayıp anlamamaları konusunda sorulan soru deneklerin yaş guruplarıyla karşılaştırıldığında 40-54 yaş gurubu %12.7 oranında “hayır” cevabı vererek anlamadığını belirtmiştir. Diğer yaş guruplarıyla karşılaştırıldığında en fazla bu yaş gurubu din görevlisi tarafından anlaşılamadıklarını düşünmektedirler.

Tablo 135: “Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musunuz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Kısmen	Hayır
Kadın	40	24	5
	58,0%	34,8%	7,2%
Erkek	66	45	12
	53,7%	36,6%	9,8%
Toplam	106	69	17
	55,2%	35,9%	8,9%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında iki cins arasında ciddi farklılıkların olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte erkek deneklerin din görevlilerinin onları anlama noktasında kadın deneklerden daha olumsuz düşündüğü ortaya çıkmıştır.

Tablo 136: Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?

	Frekans	%
Evet	135	67,8
Kısmen	57	28,6
Hayır	7	3,5
Toplam	199	100,0

“Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusuna deneklerden 199 kişi cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %67.8’i “evet”, %28.6’sı “kısmen”, %3.5’i “hayır” seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 137: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Kısmen	Hayır
15-24	19	8	
	70,4%	29,6%	
25-39	56	21	2
	70,9%	26,6%	2,5%
40-54	34	18	3
	61,8%	32,7%	5,5%
55 ve üstü	26	10	2
	68,4%	26,3%	5,3%
Toplam	135	57	7
	67,8%	28,6%	3,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubunun hiç “hayır” cevabı vermediği görülmektedir. Din görevlilerinin örnek olma durumunda en olumsuz tutum 45-54 yaş gurubunda görülmektedir. 45-54 yaş gurubunun % 5.5’i “hayır” demiştir.

Tablo 138: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Kısmen	Hayır
Kadın	55	14	2
	77,5%	19,7%	2,8%
Erkek	80	43	5
	62,5%	33,6%	3,9%
Toplam	135	57	7
	67,8%	28,6%	3,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığı zaman kadın deneklerin erkek deneklere oranla din görevlilerini daha çok müslümanlara örnek olabilecek düzeyde görmektedirler. Bu durumu kadınların erkeklere oranla din görevlisiyle daha az mesai harcamalarına bağlamak mümkündür.

Tablo 139: Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayri Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?

	Frekans	%
Evet	86	44,3
Kısmen	67	34,5
Hayır	41	21,1
Toplam	194	100,0

“Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayri Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?” sorusuna 194 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %44.3’ü “evet”, %34.5’i “kısmen”, %21.1’i “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?” sorusuna paralel olarak sorulan bu soruda bir önceki soruda gösterilen tutumdan farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Gelen din görevlilerinin müslümanlara örnek olmada yetkin oldukları ancak diğer din mensuplarına karşı etkin olmada yetkin olmadıkları görülmektedir. Bunda din görevlilerinin gittikleri ülkenin dilini bilmeme ve oranın dini ve kültürel yaşamı hakkında bilgi sahibi olmamalarının etkili olduğu düşünülebilir.

Tablo 140: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Kısmen	Hayır
15-24	14	7	4
	56,0%	28,0%	16,0%
25-39	33	32	14
	41,8%	40,5%	17,7%
40-54	22	17	14
	41,5%	32,1%	26,4%
55 ve üstü	17	11	9
	45,9%	29,7%	24,3%
Toplam	86	67	41
	44,3%	34,5%	21,1%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında bir üst soruyla paralellik arz etmektedir. 55 ve üzeri yaş gurubunun %24.3’ü, 40-54 yaş gurubunun %26.4’ü, 25-39 yaş gurubunun %17.7’si ve 15-24 yaş gurubunun %16’sı “hayır” cevabı vermiştir. En olumlu tutumu 15-24 yaş gurubu, en olumsuz tutumu ise 40-54 yaş gurubu göstermektedir.

Tablo 141: “Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Kısmen	Hayır
Kadın	36	22	12
	51,4%	31,4%	17,1%
Erkek	50	45	29
	40,3%	36,3%	23,4%
Toplam	86	67	41
	44,3%	34,5%	21,1%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın deneklerin %17.1’inin, erkek deneklerin ise %23.4’ünün “hayır” cevabı verdiği görülmektedir. Erkek deneklerde din görevlilerinin gayrı müslimlere örnek olma noktasındaki tutumları kadın deneklere oranla daha olumsuzdur.

Tablo 142: Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?

	Frekans	%
Namaz kıldırması	28	14,4
Cemaata kuran ve dini bilgileri öğretmesi	32	16,4
Çocukların dini eğitimleri ile uğraşması	31	15,9
Topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması	48	24,6
Hepsi	56	28,7
Toplam	195	100,0

“Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?” sorusuna 195 denek cevap vermiştir. Deneklerin % 28.7’si diğer seçeneğine “hepsi” yazarak konular arasında ayırım yapmamıştır. Geri kalan deneklerin tercihleri sırasıyla %24.6 ile “topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması”, %16.4 ile “cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi”, %15.9 ile “çocukların dini eğitimleri ile uğraşması”, %14.4 ile “namaz kıldırması” şeklinde olmuştur.

Tablo 143: “Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Namaz kıldırması	Cemaate Kuran ve dini bilgileri öğretmesi	Çocukların dini eğitimleri ile uğraşması	Topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması	Hepsi
15-24	2	7	3	6	7
	8,0%	28,0%	12,0%	24,0%	28,0%
25-39	11	14	11	21	23
	13,8%	17,5%	13,8%	26,3%	28,8%
40-54	10	8	11	13	12
	18,5%	14,8%	20,4%	24,1%	22,2%
55 ve üstü	5	3	6	8	14
	13,9%	8,3%	16,7%	22,2%	38,9%
Toplam	28	32	31	48	56
	14,4%	16,4%	15,9%	24,6%	28,7%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 25 yaş üzeri, din görevlisinin “topluma dini ve ahlaki yaşantı noktasında örnek olması” seçeneği üzerinde yoğunlaşırken; 25 yaş altındaki

deneklerin “cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi” seçeneği üzerinde yoğunlaşmaktadır. 15 -24 yaş gurubunun üzerinde en az yoğunlaştığı seçenek “namaz kıldırması” seçeneği olmuştur. 25 -39 yaş gurubu ise “namaz kıldırması” ve “çocukların dini eğitimleri ile uğraşması” seçenekleri üzerinde en az ve eşit olarak yoğunlaştıkları seçeneklerdir. “Cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi” seçeneği ise 40 yaş üzerindeki deneklerin en az yoğunlaştıkları seçenek olmuştur.

Tablo 144: “Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Namaz kıldırması	Cemaate Kuran ve dini bilgileri öğretmesi	Çocukların dini eğitimleri ile uğraşması	Topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması	Hepsi
Kadın	11	12	13	17	19
	15,3%	16,7%	18,1%	23,6%	26,4%
Erkek	17	20	18	31	37
	13,8%	16,3%	14,6%	25,2%	30,1%
Toplam	28	32	31	48	56
	14,4%	16,4%	15,9%	24,6%	28,7%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın ve erkek deneklerin cevapları birbirine yakındır. Tercihler arasında erkek deneklerin %30’u bir ayrıma gitmezken kadın deneklerin de %26.4’ü ayırım yapmamıştır. Kadın deneklerin %23.6’sı erkek deneklerin ise % 25.2’si “topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması” cevabını vermişlerdir. Kadın deneklerde ikinci sırada %18.1 oranında “çocukların dini eğitimleri ile uğraşması” olurken, erkek denekler ikinci sırada %16.3’lük oranla “cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi” olmuştur. Her iki cinsiyetin son tercihleri din görevlisinin “namaz kıldırması” seçeneği olmuştur.

Tablo 145: Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?

	Frekans	%
Maddi imkanlarını iyileştirme isteği	37	19,7
Yabancı kültürleri tanıma ve dil öğrenme isteği	11	5,9
Çocuklarına daha iyi tahsil sunma isteği	16	8,5
Yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği	123	65,4
Diğer	1	,5
Toplam	188	100,0

“Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?” sorusuna 188 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %65.4’ü “yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği”, %19.7’si “maddi imkanlarını iyileştirme isteği”, %8.5’i “çocuklarına daha iyi tahsil sunma isteği”, %5.9’u “yabancı kültürleri tanıma ve dil öğrenme isteği” seçeneklerini işaretlemiştir.

Tablo 146: “Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Maddi imkanlarını iyileştirme isteği	Yabancı kültürleri tanıma ve dil öğrenme isteği	Çocuklarına daha iyi tahsil sunma isteği	Yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği	Diğer
15-24	3	3	2	15	
	13,0%	13,0%	8,7%	65,2%	
25-39	12	1	2	60	1
	15,8%	1,3%	2,6%	78,9%	1,3%
40-54	12	5	6	30	
	22,6%	9,4%	11,3%	56,6%	
55 ve üstü	10	2	6	18	
	27,8%	5,6%	16,7%	50,0%	
Toplam	37	11	16	123	1
	19,7%	5,9%	8,5%	65,4%	,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında yaşlar arasında ciddi farklılıkların olmadığı görülmektedir. “Maddi imkanlarını iyileştirme isteği” düşüncesi yaş ilerledikçe

artmaktadır. “Yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği” düşüncesi %78.9’luk oranla en çok 25-39 yaş gurubunda hakimdir.

Tablo 147: “Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Maddi imkanlarını iyileştirme isteği	Yabancı kültürleri tanıma ve dil öğrenme isteği	Çocuklarına daha iyi tahsil sunma isteği	Yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği	Diğer
Kadın	6	2	5	56	
	8,7%	2,9%	7,2%	81,2%	
Erkek	31	9	11	67	1
	26,1%	7,6%	9,2%	56,3%	,8%
Toplam	37	11	16	123	1
	19,7%	5,9%	8,5%	65,4%	,5%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın ve erkek denekler arasında ciddi düşünce farkı ortaya çıkmaktadır. Din görevlilerinin “yurt dışındaki vatandaşlara hizmet gayesi” ile geldiğini düşünen erkek denek oranı %56.3 iken kadın deneklerde bu oran %81.2’dir. Din görevlilerinin “maddi imkanları iyileştirme gayesi” ile geldiklerini düşünen kadın denek oranı %8.7 iken erkek deneklerde bu oran %26.1 olarak gözükmetedir.

Tablo 148: Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?

	Frekans	%
İman	40	20,9
İbadet	31	16,2
Ahlak	35	18,3
Tarih	9	4,7
Hiz. Muhammed’in hayatı	12	6,3
Hepsi	64	33,5
Toplam	191	100,0

“Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir” sorusuna 191 denek cevap vermiştir. Anket metninde “diğer” seçeneğini, deneklerin %33.5’i “hepsi” şeklinde doldurmuştur. Diğer konulardan “iman” %20.9, “ahlak” %18.3, “ibadet” %16.2, “Hz. Muhammed’in hayatı” %6.3 ve “tarih” %4.7 oranında tercih edilmiştir.

Tablo 149: “Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	İman	İbadet	Ahlak	Tarih	Hiz. Muhammed’in hayatı	Hepsi
15-24	5	3	3		5	8
	20,8%	12,5%	12,5%		20,8%	33,3%
25-39	17	11	10	4	5	30
	22,1%	14,3%	13,0%	5,2%	6,5%	39,0%
40-54	12	8	17	3	1	13
	22,2%	14,8%	31,5%	5,6%	1,9%	24,1%
55 ve üstü	6	9	5	2	1	13
	16,7%	25,0%	13,9%	5,6%	2,8%	36,1%
Toplam	40	31	35	9	12	64
	20,9%	16,2%	18,3%	4,7%	6,3%	33,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubu “iman” ile “Hz. Muhammed’in hayatı”nı %20.8 lik oranla eşit şekilde talep etmişlerdir. Ve “Hz. Muhammed’in hayatı”nın anlatılmasını en çok isteyen gurup 15-24 yaş gurubudur. 25-39 yaş gurubuna bakıldığında isteklerin “iman” konusunda yüksek olduğu görülmektedir. 40-54 yaş gurubunda ise “ahlak” konusu ağır basmaktadır. 55 ve üstü yaş gurubu “ibadet” konularının anlatılmasında yoğunluktadır.

Tablo 150: “Din görevlisi din öğretiminde daha çok hangi konulara ağırlık vermelidir?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	İman	İbadet	Ahlak	Tarih	Hiz. Muhammed’in hayatı	Hepsi
Kadın	18	13	10	4	4	21
	25,7%	18,6%	14,3%	5,7%	5,7%	30,0%
Erkek	22	18	25	5	8	43
	18,2%	14,9%	20,7%	4,1%	6,6%	35,5%
Toplam	40	31	35	9	12	64
	20,9%	16,2%	18,3%	4,7%	6,3%	33,5%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın ve erkek denekler arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Erkek denekler %35.5 oranında konu ayrımına gitmeksizin “hepsi” derken kadın deneklerden “hepsi” diyenlerin oranı %30’dur. Kadın deneklerin ağırlık verilmesini istedikleri konuların başında %25.7 oranıyla “iman”, %18.6 ile “ibadet”, %5.7 ile “tarih” ve “Hz. Muhammed’in hayatı” konuları gelmektedir. Erkek deneklerin %20.7’si “ahlak” konusunu ağırlık verilmesi istedikleri konuların başında gelirken, %18.2’si “iman”, %14.9’u “ibadet”, %6.6’sı “Hz. Muhammed’in hayatı” ve %4.1’i de “tarih” konularına ağırlık verilmesini istemiştir.

Tablo 151: Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?

	Frekans	%
Evet	88	46,8
Hayır	100	53,2
Total	188	100,0

“Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusuna 188 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin % 53.2’si “hayır”, %46.8’i “evet” cevabını vermiştir. Ek bir ders talep edenlerin oranı yarıyı geçmemektedir.

Tablo 152: “Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

	Evet	Hayır
15-24	8	16
	33,3%	66,7%
25-39	40	38
	51,3%	48,7%
40-54	19	32
	37,3%	62,7%
55 ve üstü	21	14
	60,0%	40,0%
Toplam	88	100
	46,8%	53,2%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 55 ve üzeri yaş gurubun %60’ı, 25-39 yaş gurubunun %51.3’ü, 40-59 yaş gurubunun %37.3’ü ve 15-24 yaş gurubunun %33.3’ü “evet” cevabı vermiştir. Ek bir ders alma konusunda en çok talep 55 ve üzeri yaş gurubundan gelmektedir. İkinci sırada 25-39 yaş gurubu, en sonda 15-24 yaş gurubu gelmektedir.

Tablo 153: “Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır
Kadın	36	33
	52,2%	47,8%
Erkek	52	67
	43,7%	56,3%
Toplam	88	100
	46,8%	53,2%

“Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?” sorusu cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin %52.2’sinin, erkek deneklerin ise %43.7’sinin “evet” cevabı verdiği görülmüştür. Kadın deneklerin talebinin erkek deneklerden fazla olmasını kadınların günlük namazlarda ve Cuma namazlarında yapılan hutbe ve vaazlardan faydalanamamasına bağlamak mümkündür.

Tablo 154: Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?

	Frekans	%
Evet	84	42,4
Hayır	48	24,2
Fark etmez	66	33,3
Toplam	198	100,0

“Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusuna 198 denek cevap vermiştir. Deneklerin %42.4’ü “evet”, %24.2’si “hayır”, %33.3’ü “fark etmez” seçeneklerini tercih etmiştir.

Tablo 155: “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır	Fark etmez
15-24	14	4	9
	51,9%	14,8%	33,3%
25-39	32	20	28
	40,0%	25,0%	35,0%
40-54	23	15	16
	42,6%	27,8%	29,6%
55 ve üstü	15	9	13
	40,5%	24,3%	35,1%
Toplam	84	48	66
	42,4%	24,2%	33,3%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında evet cevabı verenlerde en yüksek oranı 15-24 yaş gurubu; “hayır” cevabını verenlerde en yüksek yaş gurubunu 40-54 yaş gurubu oluşturmaktadır. Yaş gurupları arasında “fark etmez” tutumunu sergileyenler arasında ciddi fark yokken 40-54 yaş gurubunun bu tutumu en az tercih eden gurup olduğu görülmektedir. Din görevlisinin Danimarka’da yetişmiş birisi olmasını isteyenlerin oranı %50’yi bulmamaktadır. Bu durumu orada gerçekleşecek eğitimin yeterli olmayacağı inancıyla açıklamak mümkündür.

Tablo 156: “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Fark etmez
Kadın	31	15	28
	41,9%	20,3%	37,8%
Erkek	53	33	38
	42,7%	26,6%	30,6%
Toplam	84	48	66
	42,4%	24,2%	33,3%

Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında “evet” cevabında ciddi bir fark görülmezken, “hayır” cevabında erkek deneklerin kadın deneklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Kadın deneklerin %20.3’ü, erkek deneklerin %26.6’sı “hayır” cevabı vermiştir. İki grupta da “fark etmez” cevabı verenler azımsanmayacak orandadır. Kadın deneklerin %37.8’i, erkek deneklerin %30.6’sı “fark etmez” demişlerdir.

Tablo 157: Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?

	Frekans	%
Evet	118	60,8
Hayır	11	5,7
Hiç düşünmedim	65	33,5
Total	194	100,0

“Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusuna 194 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %60.8’i “evet” derken, “hayır” diyenlerin oranı sadece %5.7’dir. Deneklerin %33.5’i “hiç düşünmedim” cevabını vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar, “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusuna verilen cevaplarla çelişmektedir. Din görevlisinin Danimarka’da yetişmiş biri olmasını tercih edenlerin oranı %42.4’tür sadece.

Tablo 158: “Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

Yaşınız	Evet	Hayır	Hiç düşünmedim
15-24	11	1	13
	44,0%	4,0%	52,0%
25-39	47	4	31
	57,3%	4,9%	37,8%
40-54	30	4	17
	58,8%	7,8%	33,3%
55 ve üstü	30	2	4
	83,3%	5,6%	11,1%
Toplam	118	11	65
	60,8%	5,7%	33,5%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında yaş seviyesi arttıkça, orada din görevlisi olarak çalışma isteği de artmaktadır. Sorunun asıl hedefi orada ileriye yönelik potansiyel bir din görevlisi olup olmadığını araştırmaktı. Tabloda görüldüğü gibi genç kuşak dediğimiz 15-24 yaş gurubunda bu oran %44 gibi kayda değer bir oran çıkmıştır. Hiç düşünmeyenlerin oranı ise %52’dir.

Tablo 159: “Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” cinsiyetle karşılaştırılması.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Hiç düşünmedim
Kadın	42	4	26
	58,3%	5,6%	36,1%
Erkek	76	7	39
	62,3%	5,7%	32,0%
Toplam	118	11	65
	60,8%	5,7%	33,5%

“Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusu cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek deneklerin %62.3'ü, kadın deneklerin %58.3'ü “evet” cevabını vermiştir. Bu durumda erkek deneklerin kadın deneklere oranla daha fazla arzu ettikleri görülmektedir.

Tablo 160: Din görevlisinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	156	80,0
Hayır	7	3,6
Fark etmez	32	16,4
Toplam	195	100,0

“Din görevlisinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?” sorusuna 195 denek cevap vermiştir. Cevap veren deneklerin %80'ini “evet”, %16.4'ü “fark etmez”, %3.6'sı “hayır” cevabı vermiştir.

Tablo 161: “Din görevlisinin ilahiyat fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?” sorusunun yaşlara göre dağılımı.

	Evet	Hayır	Fark etmez
15-24	19		8
	70,4%		29,6%
25-39	65	4	11
	81,3%	5,0%	13,8%
40-54	39	3	10
	75,0%	5,8%	19,2%
55 ve üstü	33		3
	91,7%		8,3%
Toplam	156	7	32
	80,0%	3,6%	16,4%

Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında din görevlisinin ilahiyat mezunu olmasını en çok isteyen grup 55 ve üzeri yaş gurubu olmuştur. 25-39 yaş gurubunun %81.3'ü, 40-54

yaş gurubunun %75'i, 15-24 yaş gurubunun %70.4'ü "evet" demiştir. "hayır" cevabı verenlerin oranı çok düşüktür ve en fazla 25-54 yaş gurubundan çıkmıştır.

Tablo 162: "Din görevlisinin ilahiyat fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?" sorusunun cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyetiniz	Evet	Hayır	Fark etmez
Kadın	61	2	11
	82,4%	2,7%	14,9%
Erkek	95	5	21
	78,5%	4,1%	17,4%
Toplam	156	7	32
	80,0%	3,6%	16,4%

Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın deneklerin %82.4'ü din görevlisinin ilahiyat mezunu olmasının daha faydalı olacağı görüşüne sahiptirler. Bu görüşe sahip olan erkek deneklerin oranı %78.5'tir. kadın deneklerin %14.9'u, erkek deneklerin %17.4'ü "fark etmez" cevabını vermiştir.

3.2. Bulguların Değerlendirilmesi

Danimarka'da gerçekleştirilen bu alan araştırmasının asıl hedefi, Diyanet'in Danimarka'da bulunan Türkler üzerindeki etkisi, Türklerin adı geçen kurum hakkında düşünceleri ve kurumdan beklentileridir. Bu tarzda yapılan ilk çalışma olması nedeniyle genel yaş sınırlandırmasına gidilmemiştir. Diyanet, hangi yaş gurubunda daha etken, gerçekten Diyanet'in orda olması orada yetişen nesillere bir katkısı oldu mu gibi sorulara cevap bulmak amacıyla yaş sınırlaması yapılmamıştır. Gerekli görülen sorular yaş ve cinsiyete bağımlı olarak analiz edilmiştir. Cinsiyete bağımlı analizlerdeki hedef, orada yaşayan bayanların Diyanet'ten yeterince istifade edip edemediğini tahlil etmektir

Yapılan bu çalışmanın %13,6'sını 15-24 yaş gurubu; %40,8'ini 25-39 yaş gurubu; %27,7'sini 40-54 yaş gurubu ve %17,8'ini 55 ve üzeri yaş gurubu; %36,6'sını bayanlar %63,4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Kadın ve erkek oranındaki dağılımın eşitsizliğinin sebebi anketlerin çoğunlukla cami cemaatine uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle cemaatin en kalabalık olduğu Cuma namazı esnasında anketlerin dağıtılmış

olması erkek denek oranını arttırmıştır. Bayanlara ya eşleri aracılığıyla ya da derneklerde yapılan bayan toplantılarında ulaşılmıştır. Deneklerin %79.2'si "Türkiye" de, %19.3'ü "Danimarka"da, %1.4'ü de bu iki ülke dışında başka bir ülkede doğmuştur.

Deneklerin %59.4'ü eşinin çalıştığını, %40.6'sı ise çalışmadığını belirtmiştir. Yurt dışında yaşayan Türk ailelerinin yarısından fazlası karı-koca birlikte çalışmaktadır. Ağır işlerde çalışmış ve halen çalışan Türklerin pek çoğu ciddi anlamda rahatsızdır. Fiziki ve psikolojik rahatsızlıklar onların pek çok eğitimini aksattığı gibi din eğitimini de yavaşlatmakta ve aksatmaktadır. Bu aksama iki yönlüdür. Ağır işlerde çalışma, gece yarıları çalışma, yetişkinlerin cami ve derneklerde olan derslere katılımını mümkün kılmamaktadır. Ayrıca sabah işe gidip, akşam gelen veyahut vardiya usulü çalışan bir anne veya baba çocuğunu bir günde çok az görebilmekte ve eğitimi açısından yetersiz kalabilmektedir (Sezgin, 1991; 159).

Deneklerin toplum içindeki dini hassasiyetlerini ölçmek amacıyla "Size göre Müslüman Türk vatandaşının Danimarka'da karşılaştığı en önemli sosyal problem nedir?" sorusu soruldu. Deneklerin %26.4'ü "ırkçılık-uyum-entegrasyon", %20.9'u "dini yaşama-nesle anlatma", %12.2'si "dil", %11.5'i "kültürel çatışma", %6.8'i "eğitim", %5.4'ü "işsizlik" ekseninde cevaplar vermiştir. Deneklerin %30'u gibi büyük bir kısmı da bu soruyla ilgili bir fikir beyan etmediği gibi %10.8 gibi yüksek oranı da "bir sosyal problemin olmadığı" görüşünü belirtmişlerdir. Tercihlerin ikinci sırasında "dini yaşama, nesle anlatma" gelmektedir. Aslında dini yaşama noktasında ciddi bir sıkıntı bulunmamaktadır. Kişi genelde istediği yerde namaz kılabilen, bir araya gelerek dernekleşebilen, maddi imkanlar dahilinde ibadet yeri açabilmektedir. Kız çocukları okulda başarılarını örebilmektedir. Dini nesle anlatma noktasında da ikinci bölümde verilen analizlerde de görüldüğü gibi Diyanet'in genç kuşağa ulaşmada çok etkin olduğu bir gerçektir. Oraya giden birinci ve ikinci neslin din konusunda pek çok şeyi kitaplarda öğrendiği, üçüncü ve dördüncü neslin artık pek çok şeyi din görevlilerinden öğrendiği görülmektedir. Deneklerin dini yaşama zorluğundan kastettikleri muhtemelen yabancı bir toplum ve farklı bir din içinde içsel olarak dinden uzaklaşma ve bunun getirisi olarak dini yaşayamaması şeklinde anlamak daha doğru olacaktır.

İslam dinine mensup olan Türkler üzerinde yapılan bu çalışmada, Müslüman-Türklerin gayr-ı müslimlerle olan ilişkileri incelenmek istenmiş ve ne kadar dinin emirleri

doğrultusunda hareket edildiği merak edilmiştir. Deneklerin %75.1'i "karşılaştıklarında selamlaştıkları", %14.1'i "akşam ve gündüz oturmalarına gidip geldiklerini", %8.8'i "doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlerde beraber olduklarını", %2'si ise "hiç konuşmadıklarını" belirtmiştir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında "hiç konuşmama" durumu, 15-24 yaş gurubu ile 40-54 yaş gurubunda görülmektedir. "Karşılaştığımızda selamlaşırız" şikkını seçme oranı yaş büyüdükçe artmakta, "doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlere katılırız" şikkını seçme oranı ise yaş küçüldükçe artmaktadır. 15-24 yaş gurubunda "doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlere katılma" ile "akşam ve gündüz oturmalarına gitme" seçenekleri aynı oranda tercih edilirken; 25 ve üzeri yaş guruplarında oturmaya gitmek merasimlere gitmekten daha ağır basmaktadır. Bu durumu merasimlerin dini ritüelleri içermesine bağlamak mümkündür. Genç kuşağın okul çevresindeki arkadaşlarıyla bir arada olması da bu sonucu doğurmuştur. Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında "selamlaşma" erkek denekler arasında yaygınken, "bir takım özel günlerde ve akşam oturmalarında beraber olma" kadın denekler arasında daha yaygındır.

Deneklere "Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?" sorusu sorulmuş ve deneklerin %18'i "hiçbir zaman düşünmediğini", %56.3'ü "zaman zaman düşündüğünü", %25.7'si ise "her zaman düşündüğünü" belirtmiştir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında keşke Türkiye'de yaşaydım diye düşünen en yoğun gurup 25-39 yaş gurubu olmuştur. Sonra sırasıyla 55 ve üzeri, 15-24 ve 40-54 yaş gurubu gelmektedir. En genç kuşağın en yaşlı kuşakla bu konuda aynı düşünmesi dikkat çekicidir. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek denekler kadın deneklere oranla daha fazla Türkiye'de yaşama fikrine sahiptirler. Bu soruya paralel "Çocuklarını zın ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?" sorusu sorulmuş ve "Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye'de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?" sorusuyla karşılaştırıldığında "evet her zaman" seçeneği ile "hayır hiç bir zaman" seçeneğini tercih edenlerin oranı artmıştır. Ortaya çıkan bu tablo deneklerin çocuklarının Türkiye'de yaşayıp yaşamamaları konusundaki fikirleri daha keskindir. Kendileri için "zaman zaman" cevabı ağırlıkta iken çocukları söz konusu olduğunda, "evet" yada "hayır" cevaplarında artma olmuştur. Çocukları için düşünmede "evet" cevabı %10'a yakın bir artış göstermiştir. Çünkü kendileri Danimarka'ya ilk gittiklerinde kendi

kabuklarında dini ve ahlaki yaşayışlarını muhafaza edebilmişlerdir. Ancak daha sonra orada büyüyen ve oranın okullarında okuyan çocuklarına istedikleri şekilde etkili olamamışlardır. Bu durumda “kayıp nesil” denen bir nesil ortaya çıkmıştır. Orada yapılan gözlemlerde görülmüştür ki, ağır iş şartlarından ziyade evlatlarını yitirme korkusu hatta yitirmeleri onları daha fazla yıpratmıştır. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında en fazla “evet” cevabı veren 40-54 yaş gurubudur. Çünkü bütün sıkıntıları bu nesil üstlenmiştir. 55 yaşın altındaki denekler, kendilerinden ziyade çocuklarının Türkiye’de yaşamalarını arzu etmektedirler. Bu soru cinsiyet ile karşılaştırıldığında kadın deneklerin yarısından fazlası “zaman zaman” cevabı vermiştir. Kadın deneklerin “evet” cevabı, “hayır” cevabından fazladır. Erkek deneklerin çocukları için düşünceleri daha kesindir. “Evet” ve “hayır” cevaplarında erkek deneklerin oranları kadın deneklere oranla daha fazladır.

Deneklerin dini hassasiyetlerini ölçmek amacıyla “Alkol kullanıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Sürekli içiyorum diyen olmadığı gibi, alkolün çokça tüketildiği bir ülkede deneklerin sadece %10.2’si zaman zaman kullandığını belirtmiştir. Çıkan bu sonuçta anketin cami cemaatine uygulanmış olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında alkol kullanımında 40-54 yaş gurubunun ağırlıkta olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla 55 ve üzeri, 25-39 ve 15-24 yaş gurubu gelmektedir. 15-24 yaş gurubunun alkol tüketiminin az olması oldukça olumlu bir tablodur. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında ise kadın deneklerin %100’ü “hayır hiçbir zaman” cevabı vermiş olması Türk yapısının muhafaza edildiğini göstermektedir. Erkek deneklerin ise %16.3’ü “zaman zaman” alkol tükettiğini belirtmiştir. Bu soruya paralel olarak “Bara veya diskoya gider misiniz?” sorusu sorulmuş ve sadece %7.7’si “arasıra” cevabını vermiştir. “Sürekli” seçeneğini seçen denek olmamıştır. Deneklerin bar ve disko alışkanlığı, alkol kullanımı alışkanlığından daha düşük fakat yaş dağılımı daha farklıdır. 55 ve üzeri yaş gurubunda hiç bir şekilde bara gitme alışkanlığı gözükmezken 40-54 yaş gurubu ile 15-24 yaş gurubunda %10’u aşmaktadır. 25-39 yaş gurubunda ise %8.3’tür. Bara gitme alışkanlığı erkeklerde %11.5 iken kadınlarda sadece %1.3’tür.

Deneklerin dini bilgilerini ölçmek amacıyla onlara Kuran’ı, namazı, İslam’ın ve imanın şartlarını bilip bilmediği ve bilenlere bu bilgilerin kimlerden öğrenildiği sorulmuştur. Kuran okumasını bilenlerin oranı %50’yi geçmektedir. Yaşla karşılaştırıldığında yaş

seviyesi azaldıkça Kuran okumayı bilenlerin oranı artmıştır. 55 ve üzeri yaş gurubu, 40-54 yaş gurubundan daha fazla kuran okumayı bilmektedir. 40-54 yaş gurubunun sadece %35.6'sı Kuran'ı okuyabilmektedir. 40-54 yaş gurubunun en düşük yüzdeliğe sahip olmasını yoğun iş temposuna ve gençlik döneminde onlara din eğitimi hizmetinin ulaşmamasına; 55 ve üstü yaş gurubunun yüzdelik değerinin 40-54 yaş gurubundan yüksek olmasını, emekli olmalarına ve camiye ve dini öğrenmeye daha çok vakit ayırabilmelerine; 40 ve altı yaş gurubunun yüzdelik değerinin 40-54 yaş gurubuna göre daha yüksek olmasını da Diyanet'in eğitim faaliyetlerinin bunlara daha fazla ulaşmasına bağlamak mümkündür. "Kuran'ı aslından okuyabilme durumu" ile "cinsiyet" karşılaştırıldığında kadınların %71.4 oranında yüksek bir yüzdeye sahip oldukları görülmektedir. Erkeklerin okuyabilme oranı ise %47.8 dir. Kadınlar erkekler kadar dernekle ve camiyle iç içe olmadıkları halde, yapılan derslere gitmeyi önemsemektedirler. Kadınlar arasında evde ve toplu halde Kuran okumak, yasin-tebarake sürmek daha yaygındır. Bu durum onları Kuran öğrenmeye sevk etmektedir. Kuran okumayı bilenlere, kimden öğrendikleri sorulunca deneklerin %69.2'si Kuran okuyabilme yeteneğini "din görevlisinden" aldığını belirtmiştir. "Din görevlisinden" seçeneğinden sonra kendi gayretiyle kitaplardan öğrenme (%12.3) ikinci sırada gelmektedir. Yaşla karşılaştırıldığında 40 yaşın altındaki deneklerin ortalama %81.45'i, 40 yaşın üzerindeki deneklerin ortalama %47.8'i Kuran'ı "din görevlisinden" öğrendiklerini belirtmişlerdir. 40 yaşın üzeri özellikle 55 ve üzeri yaş gurubu, Kuran'ı kendi çabalarıyla kitaplardan öğrenmişlerdir. Cinsiyetle karşılaştırıldığında kadınların erkeklere oranla din görevlilerinden daha fazla istifade ettikleri görülmüştür.

Deneklerin tamamına yakını imanın altı şartını bilmektedirler. Yaşla karşılaştırıldığında, yaş seviyesi yükseldikçe imanın şartlarını bilme oranı da artmıştır. 55 ve üzeri yaş gurubunu tamamı biliyorlar, 15-24 yaş gurubunun % 10'u bilmediğini belirtmiştir. Deneklerin %42.9'u imanın şartlarını "din görevlisinden", %34.6'sı "kendi gayretimle kitaplardan" %20.5'i "ailesinden" öğrenmiştir. Yaşın seviyesi yükseldikçe din görevlisinden öğrenme oranının azaldığı görülmektedir. Din görevlisinden en çok yararlanan 15-24 yaş gurubudur. 40 yaş üzerindeki gurubun imanın şartını öğrenmede en çok "kendi gayretleriyle kitaplardan" yararlandıkları ortaya çıkmaktadır. Kadın deneklerin %46.7'si, erkek deneklerin %40.8'i "din görevlisinden" yararlandığını belirtmiştir. Kadın deneklerin öğrenme kaynaklarında ikinci sırada "ailem" seçeneği yer

alırken, erkek deneklerin öğrenme kaynaklarında ikinci sırada “ kendi gayretimle kitaplardan” seçeneği yer almaktadır.

İmanın şartlarında olduğu gibi İslam’ın şartlarını da deneklerin tamamı bildiğini belirtmiştir. Yaş guruplarına bakıldığında 25-39 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurubunun tamamının “İslam’ın beş şartını” bildikleri görülmektedir. Çok az da olsa İslamın şartını bilmeyenler 15-24 yaş gurubu ile 40-54 yaş gurubundan çıkmıştır. Ancak 15-24 yaş gurubu İslam’ın şartlarını imanın şartlarından daha fazla bilmektedir. İslam’ın şartlarını kimden öğrendikleri sorulunca, deneklerin cevapları imanın şartlarını öğrendikleri kaynaklarla paralellik arz etmektedir. Deneklerin %42.8’i “din görevlisinden”, %31.7’si “kendi gayretimle kitaplardan”, %24.5’i “ailemden” cevabını vermişlerdir. Yaş seviyelerine bakıldığında din görevlisinden en fazla istifade eden gurubun 15-24 yaş gurubu olmuştur. En az faydalanan gurup ise 40-54 yaş gurubudur. 40 yaş altındaki deneklerin öğrenme kaynaklarında birinci sırada “din görevlisi” ikinci sırada “aile” seçeneği yer alırken, 40 yaşın üzerindeki deneklerde birinci sırada “kendi gayretleriyle kitaplardan” ikinci sırada “din görevlisi” gelmektedir. 55 ve üzeri yaş gurubu İslam’ın şartlarını öğrenmede din görevlisinden biraz daha istifade etmiştir. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin (%50) erkek deneklere (%38.6) oranla “din görevlisinden” daha fazla istifade etmişlerdir.. Kadın deneklerde “din görevlisinden” sonra “aile” gelmektedir. Erkek deneklerde ise “din görevlisinden” sonra “kitaplar” gelmektedir ve iki kaynak arasında ciddi bir fark yoktur.

Deneklere namaz kılmayı bilip bilmedikleri sorulmuş ve ortaya çıkan taboda deneklerin tamamına yakını (%95.2) biliyorum cevabı vermiştir. Bu durum Kuran okumayı bilenlerin sayısından fazladır. Yaş seviyelerine bakıldığında 40 yaş üzerindeki deneklerin tamamının namazı bildiği görülmektedir. 15-24 yaş gurubunda ise bilmeyenlerin oranı %10’u geçmektedir. Bu tablo kuran okumayı bilme durumları ile karşılaştırıldığında deneklerin her yaş seviyesinde namazı bilme durumları daha fazladır. Ancak Kuran’ı bilmede yaş arttıkça azalma olurken, namazı bilmede tam tersi olmuş yaş azaldıkça bilme oranı azalmıştır. 15-24 yaş gurubu dediğimiz gençlerin, camilerdeki derslerde namazı öğrendiklerini ancak pratikte uygulamadıkları için unuttuklarını düşünmek mümkündür. Cinsiyetle karşılaştırıldığında ciddi bir fark olmasa da erkek deneklerde kadın deneklere oranla bilme oranı daha fazladır. Bu

durumu erkeklerin haftada bir defa bile olsa Cuma namazını kılmalarına bağlayabiliriz. Namazı nereden öğrendiği sorulduğunda deneklerin %36.5'i "din görevlisinden" %32.5'i "ailemden" demiştir. Namaz kılmayı öğrenmede ailenin öğreticiliği din görevlisine çok yakındır. Diğer dini bilgileri öğrenmelerle karşılaştırıldığında din görevlisinin etkinliği azalmıştır. Namaz kılmayı bilme durumu yaş seviyesi ile karşılaştırıldığında 40 yaş altındaki deneklerin ortalama %81.45'i, 40 yaşın üstündeki deneklerin ise ortalama %47.8'inin namaz kılmayı "din görevlisinden" öğrendikleri görülmektedir. "kendi gayretimle kitaplardan" öğrendim cevabını veren en yüksek gurup 55 ve üzeri yaş gurubudur. Cinsiyetlere bakıldığında kadın deneklerde din görevlisinin öğreticiliği, aileden sonra gelmektedir. Erkek deneklerde ise önce din görevlisi, sonra kitaplar gelmektedir.

Araştırmada deneklere namaz kılıp kılmadıkları sorulmuştur. Deneklerin %11'i kılmadığını, %28.2'si bazen kıldığını belirtmiştir. Yaş ile bu soru karşılaştırıldığında namaz kılma oranının yaş ilerledikçe arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak yaş azaldıkça "hayır" seçeneğinin ve "bazen" seçeneğinin oranları da artmaktadır. Namaz kılma durumu cinsiyetle karşılaştırıldığında erkeklerin namaz kılma oranı (%64.4) kadın deneklere (%54.5) oranla daha fazladır. Namaz kılanlara namaz kılmanızda kim oldu şeklinde soru yöneltilmiştir. Deneklerin yarısından fazlası "kendi içimden gelerek" cevabını vermiştir. Namaz kılmada din görevlisinin etkileme oranı sadece %14.1 dir ve "ailenin etkinliğinden" sonra gelmektedir. "Namaz kılıyorsanız kim etkili oldu?" sorusu yaşla karşılaştırıldığında, din görevlisinden en fazla etkilenen gurup 15-24 yaş gurubu olmuştur. Din görevlisinden etkilenen ikinci gurup ise 55 ve üzeri yaş gurubudur. Din görevlisinin en az etkilediği yaş gurubu 40-54 yaş gurubudur. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek deneklerin kadın deneklere oranla "din görevlisi"nden daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Kadın deneklerde ailenin öğreticiliği din görevlisini geçmiştir. Deneklerin cevaplarından çıkan şudur ki, Diyanet bilgilendirme alanında oldukça etkindir fakat bilgileri pratiğe döktürme yani bilinenlerle amel ettirmede oldukça zayıf kalmaktadır. Bu analiz sonucu, Onay'ın Dindarlık, Etkileşim ve Değişim çalışmasının analiz sonuçlarıyla örtüşmektedir. "Diyanet İşleri Başkanlığı hizmetlerinin, dindarlığın davranış boyutu üzerinde daha az etkili olduğunu belirtmiştik. Diyanet hizmetleri, kişilerin duygu, düşünce ve inançlarında meydana getirdiği etki oranında neden davranış ve ibadete dönüşmemektedir..." demektedir Onay. (Onay, 2004; 193)

Deneklerin dini tutumlarını ve bu tutumlarda Diyanet'in etkinliğini ölçmek için sorulan sorulardan bir diğeri de "Hacca gittiniz mi?" sorusudur. Tabloya bakıldığında deneklerin %26.7'si hacca gitmiştir. Cevaplar yaş ile karşılaştırıldığında yaş ilerledikçe hacca gidenlerin sayısının arttığı görülmektedir. Hacca giden erkek denek, kadın deneklere oranla daha fazladır. Bu soruya bağlı olarak hacca hangi kurumla gittikleri sorulmuş ve deneklerin büyük çoğunluğu (%90.6) hacca gitmede "Türk Diyanet Vakfı"nın organizasyonunu tercih etmiştir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurubunun %100'ünün hacca gitmede "Türk Diyanet Vakfı"nın organizasyonunu tercih ettiği, 25-54 yaş gurubunun ortalama %18.3'ünün "özel bir hac şirketi"nin organizasyonu ile gitmeyi tercih etmişlerdir. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında, kadın denekler ile erkek denekler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmaktadır. Hacca gitmede kadın deneklerin %16.7'si "özel bir hac şirketi"ni tercih ederken, erkek deneklerin sadece %7.3'ü tercih etmiştir. Taş'ın çalışmasında "Hac ve umre organizasyonunu yürüten DİB, bu konuda gayet başarılıdır ve halkımıza iyi bir hizmet sunmaktadır" fikrine katılım oranı %71.9'dur. (Taş, 2002; 181) Bu iki sonuç karşılaştırıldığında Türklerin Diyanet'in hac ve umre organizasyonuna güvendikleri ortaya çıkmaktadır.

Yurt dışında yaşayan Türkler, ne oralı ne de Türkiyeli olabilmektedirler. İki vatan arasında gidip gelmekte ve hayatlarını o gidip gelmeler üzerine bina etmektedirler. Kendi ifadelerine göre o kadar çok çalışmalarının sebebi yazlarını ana vatanlarında geçirebilme, eş dost akraba ile hasret giderme isteğidir. Bu çalışmanın "Çocuklarınız yaz tatillerini nasıl değerlendirirler?" sorusuna cevap veren deneklerin %75.1'i "Türkiye'de" seçeneğini işaretlemiştir. Yaz tatilini dini eğitime ayıranların oranı sadece %8.9'dur. Bütün sene yoğun bir ders temposunun ardından çocuklar tatillerini memleketlerinde akrabalarıyla geçirmektedirler. Türkiye'deki çocuklar yaz tatilinin bir kısmını camide din eğitimi alarak geçirirken, yurt dışındaki Türklerin çocukları, Türkiye'deki akrabalarında ve tatil beldelerinde geçirmektedirler. Gurbetçi çocukları, ders döneminde ancak hafta sonlarında gittikleri kurslarla din eğitimi bilgilerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Ancak okul yaşı büyüdükçe onların bu eğitimlere katılma oranı da düşmektedir. Çünkü dersler ağırlaşmakta ve dil konusunda Danimarkalılar kadar iyi olmadıklarından daha fazla çalışmak zorundadırlar. Kışın ağır

ders temposu ve yazın memleketi ziyaret çocukların din eğitimi faaliyetlerinin verimini düşürmektedir.

Yurt dışında yaşayan Türkler gidişlerinin bir dönüşü olmayacağını anladıklarında oralarda kendi dini ve örfi adetlerini yaşama gayesiyle bir takım dernek kuruluşları adı altında bir araya gelmişler, birlik ve beraberlik ruhunu burada yaşamışlardır. Dernekler üyeleri olan bir kuruluştur ve üyeleri belli aylıklar ödeyerek buraların varlığını devam ettirmektedirler. Bir araya gelmek, beraber zaman geçirmek, dertleşmek için kurulan bu derneklerin çatısı altında pek çok Türk vardır. Deneklere böyle bir derneğe üye olup olmadıkları sorulmuş ve %82.7'si böyle bir derneğe üye olduğunu belirtmiştir. Derneğe üye olanların %90.4'ünün derneğinin camisi bulunmaktadır. Dernek bünyesinde bulunan kimi camiler Diyanet Vakfı'na hibe edilerek Vakıf mülkiyetine geçmişken kimi dernek camileri ise o derneğin mülkiyeti olarak var olmaktadır. Deneklere camilerini vakfa hibe etmek isteyip istemedikleri sorulmuş ve cevap verenlerin %34.8'i hibe etmek istemediğini belirtmiştir. Türklerin istememe durumunun altında pek çok neden yatmaktadır. Bunların başında bu yerleri zor şartlarda maddi imkanları ortaya koyarak satın almış olmaları gelmektedir. Kendi emekleriyle satın aldıkları bir yerde kendi yönetimlerinin olmasını istemektedirler. Kendi kararlarını kendileri almak ve cami ve din görevlisi konusunda yetki sahibi olmak istemektedirler. Bunun yanında ülkedeki dernekler kanunundan da bu şekilde istifade etmekte ve yaptıkları faaliyetlerden bir takım gelir talep edebilmektedirler. Bu konuda ülkedeki Diyanet yetkilileriyle anlaşamamakta ve bu taleplerinin meşru görülmesini yapılan mülakatlarda sıkça zikretmektedirler. Diyanet Vakfı, mülkü olmayan camilere uzun süreli din görevlisi verilmemekte bu problemin aşılmasını talep etmektedirler.

Deneklerin %90.2'sinin camisinde bir din görevlisi bulunmaktadır. Deneklerin muhatap oldukları din görevlilerinin %87.6'sı Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığıyla getirilmiştir. Camilerde özellikle ramazan ayında kısa veya uzun süreli genellikle bir görevli bulunmaktadır. Deneklerin %87.8'i gelen görevlilerin ailesiyle gelmesinin görevini aksatmadığını düşünmektedir. Camilerinde uzun süreli din görevlisi bulunmayan deneklerin %94'ü uzun süreli görevli istemektedir. Deneklerin %65.5'inin derneğinde caminin dışında bir eğitim öğretim mekanı bulunmaktadır. Dernek ve

camilerde yapılan eğitimlerde masa-sıra %86.2, yazı tahtası %55.1, televizyon %37.8, teyp %13.2 ve slayt %7.2 oranında kullanılmaktadır.

Deneklerin %94'ü camilerinde çocuklar için bir din eğitimi faaliyeti olduğunu bildirmişlerdir. Deneklerin tamamına yakını (%98.7) yapılan din eğitimi-öğretimi faaliyetinin, “Kuran-ı Kerim ve dini bilgilerin öğretilmesi şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklara yönelik yapılan eğitim faaliyetinde görüldüğü üzere klasik cami eğitiminden daha fazla bir şey yapılmamaktadır. Türkiye’de bu şekilde sürdürülen eğitim, çoğunluğu Müslüman olan bir toplum içinde büyüyen bir nesil için bile yeterli olmazken, başka bir dinin hakim olduğu kültürde büyüyen nesil için hiç yeterli görülmemektedir. Oraya gönderilen din görevlilerinin yetkin kişiler arasından seçilmesine rağmen eğitimin kısır olmasında pek çok neden yatmaktadır. Cami eğitiminin çocukların ders dönemine rastlaması ve onların çok çalışmak zorunda olması en büyük etkenlerden biridir. Bu durum din görevlilerin şevklerini kırmaktadır. Teknolojik imkanların çok olmasına rağmen tablo da görüldüğü gibi derneklerde eğitim için tasarlanmamış teknolojik bir donanım bulunmamaktadır. Bu durumda gerçekleştirilen eğitimin klasik eğitimden uzaklaştıramamaktadır.

Camilerde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti çocuklara yapılan faaliyetlerden daha azdır. Deneklerin %66'sının derneğinde gençlere yönelik eğitim faaliyeti olduğu ortaya çıkmaktadır. Gençlere yönelik din eğitimi faaliyetinde eğitim şeklinin Kuranı Kerim ve dini bilgilerin öğretilmesinde yoğunlaşmaktadır. Bunun yanında %18.8 oranında sohbet tarzı derslerin işlendiği, %1.2 oranında gezi ve sportif faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Yapılan gözlemlerde gençlerin de yetişkinler gibi bu derslere çok fazla iştirak edemedikleri görülmüştür. Hem örgün eğitime devam etmeleri hem de dışarıda bir işte çalışmaları gerekmektedir. Bu durum onların dernek ve camideki etkinliklere neredeyse hiç katılmamalarına sebep olmaktadır. Camiye gelen cemaat ya ilköğretim seviyesindeki gençlerden ya da emekliye ayrılmış yetişkinlerden meydana gelmektedir. Genç ve orta yaştaki yetişkinler işlerinin yoğunluğundan ve gitmek zorunda oldukları bir takım eğitsel faaliyetlerden dolayı derneğe ve dernekte gerçekleştirilen faaliyetle çok fazla iştirak edememektedirler.

Deneklerin %65.1'inin camisinde yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi faaliyeti yapılmaktadır. Yetişkin bayanlara yönelik din eğitimi faaliyeti genelde Kuran-ı Kerim

ve dini bilgileri öğrenmek şeklinde olmaktadır. Bunun yanında %5.2 oranında sohbet tarzında eğitim verildiği de görülmektedir. Deneklerin 73.9'unun camisinde de yetişkin erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti yapılmaktadır. Eğitim faaliyetinin şekli, %74.7 oranında “Kuran-ı Kerim ve dini bilgilerin öğretilmesi, %25.3 oranında vaaz, sohbet eksenli derslerin yapılmasıdır.

Yurt dışındaki Türklerin çoğunluğunun evinde internet bulunmaktadır. Pek çok resmi işlemlerini de internet yoluyla yapmaktadırlar. Ancak araştırma sonucunda görülmüştür ki Diyanet'in web sitesine girenlerin oranı sadece % 21.1'dir. 15-24 yaş gurubunun %25.9'u, 55 ve üzeri yaş gurubunun %23.5'i, 25-54 yaş gurubunun ortalama %19.6'sı internet yoluyla Diyanet'e ulaşmıştır. Bu konuda cinsiyetler arasında da ciddi fark görülmektedir. Kadın deneklerin %8.2'si, erkek deneklerin ise %28.6'sı DİB'nin web sitesini ziyaret ettiğini belirtmektedirler.

Yurt dışında yaşayan Türklerin, camilerde toplanan yardımlara karşı tutumları sorulmuştur ve görülmüştür ki, deneklerin %84.4 gibi büyük çoğunluğu, her yardım talep edildiğinde imkanı ölçüsünde vermektedir. Yaş seviyelerine bakıldığında 55 ve üzeri yaş gurubunun %20 gibi azımsanmayacak kısmı, yardımların istenilen yere gitmediğini düşünmektedirler. 40-54 yaş gurubunun %11.1'i de sürekli istenmesinden rahatsız olmaktadır. Taş'ın *Türk Halkının Gözüyle Diyanet* çalışmasında “DİB' nın camilerde yardım toplaması doğru değildir.” Görüşüne katılım %50'yi geçmiştir. Bu çalışmada çıkan sonuç, Taş'ın çalışmasıyla örtüşmemektedir (Taş, 2002;173).

Diyanet vakfını ziyaret edenlerin oranları %40'tır. Yaş gurupları arasında farklılıklar vardır. 55 ve üzeri yaş gurubunun %70'i ziyaret ederken bu oran yaş küçüldükçe azalmıştır. 15-24 yaş gurubunun ziyaret oranı %17.9'dur. ziyaret durumu cinsiyete göre de farklılık arz etmektedir. Erkek deneklerin yarıdan fazlası ziyaret ederken, kadın deneklerde bu oran sadece %19.7'dir.

Diyanet Avrupa Dergisi'nin takip oranı çok düşüktür. 55 ve üzeri yaş gurubunda bu oran %45 civarındayken 55 yaşın altındaki deneklerin ortalama %24.3'tür. Dergiyi takip etmede cinsiyet arasında da anlamlı bir fark bulunmaktadır. Erkeklerin dergiyi takip etme oranı kadın deneklerden fazladır.

Vakfin ziyareti, derginin takibi oranı düşük olmasına rağmen, Vakfin sunmuş olduğu cenaze hizmetlerine rağbet oldukça (%84.1) fazladır. Üye olmadığını belirtenlerin %15'e yakını üye olmayı düşünürken, yarıdan fazlası başka bir cenaze fonuna üye olduğunu belirtmiştir. Oranı çok fazla olmasa da cenaze fonunu şeffaf bulmayanlar ve fonu gereksiz bulanlar da vardır.

Danimarka'da pek çok özel okul bulunmakta ve bu okullar devlet yardımıyla varlığını sürdürmektedir. Özel okullar da milli özellikler olabildiği gibi dini özellikli okullar da çok rahat açılabilir. "Diyanet vakfı bir okul açsa oraya gönderir misiniz?" sorusunun ardından "neden?" şeklinde gerekçesinin açıklanması istenen bu soruya deneklerin çoğunluğu göndereceğini belirtmiştir. Göndermek istemeyenlerin oranı az da olsa gerekçeleri güçlüdür.

Danimarka'da bulunan Türklerin bayan din görevlisine ne kadar ihtiyaç duyduklarını öğrenmek amacıyla bayan din görevlisi isteyip istemedikleri sorulmuştur. Ve oldukça yüksek oranda istediklerini belirtmişlerdir. Ancak %15.3 gibi azımsanmayacak oranda denek de "fark etmez" cevabını vermiştir. bayan din görevlisini en fazla isteyen gurubun 55 ve üzeri yaş gurubu olduğu görülmektedir. Kadın deneklerde erkek deneklere oranla daha fazladır. Kadın deneklerin %10.7'lik kesimi fark etmez cevabı vermiştir. Bunun en önemli sebebi, Danimarka'da kadın -erkek ilişkilerinin daha rahat olmasıdır.

Din görevlisiyle olan ilişkileri ölçmek amacıyla bir takım sorular sorulmuştur. Bu soruların bir kısmı din görevlisinin halde olan tavır ve hareketlerinin, kişilik özelliklerinin ve niteliklerinin Türklere yansımalarını ölçmekte, bir kısmı da Türklerin onlardan beklentilerini ele almaktadır.

Deneklerin yarıdan fazlası din görevlilerinin eğitim öğretim esnasında öğrencilere "bazen arkadaşça bazen resmi" şekilde davrandığını belirtmiştir. Yarıya yakını da çok samimi arkadaşça bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Buradan din görevlilerinin davranış şekillerinin iyi olduğunu, ders faaliyeti esnasında öğrenciyi uzaklaştıracak, nefret ettirecek bir tutum içinde olmadıklarını söyleyebiliriz. Tam tersine arkadaşça ve samimi yaklaşımların öğrenciyi daha fazla derse bağlayacağından da şüphe yoktur.

Deneklerin büyük çoğunluğu din görevlisinin davetlerine icabet ettiğini, hasta ziyaretlerine ve ölü taziyelerine geldiğini belirtmiştir. Orantılara bakıldığında görevlilerin hasta ve başsağlığı ziyaretlerine gitme oranı günlük davetlere katılma oranından daha yüksektir. Yine tabloda görüldüğü gibi deneklerin %75 gibi büyük bir kısmı din görevlilerinin bu tarz hizmetleri yaptığını söylemiştir. Din görevlilerinin nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetler karşılığında ücret veya hediye kabul edip etmedikleri konusunda deneklerin yarıya yakını ısrar edilirse aldıklarını, %17'ye yakını arasına aldığını, %4'ü de her zaman aldıklarını belirtmiştir.

Danimarka Türkleri özellikle erkekler boş zamanlarını genelde üye oldukları dernekte geçirmektedirler. Burada hem namaz saatlerinde cemaatle namaz kılmakta hemde oturup dertleşmektedirler. Bu mekanlarda başta olmak üzere bir takım spor imkanları bulunmakta. Beraber Türk kanallarını seyretmekte. Çay lahve içerek derneğe maddi anlamda katkıda bulunmaktadır. Türkler buralarda vakit geçirirken bazı din görevlileri onlara eşlik etmektedirler. Ancak bu mekanlarda kağıt oyunlarının oynanması ve bol miktarda sigara tüketilmesi din görevlilerini bu mekanlardan uzaklaştırmaktadır. Din görevlisinin cemaatiyle ne kadar vakit geçirdiğini öğrenmek için deneklere “Din görevlisi sizin ile birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya çay, kahve içer mi?” sorusu sorulmuştur. Deneklerin yarıdan fazlasının din görevlisi onlarla beraber lokal veya kulüplerde vakit geçirmekte beraber çay kahve içmektedir.

Din görevlilerinin yeterlilik durumlarını ölçmek amacıyla “Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?” sorusu sorulmuş, ve deneklerin çoğu “hayır” diyerek görevlilerinin soruları cevaplamakta yetersiz kalmadıklarını belirtmişlerdir. “arasıra” cevabını verenlerin oranı oldukça düşük olmasının karşın en çok 15-24 yaş gurubunun sorularında din görevlileri yetersiz kalmaktadır. Bu durumun genç neslin daha güncel sorularla din görevlilerinin karşısına çıkıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Özellikle Türkiye’de karşılaşılmayan, o güne kadar din görevlisinin hiç muhatap olmadığı konularda sorular gelebilmektedir. Özellikle Danimarka’nın oldukça kuzey paralellerde olması namaz ve oruç vakitlerinin tespitini güçleştirmektedir. Din görevlis de bu tarz sorularda yetersiz kalabilmektedir. Erkek deneklerin bayan deneklere oranla daha fazla sorularına cevap alamadıkları görülmüştür. Bunun sebebi erkeklerin daha fazla soru sormasına bağlanabilir.

Çalışmada vaaz ve hutbelerin cemaatin seviyesine göre olup olmadığı sorulmuştur. Deneklerin büyük çoğuluğu (%70.6) din görevlisinin seviyelerine göre konuştuğunu belirtmektedir. Cemaatin kültür seviyesine göre konuşmadığını belirten deneklerin oranı da az değildir (%10.2). Yaş seviyelerine bakıldığında en çok kendi seviyelerine göre konuşulduğunu düşünen grup 15-24 yaş grubudur. 40-54 yaş grubunun ise %14.5'i vaaz ve hutbelerin seviyelerine göre ayarlanamadığı görüşündedir. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın deneklerin vaaz ve hutbelerin kendi seviyelerinde ayarlandığı konusunda erkek deneklerden daha olumlu düşünmektedirler.

Yurt dışındaki Türklerin, din görevlileriyle olan ilişki ve irtibatını ölçmek amacıyla onlara vaaz sonrası ya da sair zamanlarda soru sorup sormadıkları sorulmuştur. Deneklerin yarıdan fazlası sıklıkla soru sorduğunu belirtirken, hiç cevabı verenlerin oranı sadece %7.5 olmuştur. Din görevlisine en fazla soru yönelten grup 55 ve üzeri yaş grubu olurken en az soru yönelten grup 15-24 yaş grubu olmuştur. Erkek ve kadın denekler arasında ciddi bir fark bulunmamaktadır.

Deneklere din görevlisinin yabancı dil bilip bilmediği sorulmuştur. Deneklerin yarıdan fazlası onlara gelen görevlinin Arapça bildiğini, azımsanmayacak oranda (%32.4) din görevlisinin hem Arapça hem de İngilizce, %9'unun "İngilizce" ve sadece %0.7'sinin "Danca" bildiği ortaya çıkmıştır. Ancak hangi seviyede olduğu belirli değildir. Bu durumun daha net anlaşılması için başka alan araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Cuma günleri ve diğer zamanlarda yapılan vaazlar Türklerin yarıdan fazlasının hayatında olumlu yönde değişiklik yapmaktadır. %23.3'ü de bu konuda "kısmen" diyerek olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir. Ancak bu vaazlar %12.7 gibi azımsanmayacak oranda kişinin hayatında olumlu bir tesir bırakmadığını söylemektedir. En fazla etkilenen yaş grubu 55 ve üzeri, en az etkilenen yaş grubu da 40-54 yaş grubu olmaktadır. En genç grup olan 15-24 genç yaş grubunun etkilenme oranının 55 ve üzeri yaş grubundan sonra etkilenmenin fazla olduğu bir grup olduğu dikkati çekmektedir. Kadınların etkilenme oranı (%55.7) erkeklere oranla düşüktür. Ancak kadınların Cuma ve bayram namazlarında bulunmaları ve teravihlerde din görevlisiyle karşı karşıya olmalarına rağmen bu oran oldukça yüksektir.

Uzun yıllar yurt dışında yaşayan Danimarkalı Türklere, Türkiyeden gönderilen din görevlilerinin konuşmalarını anlamakta zorluk çekip çekmedikleri sorulmuştur. Yapılan

çalışmalarda vurgulanan en önemli noktalardan biri budur. Deneklerin büyük çoğunluğu (%78.6) zorluk çekmezken çok azı bu sıkıntıyı yaşamaktadır. Özellikle üçüncü ve dördüncü neslin anlama noktasındaki durumuna bakıldığında anlamıyorum diyenlerin sayısı oldukça düşüktür. Arasına diyenlerin oranı da %20'yi geçmemektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri, evlerinde ve kendi aralarında Türkçe konuşmalarıdır. Ayrıca her yaz anavatanlarına dönüp orada tatil yapmaları, küçük yaştan beri dernek ve lokalde dini eğitim verilmesi de sebepler arasında gösterilebilir. Cinsiyetler arasında da ciddi bir fark yoktur.

Din görevlisi uzun yada kısa dönemli olsun, dernek veya camilerde oradaki Türklere kuran dersleri ve dini bilgiler dersleri verilmektedir. Bütün sene boyunca yada kısa süreli olan görevlilerin orada bulunduğu sürece bu hizmeti veriyor olmaları oldukça faydalıdır. Orada bulunan Türklere böyle bir imkanları varsa katılıp katılmamalarından ziyade neden katılmadıkları sorulmuştur. Sorunun hedefi din görevlileri hakkındaki tutumlarını ölçmektir. Bu soru hakkında küçümsenmeyecek oranda denek fikir beyan etmemiştir. Türklerin büyük çoğunluğu işlerinin yoğunluğundan yapılan derslere katılamamaktadırlar. Danimarkada yaşayan Türklerin sadece %3.9'u din görevlisinin tutum ve davranışlarından rahatsız olmaktadır. Bütün yaş guruplarında ağırlık sebep işlerin yoğunluğu iken, 15-24 yaş gurubunun %10'a yakını din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmemekte yine bir diğer %10'a yakını cami cemaatinden rahatsız olmaktadır. Cami cemaatinin yaşlı kesimden olması bunun en büyük sebebi olmalıdır. Genç ve yaşlı nesil arasında kuşak çatışmasının olmaması düşünülemez. Gençlerin, davranışlarına ve giyimlerine karışan yaşlı kuşaktan kaçınmaları çok muhtemeldir. Din görevlisinin de onlara namaz kılın şöyle davranın bunu yapmayın şunu yapın şeklinde karışmaları da gençlerin hoşuna gitmeyecek bir durum oluşturabilir. 55 ve üzeri yaş gurubunun %13.6'sı din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmediği için Kuran derslerine gelmemektedirler. Bir diğer %13.6'sı da kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmamaktadır. Bu iki şıkta yoğunlaşan tek yaş gurubu 55 ve üzeri yaş gurubudur. 40-54 yaş gurubunda ise %10'a yakın denek din görevlisi erkek olduğu için derslere gelememektedir.

Danimarka'da yaşayan Türkler'in tamamına yakını oraya gönderilen din görevlilerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında 15-24 yaş

gurubunun diğer yaş guruplarına göre din görevlilerini daha az faydalı buldukları ortaya çıkmaktadır. Bu durumu gençlerin din görevlilerinden daha farklı bir tutum beklentisi içinde olmalarına ve din görevlilerinin gençlerin beklentilerine hitap etmemesine bağlamak mümkündür. Kadınlardan ise hiç faydalı bulmuyorum diyen yoktur. Faydalı bulmak yanında orada bulunan Türkler'e din görevlilerinden ne derece memnun oldukları öğrenilmek istenmiştir. %89.4 gibi yüksek oranda denek memnun olduklarını belirtmişlerdir. Geri kalanı çok azından memnunum cevabını vermiştir. Yaş seviyesi yükseldikçe memnuniyet derecesi azalmaktadır. Kadınlarla erkekler arasında da memnuniyet konusunda ciddi farklar vardır. Erkekler din görevlilerinden daha az memnundur.

Din görevlilerini mesleklerinde başarılı bulup bulmama konusunda da diğer sorulara verilen cevaplarla örtüşmektedir. Danimarka'da bulunan Türklerin pek çoğu din görevlilerini mesleklerinde başarılı bulmaktadır. Hiç başarılı bulmayanların oranı her yaşta oldukça düşüktür. Sadece 55 ve üzeri yaş gurubunun %5'i din görevlisini başarısız bulmaktadır. 15-24 yaş gurubunda ve kadınlarda din görevlisini mesleklerinde başarısız bulma durumu görülmemektedir.

Araştırmaya katılanların yarısından fazlası din görevlisinin onların dertlerini ve problemlerini anladıklarını düşünmektedir. Ciddi bir kısmı (%35.9) kısmen cevabı vererek çok da anlamadığı fikrine sahiptir. %10'a yakını ise hiç anlamadığı düşüncesindedir. Yurt dışında yaşayan Türklerin en çok yakındıkları konuların başında bu durum gelmektedir. Onlar ne yaşadıkları ülke vatandaşı tarafından tam olarak anlaşıldıkları ne de anavatanları olan Türkler tarafından tam olarak anlaşıldıklarını söyleyip bu konuda dert yanmaktadırlar. Diğer yaş guruplarıyla karşılaştırıldığında en fazla 40-54 yaş gurubu din görevi tarafından anlaşılamadıklarını düşünmektedirler. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında iki cins arasında ciddi farklılıkların olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte erkek deneklerin din görevlilerinin onları anlama noktasında kadın deneklerden daha olumsuz düşündüğü ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılanların yarıdan fazlası din görevlilerinin Müslümanlara örnek olabilecek seviyede olduğunu düşünmektedir. %5'i bile bulmayan bir oranda görevlilerin örnek olabilecek seviyede olmadığını fikrine sahip olanlar vardır. Din görevlilerinin örnek olma durumunda en olumsuz tutum 45-54 yaş gurubunda

görülmektedir. 15-24 yaş grurubuna bakıldığında onlardan hiç hayır cevabı çıkmadığı görülmüştür. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığı zaman kadın deneklerin erkek deneklere oranla din görevlilerini daha çok müslümanlara örnek olabilecek düzeyde görmektedirler. Bu durumu kadınların erkeklere oranla din görevlisiyle daha az mesai harcamalarına bağlamak mümkündür. Deneklere bu sorunun ardından diğer din sahiplarına etkili olabilecek seviyede olup olmadığı sorulmuştur. Evet diyenlerin oranı yarıyı geçmemiştir. En olumlu tutumu 15-24 yaş gurubu, en olumsuz tutumu ise 40-54 yaş gurubu oluşturmaktadır. Erkek deneklerde din görevlilerinin gayri müslimlere örnek olma noktasındaki tutumları kadın deneklere oranla daha olumsuzdur. Gelen din görevlilerinin müslümanlara örnek olmada yetkin oldukları ancak diğer din mensuplarına karşı etkin olmada yetkin olmadıkları görülmektedir. Bunda din görevlilerinin gittikleri ülkenin dilini bilmeme ve oranın dini ve kültürel yaşamı hakkında bilgi sahibi olmamalarının etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmada Türklerin din görevlilerinden en çok hangi noktada hizmet vermelerini istedikleri öğrenilmek istenmiştir. Din görevlilerinden beklenenler yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar arz etmektedir. Din görevlisinden beklenenler sırasıyla şöyledir: “topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması”, “ cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi”, “çocukların dini eğitimleri ile uğraşması”, “namaz kıldırması”dır. 15 -24 yaş gurubu en fazla cemaate kuran ve dini bilgiler öğretmesi, 25 yaşın üzerindeki ise “topluma dini ve ahlaki yaşantı noktasında örnek olması” seçeneği üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu konuda kadın ve erkek deneklerin cevapları birbirine yakındır. Her iki gurupta da çoğunluk din görevlisinden “topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması” istemektedir. Her iki cinsiyetin son tercihleri din görevlisinin “namaz kıldırması” seçeneği olmuştur.

Araştırmaya katılanlardan yarısından fazlasının fikrine göre, din görevlisi “yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği” ile görev yapmaktadır”. İkinci sırada düşük bir yüzdeyle (%19.7) “maddi imkanlarını iyileştirme isteği” gelmektedir. Yaş seviyeleri arasında ciddi farklar olmasa da yaş ilerledikçe “Maddi imkanlarını iyileştirme isteği” düşüncesi artmaktadır. Bu soru cinsiyetle karşılaştırıldığında kadın ve erkek denekler arasında ciddi düşünce farkı ortaya çıkmaktadır. Din görevlilerinin “yurt

dışındaki vatandaşlara hizmet gayesi” ile geldiğini düşünen erkek denek oranı kadın deneklere oranla oldukça düşüktür.

Yurt dışında yaşayan Türkler, din görevlisinin “ima” konularında daha fazla bahsetmesini istemektedirler. İsteklerinde ikinci sırada “ahlak” üçüncü sırada “ibadet” gelmektedir. Denekler Hz. Muhammed’in hayatı ile tarih konularına pek istek duymamaktadırlar. Yaş seviyelerine göre bakılınca 15-24 yaş gurubu “iman” ile “Hz. Muhammed’in hayatı”nı %20.8 lik oranla eşit şekilde talep etmişlerdir. Ve “Hz. Muhammed’in hayatı”nın anlatılmasını en çok isteyen guruptur. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında. 25-39 yaş gurubuna bakıldığında isteklerin “iman” konusunda yüksek olduğu görülmektedir. 40-54 yaş gurubunda ise “ahlak” konusu ağır basmaktadır. 55 ve üstü yaş gurubu “ibadet” konularının anlatılmasında yoğunluktadır. Cinsiyet ile karşılaştırıldığında iki cins arasında anlamlı farklar söz konusudur. Kadın deneklerin ağırlık verilmesini istedikleri konuların başında “iman”, erkek deneklerin ağırlık verilmesini istedikleri konuların başında “ahlak” gelmektedir.

Din görevlisinden ek bir ders talep edenlerin oranı yarıyı geçmemektedir. Yaş seviyesi ile karşılaştırılınca yaş seviyesi arttıkça din görevlisinden ek ders talep oranı artmıştır. Ek bir ders alma konusunda en çok talep 55 ve üzeri yaş gurubundan gelmektedir. İkinci sırada 25-39 yaş gurubu, üçüncü sırada 40-54 yaş gurubu ve en sonda 15-24 yaş gurubu gelmektedir. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla ek ders talebinde bulunmaktadır. Kadınların talebinin erkeklerden fazla olmasını kadınların günlük namazlarda ve Cuma namazlarında yapılan hutbe ve vaazlardan faydalanamamasına bağlamak mümkündür.

Yurt dışına gönderilen görevliler, dini ilimler, hitabet, insan ilişkileri, ses, kuran okuma gibi pek çok noktada sınavı geçerek görevlendirilmektedir. Ancak gittikleri ülkenin dilini bilen çok azdır. Dili yanında oranın kültürünü ve o diasporada sıkışmış Türkleri anlamak için orada yaşamak gerekmektedir. Pek çok din eğitimcisi ve uzmanları bu problemi çözmek için orada eğitimi tavsiye etmektedir. Araştırmada bu durumu Türklere sorulmuş ve onların cevaplarında din görevlisinin Danimarka’da yetişmiş birisi olmasını isteyenlerin oranı %50’yi bulmamaktadır. Bu durumu orada gerçekleşecek eğitim yeterli olmayacağı inancıyla açıklamak mümkündür. Din görevlisinin yurtdışında yetişmiş birisi olmasını en fazla tercih eden gurup 15-24 yaş gurubudur. Cinsiyet ile karşılaştırıldığında erkekler kadınlara oranla daha fazla istememektedirler.

“Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusuna katılanların %60 gibi yarısından çoğu “evet” derken, “hayır” diyenlerin oranı sadece %5.7'dir. Deneklerin %33.5'i “hiç düşünmedim” cevabını vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar, “Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olması tercih eder misiniz?” sorusuna verilen cevaplarla çelişmektedir. Din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olmasını tercih edenlerin oranı %42.4'tür sadece. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında yaş seviyesi arttıkça, orada din görevlisi olarak çalışma isteği de artmaktadır. Sorunun asıl hedefi orada ileriye yönelik potansiyel bir din görevlisi olup olmadığını araştırmaktı. Tabloda görüldüğü gibi genç kuşak dediğimiz 15-24 yaş gurubunda bu oran %44 gibi kayda değer bir oran çıkmıştır. Hiç düşünmeyenlerin oranı ise %52'dir. “Kendinizin ve çocuğunuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?” sorusu cinsiyetle karşılaştırıldığında erkek deneklerin %62.3'ü, kadın deneklerin %58.3'ü “evet” cevabını vermiştir. Bu durumda erkek deneklerin kadın deneklere oranla daha fazla arzu ettikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılanların tamamına yakını, din görevlisinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrindedir. Bu soru yaş ile karşılaştırıldığında din görevlisinin ilahiyat mezunu olmasını en çok isteyen gurup 55 ve üzeri yaş gurubudur. Kadınlar da erkeklere oranla din görevlisinin İlahiyat mezunu olmasını daha fazla istemektedirler.

SONUÇ

“Danimarka’da yaşayan Türklerin çoğu, dini bilgilerinin tamamına yakını Diyanet’in sunmuş olduğu hizmetler sayesinde öğrenmişlerdir.” şeklinde yürütülen varsayım kısmen doğrudur. Fakat Danimarka’da yaşayan vatandaşların çoğu dini bilgilerinin tamamına yakını Diyanet’in sunmuş olduğu hizmetlerden öğrenmemiştir. Yaş seviyesiyle karşılaştırma yapıldığında deneklerin 40 yaşın altındaki deneklerin Diyanet’ten oldukça istifade ettiği görülürken, 40 yaşın üzerindeki deneklerin kendi gayretleriyle kitaplardan öğrendikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi Diyanet’in belli bir süre sonra oradaki vatandaşlara el uzatabilmiş olmasıdır. İlk gidenler ve onların 1. nesli tek başlarına dinlerini yaşama ve çocuklarına anlatma gayretini göstermişler, sonra bir araya gelerek cemaatler oluşturup dernek gibi kurumlar oluşturmuşlar ve Türkiye’den milli ve dini kimliklerini korumak için yardım talep etmişlerdir. Dini bilgilerinin nerden edindiklerine dair sorulan sorularda 40 yaş üzerinin bilgilerini genellikle tek başına kendi gayretleriyle edindikleri görülmektedir. Bu durumdan, Diyanet’in önemli bir boşluğu doldurduğu, orada ciddi bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Özellikle birinci nesil olan 40-54 yaş gurubunun dini bilgilerdeki zayıflığı, bar alışkanlığı, alkol tüketimi diğer yaş guruplarına göre fazladır. Genç kuşak olarak tanımlayacağımız ve oranın kültürüyle en fazla yoğrulan 15-24 yaş gurubunun dini tutumları ve haramlara olan hassasiyetleri 40-54 yaş gurubuna göre oldukça yüksektir. Bu anlamlı fark, bu gençlerin Diyanet’in sunmuş olduğu hizmetten istifade ettiğini düşündürmektedir. Zaten yurt dışında çalışan işçiler hakkında yapılan araştırmalarda birinci nesil diyeceğimiz 40-54 yaş gurubu için kullanılan tanımlama “kayıp nesil” şeklinde olmuştur. Bu yaş gurubu uzun süre babalarından ayrı ve sonra babalarının yanına götürüldüklerinde çok farklı bir kültür ortamında yapayalnız kalmışlardır. Anne ve baba çok fazla çalıştığından onların kimlik sorunlarına eğilememişler ve en çok sıkıntıyı yaşayan yaş gurubu olarak karşımıza çıkmıştır.

“Vatandaşlarımız Diyanet’i ve sunmuş olduğu hizmetleri yeteri kadar bilmemektedir.” Varsayımının sağlaması yapılmıştır. Ankete verilen cevaplara bakıldığında, Danimarkalı Türklerin Diyanet ile olan ilişkisinin sadece dernek ve camilerde sınırlı olduğu görülmektedir. Cami ve derneklerde de bu ilişkiyi Kuran dersleri verme ve

namaz kıldırma şeklinde sınırlandırmak mümkündür. Türkler'in sadece din görevlileri ile değil, müşavirlik ve vakıf ile ilişkisine bakıldığında, ilişkinin oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Vakfın ziyaret edilmesi, Diyanet Avrupa dergisinin takip edilmesi ve Web sitesinin ziyaret oranları oldukça düşüktür. Türkler sadece camide yapılan eğitimlerle yetinmektedirler. Vakfın ziyareti ve derginin takip edilmesi durumu 55 ve üzeri yaş gurubunda yoğunlaşmıştır. Gençlerin dergiyi takip oranı düşüktür. Pek çok Türkün evinde internet imkanı olduğu halde Diyanet'in web sitesini ziyaret oranı da oldukça düşüktür. Fakat cenaze fonu ve hacca gitme gibi durumlarda Türklerin Diyanet'i tercih ettiği görülmüştür. Bu durum Diyanet'in organizasyonlarına olan güveni göstermektedir.

“Diyanet'in vermiş olduğu hizmetlerden herkes istifade edememektedir.” Cümlesi doğrulanmıştır. Bunda en önemli etken, yetişkinlerin iş yükünün, gençlerin ise ders yükünün fazla olmasıdır. Türkler, ek bir ders programı istemedikleri gibi, var olan derslere de işleri sebebiyle katılamamaktadırlar. Ayrıca başka bir açıdan yaklaşıldığında yapılan gözlemlerde görülmüştür ki, camilerin dernek bünyesinde olması ve derneklerin belli kişilerin elinde bulunması, üye dışındakilerin derse katılımını engellemektedir.

“Vatandaşlarımız gönderilen bazı din görevlileriyle anlaşmamakta ve bu nedenle istenilen verim alınmamaktadır.” Varsayımı doğrulanamamıştır. Sorulara genel çerçevede bakıldığında; din görevlilerinin hizmetlerinden memnun oldukları, hizmetleri faydalı buldukları ve din görevlilerini mesleklerinde başarılı buldukları görülmüştür. Bunun yanında din görevlilerinin onların da vetlerine icabet ettiği, üzüntülü ve sevinçli günlerinde yanlarında oldukları; ders esnasında öğrencilerle iletişimlerinin iyi olduğu belirtilmiştir. Türkiye'den gönderilen din görevlilerine güvenmektedirler. Kendilerine hitap edecek din görevlilerinin Danimarka'da yetişmesine ve orada eğitilmesi çok sıcak bakmamışlardır.

“Vatandaşlarımız Diyanet'in hizmetlerine yeterince güvenmemektedir.” Varsayımı da doğrulanamamıştır. Başta hac organizasyonu ve cenaze fonu olmak üzere Diyanet'e güvenin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunların yanında Diyanet vakfının özel okul açması durumunda çocuklarını oraya gönderebilecek deneklerin oranı hiç te az değildir. Bunun yanında Cuma günleri toplana yardımlar konusunda da denekler olumlu tutum sergilemişlerdir.

“Diyanet’in hizmetlerinden beklentiler yaş durumuna göre farklılık arz etmektedir. Cinsiyet farkı da hizmet beklentilerine farklılaştırmaktadır.” Varsayımı doğrulanmıştır. Diyanetten en fazla beklentisi olan ve eleştiren gurup 55 ve üzeri yaş gurubudur. 55 ve üzeri yaş gurubundan sonra 15-24 yaş gurubu gelmektedir. Diyanet hakkında en az fikir beyan eden yaş gurubu 45-54 yaş gurubu olmuştur. Araştırmada cinsiyet farklılıkları da ele alınmış ve görülmüştür ki; erkek deneklerin Diyanet ile irtibatı kadın deneklere göre daha yüksektir. Her iki gurupta dini bilgileri öğrenmede Diyanet ilk sırada gelirken, erkelerde ikinci sırada kendi gayretleriyle kitaplardan öğrenme, kadın deneklerde ise ikinci sırada aile gelmektedir. Diyanet’in henüz onlara ulaşmadığı ilk zamanlarda erkekler dini ve milli kimliklerini kendi gayretleriyle kitaplardan öğrenmiş ve muhafaza etmiş ve ailelerine anlatmışlardır. Fakat Kuranı öğrenme ve okuma noktasında kadınların erkeklerden daha fazla ilerde oldukları, cami derslerini daha fazla önemsedikleri ve takip ettikleri görülmektedir. Kadın deneklerin erkek deneklere oranla Diyanet hakkında daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir.

Her bir dini tutumda yaş gurupları kesin çizgilerle ayrılmasa da genel bir çerçeve çizmek istersek görüyoruz ki; 15-24 yaş gurubu ile 55 ve üzeri yaş gurubu Diyanet’le en ilişkili yaş guruplarıdır. Bunun en büyük sebebi 55 ve üzeri yaş gurubunun emekli olması ve zamanlarını dernek-cami etrefinde geçirmesi, 15-24 yaş gurubunun da hem aile desteğinin olması hem de daha fazla boş vakitlerinin olması, bekar olup zamanlarını dernekte arkadaş çevresinde geçirme isteği onları da Diyanet’le ilişkisini artırmaktadır. Genel anlamda Diyanet ve sunduğu hizmetlerle ilişkisi en zayıf yaş gurubu 40-54 yaş gurubudur.

Yurt dışında yaşayan Türkler genelde dernek çatısında bir araya gelmekte, buralarda çocuklarına dini eğitim sunmaktadırlar. Ancak yapılan gözlemlerde derneklerin olması gerektiğinden daha az imkanlara sahip olduğu görülmektedir. Derneklere ve camilerde sunulan eğitimde, eğitim araç gereci olarak genelde sıra, masa ve yazı tahtası kullanılmaktadır. Diğer teknolojik imkanlardan yararlanma oranı oldukça düşüktür. Bunda en büyük etken, alınan yada kiralanan bu yerlerin masraflarını ancak karşılamaları gelmektedir. Toplanan aidatlar ve lokallerde satılan çay kahve parasıyla ancak edinilen yerlerin giderleri karşılanmaktadır. Bu nedenle ders araç ve gereçlerine yeterince maddi imkan ayrılamamakta dersler klasik cami dersi şeklinde anlatılmakt

adır. Bu durum öğrencilerdeki motivasyonu azaltmaktadır. Derslerin kalitesi okullardaki derslerin kalitesine göre çok düşük olmasına rağmen yine de çocuklar ve kadınlar ısrarla Kuran ve dini bilgiler eğitimi almayı istemektedirler. Gençlerin ve yetişkin erkeklerin ders talebi ve var olan derslere katılımı azdır.

Araştırmanın ele aldığı bir diğer konu din görevlileridir. Din görevlilerinin başarıları, oradaki Türklerin onlar hakkındaki düşünceleri ve taleplerinin ne olduğu ele alınmıştır. Anket sonucunda din görevlileri hakkındaki tutumun oldukça olumlu olduğu görülmüştür. Hem cinsiyetler hem de yaş gurupları arasında ciddi bir fark yokken, eleştiriler daha çok 55 ve üzeri yaş gurubundan gelmiştir. Bunun en önemli sebebi, din görevlisiyle en fazla teşriki mesai yapan bu yaş gurubunun olmasıdır. Ve yaşları itibariyle daha az beğenme, kusur bulma özelliklerine sahip olmalarından da ileri gelmektedir.

KAYNAKLAR

AnaBritannica (1994), “*Danimarka*”, IX;281, İstanbul.

AYDIN, Mehmet Zeki, (2002), “*Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi ve Türkiye İle Karşılaştırılması*”, **Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu (26-27 Mayıs 2001 Adapazarı)**, Değişim Yayınları, Adapazarı.

CEBECİ, Suat; (1996) **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi**, Akçağ Yayınları, Ankara.

ÇAKIR, Ruşen; BOZAN, İrfan, (2005), **Sivil, Şeffaf ve Demokratik Bir Diyanet İşleri Mümkün mü?**, TESEV Yayınları, İstanbul.

Danimarka Türk Diyanet Vakfı web sayfası, (2005)
<http://www.diyantevakfi.dk/index1.htm>.

Danimarka’da Yurttaş, (2005) <http://www.nyidanmark.dk/tr-TR/>

Danmarks Statistik, (2007)<http://www.dst.dk>.

DİA, (1993) “*Danimarka*”, c. VIII, İstanbul, 1993.

DİB, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı tarafından gönderilen 02-2360 sayılı ve 05.05.2006 tarihli yazı ve eki.

Gelişim Hachette (1983), “*Danimarka*”, III;907, Gelişim Basım ve Yayın A.Ş., İstanbul.

GÖZENÇ, Selami; (1983) **Avrupa Ülkeler Coğrafyası II, Kuzey, Batı ve Orta Avrupa Ülkeleri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 3131, İstanbul.

Grolier International Americana Encyclopedia (1993), “*Danimarka*”, c.4, İstanbul.

- KAYMAKCAN, Recep, (2005), “*Diyanet Hizmetleri Bağlamında Avrupa’daki Türk Gençlerinin Eğitimi*”, **III. Din Şurası**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları/ 642, Ankara.
- KUYUCUOĞLU, İsa, (2005) “*Danim arka’da Dinin Statüsü, İslam ve Müslümanlar*”, **Avrupa’da İslam**, editör: Kadir CANATAN, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi** (1992), “*Danimarka*”, V;18,19.
- ONAY, Ahmet, (2004), **Dindarlık, Etkileşim ve Değişim “Üniversite Öğrencileri Örnekleme”**, Dem yay., İstanbul.
- ÖZDEMİR, Kaya, (1981), “*Yurt Dışındaki İşçi Çocuklarının ve Ailelerinin Din Eğitimi*”, **Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları:1, Ankara.
- ÖZYILMAZ, Ömer, (1995), *Yaygın din Eğitimi Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı (Yeni Bir Model teklifi)*, **Uludağ Üniv. İlah. Fak. Dergisi**, sayı:5, c.: 5, yıl:5, Bursa.
- POLAT, Abdulkadir, (1981), “*Almanya’da İşçi Çocukları*”, **Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye I. Din Eğitimi Semineri**, İlahiyat Vakfı Yayınları:1, Ankara.
- SEZGİN, Osman; (ths), **Üçüncü Neslin Eğitimi**, Türk Diyanet Vakfı yayınları/69, Ankara.
- SÖZER, Ersan; (1997), **Üç Avrupa Ülkesinde Eğitim; Almanya, Danimarka, Fransa Eğitim Sistemleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları; No. 1004, Eğitim Fakültesi Yayınları; No. 47, Eskişehir.
- T.C. Kopenhag Büyükelçiliği web sayfası (2007), http://www.turkishembassy.dk/main/tr/danimarka/d_guncel_t.php.
- T.C. Kopenhag Büyükelçiliği web sayfası (2007), <http://www.turkishembassy.dk/main/tr/din/dokumanlar/dingorevleri.doc>

TAŞ, Kemaleddin, (2002), **Türk Halkının Gözüyle Diyanet**, İz yayıncılık, İstanbul.

ULUÇAY, Ömer, **Tartışmalı Kurum Diyanet**,

UYSAL, Hasan, (1993), “*Danimarka, Ülkede İslamiyet*”, **DİA**, c. VIII, İstanbul.

Vikipedi, Özgür Ansiklopedi (2007), “*Danimarka*”,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/Danimarka>, Nisan 2007.

EKLER

EK 1: ANKET:

Sayın anket cevaplayıcısı

Bu çalışmanın amacı; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yurt dışında sunmuş olduğu hizmeti, yurt dışında yaşayan Türklerin gözüyle değerlendirmektir. Anket sorularına vereceğiniz cevaplardan elde edilen bilgiler ilmi ölçüler içerisinde değerlendirilecek ve yurt dışındaki vatandaşlarımıza sunulan din eğitimi ve din hizmetleri faaliyetlerinin daha iyi yürütülmesi konusunda bilimsel bir fayda sağlayacaktır.

Sizlerin vereceği her bilgi bizim için değerlidir. Araştırma sonuçlarının güvenilir olması, soruların samimiyetle, başkasının tesirinde kalmadan ve doğru cevaplandırılmasına bağlıdır. Özellikle bazı soruların cevaplarında bulunan "diğer" seçeneği işaretlendiğinde gerekli açıklamanın yapılmasını özellikle rica etmekteyim.

Ankete isim yazmayınız ve size uygun cevabın yanına (x) işareti koyunuz.

Soruları cevaplarken Diyanet İşleri Başkanlığı'Ö hakkında aklınıza gelen bir takım taktir, öneri, eleştiri ve şikayetlerinizi anket sonuna ekleyebilirsiniz.

Yardımlarınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Fatma Zeliha KAHRAMAN

T. C.

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Yaşınız.....
2. Cinsiyetiniz.
 a. kadın
 b. erkek
3. Nerede doğdunuz?
 a. Türkiye
 b. Danimarka
 c. başka (adını belirtiniz).....
4. Kaç yıldan beri Danimarka'da yaşıyorsunuz?.....
5. Eğitim durumunuz.
 a. ilkokul
 b. orta okul

- c. lise
- d. üniversite
6. Dini alanda özel bir eğitim aldınız mı?
- a. hiç almadım
- b. İmam Hatip Lisesine gittim
- c. hafızlık yaptım
- d. diğer (belirtiniz).....
7. Medeni durumunuz.
- a. evli
- b. bekar
- d. dul
8. Eşiniz nerde ikamet ediyor?
- a. Türkiye’de
- b. Danimarka’da
- c. diğer (belirtiniz).....
9. Sahip olduğunuz çocuk sayısı.....
10. Bekar olup da sizden ayrı yaşayan çocuğunuz var mı?
- a. evet
- b. hayır
11. Varsa cinsiyetini belirtiniz.
- a. kız
- b. erkek
12. İş durumunuz nedir?
- a. işçiyim
- b. kendi iş yerim var
- c. emekliyim
- d. işsizim
- e. diğer (belirtiniz).....
13. Eşiniz çalışıyor mu?
- a. evet
- b. hayır
14. Çalışan çocuğunuz varsa sayısını belirtiniz.....
15. Size göre Müslüman Türk vatandaşının Danimarka’da karşılaştığı en önemli sosyal problem nedir? .....
16. Gayr-ı müslimlerle olan komşuluk ilişkileriniz nasıldır?
- a. hiç konuşmayız
- b. karşılaştığımızda selamlaşırız
- c. doğum, ölüm, yaş günü gibi merasimlerine katılırız
- d. akşam ve gündüz oturmalarına gidip geliriz

17. Kendinizin ahlaki ve dini yaşantısı için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?
- a. hayır, hiçbir zaman
- b. zaman zaman
- c. evet, her zaman
18. Çocuklarınızın ahlaki ve dini gelişimi için keşke Türkiye’de yaşasaydık diye düşündüğünüz oldu mu?
- a. hayır, hiçbir zaman
- b. zaman zaman
- c. evet, her zaman
19. Sigara kullanıyor musunuz?
- a. hayır
- b. ara sıra
- c. sürekli
20. Alkol kullanıyor musunuz?
- a. hayır
- b. ara sıra
- c. sürekli
21. Kumar oynar mısınız?
- a. hayır
- b. ara sıra
- c. sürekli
22. Bara veya diskoya gider misiniz?
- a. evet
- b. hayır
23. Kur’anı kerimin Arapça yazılı halini okuyabiliyor musunuz?
- a. evet
- b. hayır
24. Biliyorsanız kimden öğrendiniz?
- a. kendi gayretimle kitaplardan
- b. ailemden
- c. tanıdıklardan
- d. din görevlisinden
- e. diğer (belirtiniz).....
25. Namaz kılmayı biliyor musunuz?
- a. evet
- b. hayır
26. Biliyorsanız kimden öğrendiniz?
- a. kendi gayretimle kitaplardan

- b. ailemden
- c. tanıdıklardan
- d. din görevlisinden
- e. diğ er (belirtiniz).....

27. Namaz kılıyor musunuz?

- a. evet
- b. hayır
- c. bazen

28. Kılıyorsanız kim etkili oldu?

- a. kendi içimden gelerek
- b. ailem
- c. tanıdıklarım
- d. din görevlisi
- e. diğ er (belirtiniz).....

29. İmanın altı şartını biliyor musunuz?

- a. evet
- b. hayır

30. Biliyorsanız kimden öğrendiniz?

- a. kendi gayretimle kitaplardan
- b. ailemden
- c. tanıdıklardan
- d. din görevlisinden
- e. diğ er (belirtiniz).....

31. İslamın beş şartını bilgileri biliyor musunuz?

- a. evet
- b. hayır

32. Biliyorsanız kimden öğrendiniz?

- a. kendi gayretimle kitaplardan
- b. ailemden
- c. tanıdıklardan
- d. din görevlisinden
- e. diğ er (belirtiniz).....

33. Hacca gittiniz mi?

- a. evet
- b. hayır

34. Evet ise hangi kurumla gittiniz?

- a. Türk Diyanet Vakfı ile

- b. özel bir hac şirketi ile
35. Zekat verir misiniz?
- a. evet
- b. hayır
36. Zekat veriyorsanız hesaplanması ile ilgili konularda kimden yardım alırsınız?
- a. kitaplardan
- b. ailemden
- c. tanıdıklardan
- d. din görevlisinden
- e. diğer (belirtiniz).....
37. Çocuklarınız yaz tatilini nasıl değerlendirirler?
- a. çalışarak
- b. tatil beldesinde
- c. dil ve beden gelişimini sağlayıcı kurslarda
- d. dini bilgileri öğrendiği bir kuran kursunda
- e. diğer (belirtiniz).....
38. Müslüman Türk vatandaşlarının kurmuş olduğu bir derneğe üye misiniz?
- a. evet
- b. hayır
39. Derneğinizin bünyesinde cami var mı?
- a. evet
- b. hayır
40. Caminizi Diyanet Vakfı mülkiyetine hibe etmek ister misiniz?
- a. zaten vakfın mülkiyeti
- b. isterim
- c. istemem
41. Caminizde din görevlisi bulunuyor mu?
- a. evet
- b. hayır
42. Din görevlisi bulunuyorsa kimin tarafından getirildi?
- a. Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığı ile
- b. kendimiz temin ettik.
43. Din görevlisinin süresi nedir?.....
44. Din görevlisinin ailesinin yanında olmasının hizmetleri aksattığını düşünüyor musunuz?
- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır
45. Caminizde kitaplık var mı?
- a. evet

- b. hayır
46. Caminizde bir kitaplık varsa bu kimin öncülüğünde oluşturuldu?
- a. cemaatten birisinin
- b. dernek başkanının
- c. din görevlisinin
- d. diğer (belirtiniz).....
47. Camiden başka eğitim öğretim yeri olarak kullandığınız dersane, salon, sınıf vb. gibi yerler bulunmakta mıdır?
- a. evet
- b. hayır
48. Kadrolu ya da uzun süreli bir din görevlisi yoksa her ramazanda caminizde din görevlisi bulunur mu?
- a. evet
- b. hayır
49. Din görevlisi ile birlikte hatim sürer misiniz? (hatim: hocanın Kuran'ı sesli halde okuması ve cemaatin kurana bakarak bu okuyuşu takip etmesi demektir.)
- a. hiç sürmem
- b. bir kere sürdüm
- c. birkaç kere sürdüm
- d. her ramazan sürerim
50. yapılan vaazlar hayatınızda olumlu yönde değişiklik yapar mı?
- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır
51. Din görevlisini ders anlatırken yada vaaz verirken anlamakta zorluk çekiyor musunuz?
- a. hayır
- b. Çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. evet
52. Caminizde çocuklara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?
- a. evet
- b. hayır
53. Varsa neler yapılmaktadır?.....
54. Caminizde gençlere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?
- a. evet
- b. Hayır
55. Varsa neler yapılmaktadır?.....
56. Caminizde bayanlara yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?
- a. evet

- b. hayır
57. Varsa neler yapılmaktadır?.....
58. Caminizde erkeklere yönelik din eğitimi faaliyeti var mı?
- a. evet
- b. hayır
59. Varsa neler yapılmaktadır?.....
60. Caminizde kuran dersleri olduğu halde katılmıyorsanız bunun sebebi ne olabilir?
- a. işlerimin yoğunluğundan gelemiyorum
- b. kuran öğrenmenin gerekliliğine inanmıyorum
- c. din görevlisinin tutum ve davranışlarını beğenmiyorum
- d. din görevlisi erkek olduğu için derslere katılmıyorum
- e. cami cemaatinden rahatsız oluyorum
- f. dini bilgilerimin yeterli olduğuna inanıyorum
61. Cami ve derneğinizde din eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinizde aşağıdaki öğretim araç ve gereçlerinden hangileri kullanılmaktadır? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
- a. sıra, masa, sandalye
- b. yazı tahtası, silgi, tebeşir
- c. slayt gösterme cihazı
- d. tv-video
- e. teyp
- f. başka (belirtiniz).....
62. Bugüne kadar hiç Diyanet İşleri Başkanlığı'nın web sitesini ziyaret ettiniz mi?
- a. evet
- b. hayır
63. Camilerde toplanan yardımlara karşı tutumunuz nasıldır?
- a. her istenildiğinde imkanım ölçüsünde yardımda bulunurum
- b. sürekli istenmesi beni rahatsız ediyor.
- c. yardımların istenilen yere gittiğine inanmıyorum
- d. başka (belirtiniz).....
64. Bugüne kadar hiç Diyanet Vakfına gittiniz mi?
- a. evet
- b. hayır
65. Diyanet Vakfının vakıf hizmetlerinden faydalandınız mı?
- a. evet
- b. hayır
66. Diyanet Vakfının çıkarmış olduğu Diyanet Avrupa Dergisini takip ediyor musunuz?
- a. evet
- b. hayır
67. Diyanet Vakfı'nın cenaze fonuna üye misiniz?

- a. evet
- b. hayır
68. Üye değilseniz nedenini belirtir misiniz?
- .....
- .....
- .....
69. Diyanet Vakfı özel bir okul açsa çocuğunuzu oraya gönderir misiniz?
- a. evet, çünkü
- .....
- b. hayır, çünkü
- .....
70. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye'den din görevlisi göndermesini faydalı buluyor musunuz?
- a. evet oldukça
- b. kısmen
- c. hiç
71. Diyanet'in gönderdiği din adamlarından memnun musunuz?
- a. hepsinden memnun
- b. çoğundan memnunum
- c. çok azından memnunum
- d. hiç biri nden memnun değilim
72. Gönderilen din görevlilerini mesleklerinde başarılı buluyor musunuz?
- a. evet
- b. hayır
- c. kısmen
73. Din görevlisinin vaaz ve hutbelerine karşı cemaatin ilgisi zayıf ise bunun sebepleri ne olabilir?
- a. cemaatin vaaz ve hutbelerin önemini bilmemesi
- b. cemaatin vaaz dinlemek için yeterli zamana sahip olmaması
- c. cemaatin anlatılan konuları bilmeleri
- d. din görevlisinin aynı konulardan bahsetmesi
- e. din görevlisinin hitabet yeteneğinin zayıf olması
- f. başka (belirtiniz).....
74. Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetleri yapmayı kabul ediyor mu?
- a. her zaman
- b. ara sıra
- c. hiç kabul etmez
75. Gönderilen din görevlileri nikah, düğün, sünnet, mevlüt ve cenaze gibi özel dini hizmetler karşılığında ücret veya hediye kabul ediyor mu?
- a. her zaman

- b. ara sıra
- c. ısrar edilirse
- d. hiç kabul etmez

76. Din görevlileri sorduğunuz soruları cevaplamakta yetersiz kalıyor mu?

- a. hayır
- b. çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. evet

77. Caminizde kadrolu imam ister misiniz?

- a. zaten var
- b. evet, çünkü

- .....
- .....
- c. hayır, çünkü
- .....
- .....

78. Şehrinizde bayan din görevlisi olsun ister misiniz?

- a. zaten var
- b. evet
- c. hayır
- d. fark etmez

79. Din görevlisinin din eğitimi ve öğretimi faaliyetleri esnasında öğrencilere karşı tutumu nasıldır?

- a. çok sert ve resmi
- b. bazen arkadaşça bazen resmi
- c. arkadaşça ve çok samimi

80. Din görevlisinin sizin dertlerinizi ve problemlerinizi anladığını düşünüyor musun?

- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır

81. Din görevlisi vaaz ve hutbelerini cemaatin kültür seviyesine göre ayarlar mı?

- a. daima
- b. çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. hiç

82. Vaazdan sonra yada diğer zamanlarda zihninize takılan soruları din görevlisine sorar mısınız?

- a. daima
- b. çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. hiç

83. Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle Müslümanlara örnek olabilecek düzeyde mi?
- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır
84. Sizce gelen görevliler dini ve ahlaki özellikleriyle gayrı Müslimlere karşı etkili olabilecek düzeyde mi?
- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır
85. Gelen din görevlileri cemaat arasındaki kin düşmanlık ve dargınlıkları ortadan kaldırılmasına gayret ve dikkat eder mi?
- a. evet
- b. kısmen
- c. hayır
86. Sizce din görevlisinin yapması gereken en önemli görevi nedir?
- a. namaz kıldırması
- b. cemaate kuran ve dini bilgileri öğretmesi
- c. çocukların dini eğitimleri ile uğraşması
- d. topluma ahlaki ve dini yaşantı noktasında örnek olması
- e. başka (belirtiniz).....
87. Din görevlisi sizin davetlerinize icabet eder mi?
- a. daima
- b. çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. hiç
88. Din görevlisi hasta ziyaretlerine ve ölü taziyelerine gider mi?
- a. daima
- b. çoğunlukla
- c. ara sıra
- d. hiç
89. Sizce din görevlisinin yurt dışı hizmetinin en önemli sebebi nedir?
- a. maddi imkanlarını iyileştirme isteği
- b. yabancı kültürleri tanıma ve dil öğrenme isteği
- c. çocuklarına daha iyi tahsil sunma isteği
- d. yurt dışındaki vatandaşlara hizmet etme gayreti ve isteği
- e. başka (belirtiniz).....
90. Din görevlisi yabancı dil biliyor mu? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)
- a. İngilizce
- b. Arapça

- c. Danca
- d. diğ er (belirtiniz).....
91. Din görevlisi din öğ retiminde daha çok hangi konulara ağı rlık vermelidir?
- a. iman (Allah'a, meleklerle, peygamberlere iman etmek gibi...)
- b. ibadet (namaz, oruç, zekat, hac gibi...)
- c. ahlak
- d. tarih (İslam tarihi, Osmanlı tarihi, peygamberler tarihi gibi...)
- e. hz. Muhammed (sav) in hayatı
92. Din görevlisinden namaz kıldırması dışında ek bir ders veya vaaz programı talep ettiniz mi?
- a. evet
- b. hayır
93. Caminizde hizmet veren din görevlisinin Danimarka'da yetişmiş biri olmasını tercih eder misiniz?
- a. evet
- b. hayır
- c. fark etmez
94. Din görevlisi sizinle birlikte lokal veya kulüpte oturup konuşur veya ç ay, kahve içer mi?
- a. daima
- b. ço ğ unlukla
- c. ara sıra
- d. hiç
95. Din görevlisi sizinle beraber kağı t oynar mı?
- a. daima
- b. ço ğ unlukla
- c. ara sıra
- d. hiç
96. Din görevlisinin sizinle beraber oyun oynamasını yada sigara iç mesini nasıl buluyorsunuz?
- a. iyi karşı lıyorum bizimle kaynaş mış oluyor
- b. hoş karşı lamıyorum laubali buluyorum
- c. din görevlisi kimliğ ine yakış tıramıyorum
97. Kendinizin veya çocu ğ unuzun Danimarka'da din görevlisi olarak hizmet vermesini ister misiniz?
- a. evet
- b. hayır
- c. hiç düşünmedim
98. Din görevlisinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasının daha faydalı olacağı fikrine katılıyor musunuz?
- a. evet
- b. hayır

c. fark etmez

99. Bir din görevlisinde görmek istediğiniz özellikleri önem sırasına göre yazınız.

.....
.....
.....
.....

100. Diyanet ve din görevlileri hakkında ayrıca belirtmek istediğiniz bir şey varsa yazınız.

.....
.....
.....

101. Bu anket hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

.....

EK 2: Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gönderilen 21/04/2006 tarih ve B.02.1.DİB.4.54.00.02-905-01/1100 sayılı yazı ve eki dilekçe.

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Adapazarı'nda doğdu. 1984 yılında, Kemal Paşa İlkokulu'nda eğitimine başladı ve Donatım İlkokulu'nda tamamladı. İlkokuldan sonra, 1989 yılında, Adapazarı İmam Hatip Kız Lisesi'ne başladı. Orta üçe kadar orada eğitim gördükten sonra, orta üçten, lise ikiye kadar eğitimine Kadıköy İ.H.L.'de devam etti. Yine 1994 yılında, Adapazarı İ.H.L.'ye dönerek orta öğrenimi orada bitirdi. Liseden iki yıl sonra 1997 yılında Kültür Müdürlüğü'nün açmış olduğu Osmanlıca kursuna katılarak Osmanlıca sertifikası aldı.

1997 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesini kazanarak, lisans eğitimine başladı. Bir yıl Arapça hazırlık okudu. Aynı fakültede lisans eğitimini 2001-2002 Bahar Yarıyılında tamamladı. Bir yıl ara dan sonra aynı üniversitede Din Eğitimi alanında yüksek lisans eğitimime başladı ve halen devam etmektedir.

Evli ve bir çocuk annesidir.